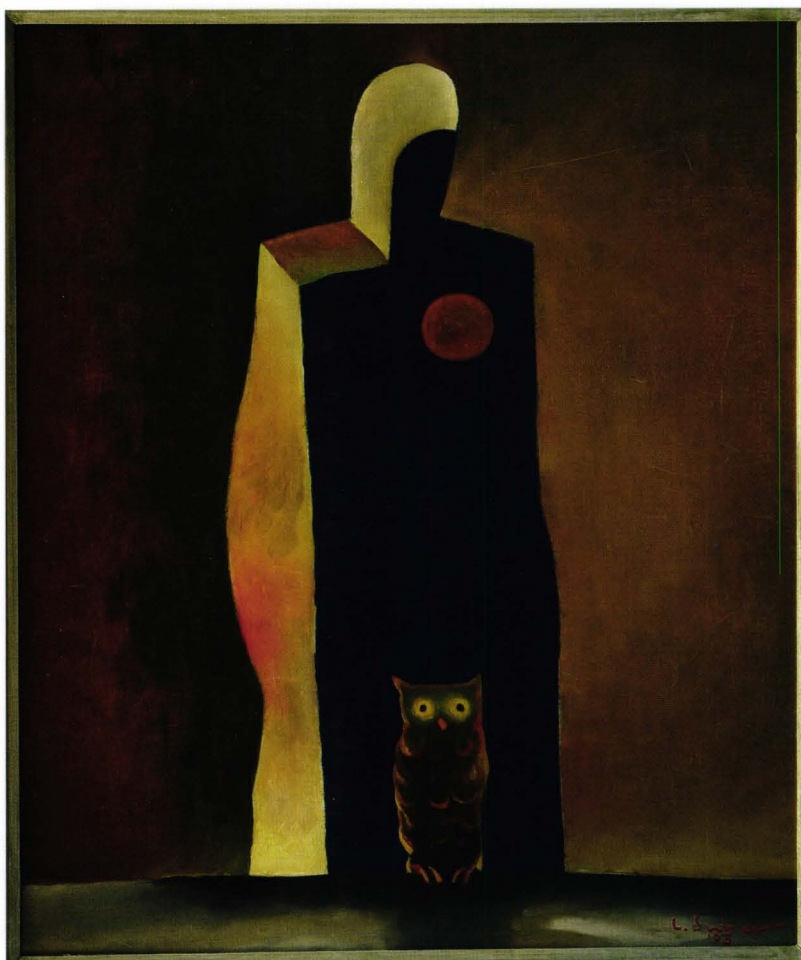

DACIA LITERARĂ

Fondată în 1840 de Mihail Kogălniceanu ❖ Anul XX (serie nouă din 1990) nr. 83 (2/2009)

Liviu SUHAR - Nocturnă

www.dacialiterara.ro

Martie 2009

Editori: **Muzeul Literaturii Române Iași**
și **Societatea Culturală „Junimea '90“**,
în colaborare cu
Uniunea Scriitorilor și Consiliul Județean Iași

REDACTIA:

Alexandru ZUB (director de onoare)

Lucian VASILIU (vasiliu54@yahoo.com) - inițiator și coordonator al seriei noi

Carmelia LEONTE (carmelialeonte@yahoo.com)

Liviu APETROAIE (liviu.apetroaie@gmail.com)

Florin BUCIULEAC (florinbuciualeac@yahoo.com)

Călin CIOBOTARI (calinciobotari@yahoo.com) - responsabil de număr

Vasilian DOBOȘ (edituraoperamagna@yahoo.com)

COLEGIUL:

Leo BUTNARU (Republica Moldova), Matei VIȘNIEC (Franța),

Florin CÂNTEC, Valentin CIUCĂ, Daniel CORBU,

Olga RUSU, Ștefan OPREA (Iași)

Referenți: Anca BÎRLIBA; Roxana DRUGESCU

Fotograf: Corneliu GRIGORIU

Contabilitate-difuzare: Maria CARAS, Nela GOROVEI

Web master: George DRÎMBEI

Distribuție: Maria SECARĂ

O.S.I.M. M2001 00646 / 045814

© „Dacia literară“

Coperta I:

„Nocturnă“ de Liviu SUHAR

Redacția și administrația:

str. Nicolae Gane, 22A, cod 700110, Iași, România,

tel. 0747-288499, 40/0332/102853, 40/0332/102852, fax 40/0232/213210

E-mail: dacialiterara@yahoo.com

Adresă web: www.dacialiterara.ro

Vă invităm să susțineți apariția revistei DACIA LITERARĂ,
prin abonament, în formula:

1. COMPANIA NAȚIONALĂ „POȘTA ROMÂNĂ“

2. MUZEUL LITERATURII ROMÂNE - Str. V. Pogor nr. 4,

Iași, cod 700110 - prin mandat postal în suma de **22,20 RON**, cu

mențiunea **pentru Secară Maria** (tel. 0232.410340, între orele 9-15).

Această sumă reprezintă: 15,00 RON cost revistă (6 numere/an)

și 7,20 RON cost speze poștale. Sumele pot fi virate către Soci-

etatea Culturală „Junimea '90“, la Banca Comercială Iași,

România - cod IBAN: RO03 RNCB 0175033604750001 (în lei), cod

IBAN: RO 73 RNCB 01750336 04750002 (în valută).

Poeme regăsite (proponere de antologie)

Cristian SIMIONESCU

Această mică rușine

*Te mai doare câte ceva. Iei hapuri, mai merge.
Visezi urât. Ce faci, bătrîne, cu sistemul nervos?
Ei, mai iei un rachiu, un vin.
Mai cade inima pe gânduri, iei un rachiu,
un vin, mai trece.*

*Te mai hulește cineva, mai rabzi pizmuiala,
lumea-i nervoasă. Te iei cu lumea, mai trece!*

*Îți face găgăuză, hlizindu-se,
un gest barbar, te scâlîmbă,
ei, lumea, se purifică încă. Mai uiți, mai trece.*

*Îți mai pune câte unul piedică
se mai joacă omul, nu-i viața doar
pentru mîhnire și silă. Mai trece.*

*Eu însumi am văzut un tip -
dar ce tip! mîncase vita cu tot cu făt.*

*Rușinat peste poate, i-am spus:
„Ce faci, bătrîne, ce faci cu gîndirea, te lasă?
Mai iei un vin, mai iei hapuri,
mai iei bun-simț, mai trece.“*

*Dar vine cineva odată, și-ți pune laba pe dinți,
te calcă pe ficat și nici nu spune măcar:
pardon și scuze. Ei bine, asta nu trece!*

Cristian Simionescu s-a născut la 21 iulie 1939 în Hlipieni-Botoșani. A urmat Liceul Național din Iași (1951-1954) și Liceul „Aurel Vlaicu“ (1955-1956) din București. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza“ din Iași, promoția 1966.

În ianuarie 15 a.c. a primit, la Botoșani, Premiul Național pentru Poezie „Mihai Eminescu“ (*Adnotarea antologatorului L.V.*).

„Dacia literară“ este membră a Asociației Publicațiilor
Literare și Editurilor din România (A.P.L.E.R.)

și

a Asociației Revistelor și Publicațiilor din Europa (A.R.P.E.)

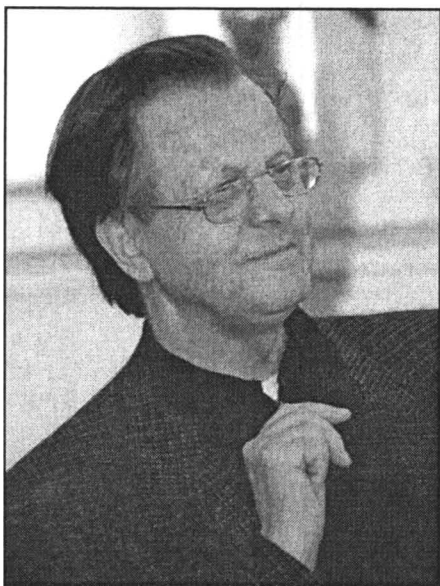
Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui text aparține
în exclusivitate autorului

Nu tot ce primim publicăm

Redacția respectă ortografia autorilor

Alexandru ZUB

Unirea în perspectivă serială

O explicație interesantă a fenomenului Unirii întâlnim la A. D. Xenopol, neobositul polihistor, care și-a început cariera, la 1868, cu o pledoarie pentru *Cultura națională* și a încheiat-o, jumătate de secol mai târziu, ca luptător – chiar dacă minat de boală, ținut la pat –

pentru desăvârșirea Unirii. Între un moment și altul e o legătură lesne sesizabilă pentru cine urmărește activitatea militanțului. Primul fusese, în fond, ocazia fericită de formulare a unui *credo* ce avea să-i lumineze întreaga existență. Fraza inițială, chiar, e revelatoare pentru debutul său cărturăresc, ca și pentru toată opera sa: „Trebuie bine să ne însemnăm, noi românii, că orice progres pe calea civilizațiunii nu are pentru noi o adevărată valoare decât întrucât se reflectează asupra naționalității noastre”¹.

Era un fel de a opta pentru o directivă susceptibilă să pună în miezul atenției propria națiune, privită în dezvoltarea ei globală, diacronică, o directivă căreia Xenopol i-a rămas fidel până la capăt. Din ea au decurs analizele cu privire la „starea noastră actuală”, seria de *Studii economice*, atât de moderne în concepția lor, demersurile practice de ameliorare a vieții celor nevoiași, iar mai presus de toate opera sa de istoric și gânditor, încheagată spectaculos spre finele carierei². În tot ce a întreprins, pe tărâm cultural, științific sau politic, el a fost animat de aceeași unică idee: punerea în valoare, la modul optim, a virtuților poporului român, așa cum s-au manifestat ele în trecut și cum se manifestau încă în actualitatea cea mai vie.

Meditația pe marginea trecutului l-a dus, pe de o parte, la o serie de studii și sinteze istorice, iar pe de alta, la o concepție sistematică asupra istoriei însăși. El a identificat în desfășurarea faptelor inserieri cauzale și a conceput, pe această bază, un întreg sistem explicativ, acele *Principii fundamentale ale istoriei* (1899) din care avea să se nască *La théorie de l'histoire* (1908). Tot ce se întâmplă în istorie, susținea filozoful, poate fi reprezentat prin *serii* evolutive, cu genază, ascensiune și declin, potrivit unui principiu genetic care guvernează întreaga evoluție³.

O asemenea idee, aplicată la studiul propriei națiuni, l-a dus încă de la început, chiar dacă într-o formulare vagă, la concluzia că „un popor are puțința de a trăi și a se dezvolta până ce a revărsat în lume tot cuprinsul său sufletesc”, cum afirma, la 1871, în cuvântarea festivă de la Putna, adăugând că, în ce-i privește pe compatrioții săi, aceștia n-au avut încă puțința să exteriorizeze acel conținut. De unde îndemnul ca „toți românii (...), fie ei din orice sferă, fie ei din orice țară, să lucreze neobosit, fiecare în parte și toți împreună, spre aflarea și răspândirea mijloacelor care vor putea să înlesnească înrădăcinarea credințelor, năzuințelor și speranțelor noastre comune în unul și același viitor”⁴. Credința într-un viitor comun, clar exprimată atunci, venea din veac și Xenopol n-a făcut decât să o rostească în fața unei adunări din care nu lipseau Kogălniceanu, Maiorescu, Slavici, Eminescu și alți mari oameni ai timpului, în culmea carierei sau numai la începutul ei. Acea „revărsare” de potențe etnice pe tărâmul culturii nu era decât o *serie*, marea *serie istorică* a oricărei comunități în epoca modernă. O judecată simplă l-a dus pe vorbitor la această formulare: „Fiindcă noi românii încă nu am desfășurat tot cuprinsul nostru sufletesc, avem dreptul de a trăi și putem spera în viitor”⁵. O lege a naturii se cerea astfel împlinită, nu de la sine, ci prin voința liberă a oamenilor, prin munca lor bine strunită în direcția aceleiași scop: „lucrare înceată, ca aceea a polipilor ce ridică insule din sânul oceanului, pe care apoi viața își așterne covorul său, iar nu ca aceea a furtunilor mării ce nalță într-o clipă cumplitii munți de spumă, ca iarăși să-i cufunde în latul ocean!”⁶

Printr-o asemenea metaforă, Xenopol își mărturisea preferința pentru o mișcare evolutivă, organică, sugerând totodată, consensual, procesul de acumulare ce anunță, în istorie, orice „eveniment” de seamă, orice fenomen cu semnificație aparte. „Lucrarea” sugerată, în direcția căreia invoca solidarități de tot felul, trebuia să fie însăși unitatea deplină a neamului său. Un arc peste timp leagă această imagine de străduința mai târzie de a explica procesul unificării românești ca fenomen istoric, mai întâi ca simplă restituție punctuală, apoi sistematic, făcând apel la ideea de *serie*.

Seria istorică a Unirii își avea originea departe în timp, în chiar romanizarea populației daco-getice și în eforturile noii sinteze etno-culturale de a-și păstra ființa în ciuda vitregiilor istoriei. Nu vom stărui aici. Destul că în secolul XIX, care a însemnat resurrecție peste tot în zonă, a apropiat mult această *serie* de ținta ei finală. Decelându-i rădăcinile îndepărtate și urmărindu-i „creșterea” în timp, istoricul a ajuns la mari studii privind secolul naționalităților: *Războaiele dintre ruși și turci* (1880), *Domnia lui Cuza Vodă* (1903), *Istoria partidelor politice* (1910), *Nicolae Kretzulescu* (1915), la care se adaugă luminosul discurs academic în care a evocat personalitatea lui

Mihail Kogălniceanu (1895), precum și noua ediție, neîncheiată, a *Istoriei românilor din Dacia Traiană*. În aceste lucrări și în altele de mai mică amplitudine, Xenopol a avut ocazia să adâncească diverse aspecte ale complexului fenomen, ceea ce l-a ajutat a defini până la urmă, pe larg, marea serie a Unirii. Pe tărâm pragmatic (V. Maciu, V. Netea etc.), ca și sub unghiul explicației teoretice (O. Buhociu, V. Bulgaru, G. Toma, Al. Boboc, Z. Lateș, M. Popa etc.), contribuțiile sale au fost deja puse în lumină⁷.

Să notăm, aici, doar faptul că dintre istoricii români Xenopol a fost primul care s-a ocupat mai adânc de Unire și a tratat-o ca fenomen complex, multiseclar, cu implicații geopolitice, de la căutarea „instinctivă” a unor soluții de solidaritate defensivă în evul mediu, culminând cu marea acțiune a lui Mihai Viteazul, până la înfăptuirea ei în zona extracarpatină, la mijlocul secolului XIX. Seria deschisă astfel, incompletă pe tărâmul faptei, dar prelungită ideal în mintea istoricului până la realizarea unității depline, a căpătat un contur tot mai precis, fiind prezentată în marea sinteză pragmatică și în studii mai restrânse, unele de un interes cu totul remarcabil. Scoaterea Unirii de sub incidența hazardului pentru a-i găsi temeiuri în sfera necesității, ca „product” al unei lungi serii, e poate contribuția cea mai caracteristică a lui Xenopol în acest domeniu și ea se întemeiază mai ales pe ideea de *serie istorică*. Dorind să-și exemplifice sistemul de gândire printr-o analiză concretă, el a scris *Domnia lui Cuza Vodă* (1903), iar pentru străini un studiu pe aceeași temă în *Revue de synthèse historique* (1906).

Unirea constituie, în opera lui Xenopol, un capitol esențial, asupra căruia a revenit mereu. Obsesia aceasta l-a însoțit pe istoric și în vilegiatură, ca o umbră ineluctabilă, iscată din chiar solul patriei ideale, așa cum avea să se înfiripe aceasta doar la finele existenței cărturarului. Peregrin prin teritoriile aflate încă sub dominație străină, el schița, la Vatra Dornei, la Râșnov sau la Mehădia, gânduri privind destinul românesc ca o realitate organică, în afara oricărei segregării pasagere, o realitate ce se încheagă, triumfătoare, dincolo de neșanse geopolitice și de obstrucții ieșite din culisele diplomației. Istoricul visa, poposind în Mehădia, la clipa Unirii depline, simțind-o aproape, de vreme ce și exista în inimi. „Desigur că încordarea puterilor necesare pentru a prinde în un singur lanț viața noastră ca popor nu este încă pe deplin coaptă și că trebuie să așteptăm maturitatea rodului, pentru a-l culege”, încheia Xenopol, adăugând că atunci, când rodul se va fi copt, „nimic în lume nu-l va mai putea opri, nici piscurile Carpaților, nici uneltirile neamurilor străine”⁸. O atare concluzie era sprijinită nu doar de speranța legitimă a unui vechi militant pentru idealul național, ci și de convingerea omului de știință, îndelung verificată, că în durata noastră, ideea Unirii forma o *serie istorică*, a cărei împlinire nu putea să mai întârzie mult timp. Intuise această desfășurare a lucrurilor demult, studiind trecu-

tul românesc, a teoretizat-o apoi și i-a urmărit realizarea metodic, luând în seamă fiecare *serie* de fapte, pentru a ajunge, înfrând, la o concluzie. A și sintetizat, în monografia dedicată lui Cuza-Vodă, aspectul metodologic (cap. XVI), pentru a conchide că istoria aceluși interstițiu se lasă descifrată cel mai bine în lumina unei evoluții seriale. O asemenea perspectivă îl obliga pe istoric să se întrebe, integrând domnia respectivă în marea serie a redeșteptării: „S-a încheiat oare dezvoltarea politică a poporului român, cu punerea coroanei regale de oțel pe fruntea principelui Carol și nu mai are acest popor nici o dorință de îndeplinit, nici o țintă de urmărit?”⁹ Răspunsul nu putea fi decât negativ, iar pentru cititorii din pragul secolului XX el sugera limpede finalul seriei respective prin desăvârșirea unității de stat.

A.D. Xenopol a mai prins să vadă cu ochii acest final, după ce asistase, imobilizat de boală, la ororile războiului, nu fără a-și încuraja compatrioții și a interveni pe lângă prietenii săi francezi în interesul țării. O mare *serie istorică* se împlinea, odată cu viața cărturarului, care scrisese, într-o generoasă cadență: „Ca un fluviu adânc, în care se varsă toate râurile lăturalnice ale dezvoltării poporului român, curge marea serie a regenerării și redeșteptării neamului, a cărei rădăcini culturale se pierd în secolii mai îndepărtați, dar care începe a se arăta pe tărâmul politic de la pătrunderea domniilor naționale”¹⁰. Sfârșitul acestei serii, partea ei triumfală așa-zicând, coincidea oarecum cu traiectoria vieții lui Xenopol, desfășurată între discursul-program de la Putna și îndemnul la coeziune națională din anii marelui război de întregire. Sunt traiectorii ce se interferează semnificativ, iar de această interferență istoricul era cel dintâi conștient și cel mai dispus la explicații integrative. Căci dacă ideea Unirii a constituit, în durata românească, o idee-forță, un liant miraculos, cel ce a pus-o primul în lumină edificatoare, ca pe o *serie istorică*, i se atașa organic, sporindu-i, prin chiar acest fapt, relevanța*.

1. A. D. Xenopol, *Scrieri sociale și filozofice*, București, 1967, p. 77.

2. Cf. Al. Zub, *A. D. Xenopol, biobibliografie*, București, 1973, passim.

3. A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 217-231.

4. *Ibidem*, p. 211.

5. *Ibidem*, p. 206.

6. *Ibidem*, p. 216.

7. Vezi îndeosebi vol. *A. D. Xenopol. Studii privitoare la viața și opera sa*, ed. L. Boicu, Al. Zub, București, 1972; Mihai Popa, *A. D. Xenopol filosof al istoriei*, București, 2007, p. 37-39.

8. A. D. Xenopol, *Amintiri de călătorie*, Iași, 1901, p. 148.

9. Idem, *Scrieri sociale și filozofice*, p. 349.

10. Idem, *Domnia lui Cuza-Vodă*, II, Iași, 1903, p. 232.

* Text revizuit din *Luceafărul*, XXVI, 1983, 47, p. 1, 7.

Cristian SIMIONESCU în dialog cu Călin CIOBOTARI:

„Provincia e o povestire foarte lungă în viața oricărei ființe“

În ianuarie 2009, la Botoșani, după nenumărate nominalizări, poetului bârlădean Cristian Simionescu i-a fost, în sfârșit, decernat Premiul „Mihai Eminescu”. În cele ce urmează, propunem un dialog pe teme dintre cele mai diverse: provincie, generație literară, poezie contemporană, critică literară...

Călin CIOBOTARI: Domnule Cristian SIMIONESCU, în începutul acestui dialog aș vrea să vă adresez o întrebare pe care, sunt convins, ați mai auzit-o de nenumărate ori: nu este prea mic Bârladul pentru un poet?

Cristian SIMIONESCU: Nu-i un dialog, pare un interviu fugar. Ar trebui o carte mare pentru întrebări și răspunsuri. Nu are un rost pentru mine relația dintre poet și orașul mic. Seamănă cu o întrebare pentru Rezistența franceză sau cea românească. Întrebarea ar fi potrivită pentru un prozator, că proza ne prinde pe toți sau mereu ne toacă nervii. Totdeauna proza roade viața oamenilor la tot pasul. Uneori face și cadouri onomastice. În micul oraș Bârlad a trecut în campanie militară, chiar în timpul războiului, un prozator care a scris o povestire „Tăierea pădurii”, în 1853. El se numea Lev Tolstoi, a scris-o pe front! Mă abat de la întrebare cu prietenie.

Într-un oraș nici mic, nici mare, doar într-o cămăruță, a scris un poet celebru, George Bacovia. Uneori poezii caută și spații mărunte, și spații foarte întinse. Ce-o fi zicând acum de întrebarea asta poeta Emily Dickinson în casa ei la Amherst, Massachusetts?

Bârladul, în timp, a devenit și încăpător printr-o viață pri-

vată, unde au apărut și socialitatea, anturajul bun și anturajul rău, operele de caritate, reformele, apărarea bunurilor personale, comentariile asupra acțiunii, șansele privatizării, bunul

gust, spovedania și împărtășania, rudele, amicii, vecinii, omul singuratic, clandestinitatea, familiile, teatrul, curțile și grădinile, frații și unchii, constrângerile, modalitățile de locuire, casa lui Vasile Pârvan, graficianul Dragoș Pătrașcu, lucrările lui Tonitza, habitatul comunitar, bulevardul Epureanu, tot felul de ținuturi din prea-micul municipiu, și Prozatorii cu povestirile lor sарcastice...

„Și pentru scriitor – insularitatea e o Provincie, mentalitatea la fel, singurătatea, demnitatea...”

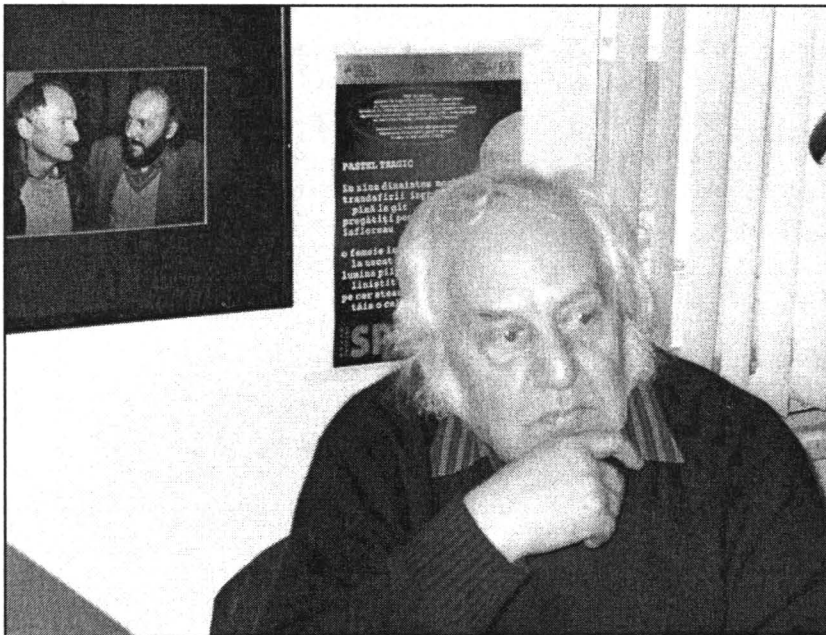
C.C.: Ați resimțit în vreun fel, de-a lungul timpului, condiția provincialității, și, generalizând, credeți că în biografia unui poet condiția aceasta joacă un rol important?

C.S.: E nevoie de o altă carte pentru sutele de răspunsuri la o întrebare atât de cuprinzătoare pentru un oraș mic, o metropolă sau un oraș patriarhal.

Provincia e o povestire foarte lungă în viața oricărei ființe. E un alt ținut special, condiția provincialității joacă un rol teribil, și în rău, joacă roluri în fel de feluri, paradoxal, când benefic, când presant ceea ce-i incomod și important devine biografic și pentru scriitorii și pentru furnici, elefanți sau șacali.

Întrebarea poate fi mai răspicată, cum a fost și de ce am hotărât să locuiesc atâta vreme în provincie.

Provincia poate însemna uneori exil și arestare, dar mai

Cristian Simionescu în redacția revistei „Convorbiri literare” ianuarie 2009

Foto: Florin Buciuileac

poate fi și exil în libertate...Dar ce nu-i provincie în lumea asta? Oriunde ai locui pe lume ești în provincie. Provincia e un ținut foarte întins, geografia ei e foarte variată. Pământul și Lumea sunt provincii în chaos. În Metropole sunt mulți provinciali și „provinciali“... Și pentru scriitor – insularitatea e o Provincie, mentalitatea la fel, singurătatea, demnitatea...

C.C.: Cum ați descrie poezia contemporană, așa cum este ea reprezentată de, să spunem, poeții douămiiști? Vă regăsiți în actualele trenduri poetice?

C.S.: Sper că unii scriitori de astăzi care **nu cred în defalcarea literaturii pe generații** (pe vârstă) se regăsesc și ei în unele cărți scrise de mine, *Maratonul* (1985 – Cartea Românească) și *Ținutul Bufonilor* – (Junimea). Poate și în *Vicleniile oceanului*. Dar și eu (care de o vreme **gândesc anti-cronologic** și răsucit), recunosc personalitatea și originalitatea scriitorilor, nu afilierea la generații.

Astăzi trendurile douămiiștilor le simt în apropierea de poezia și ținutul de viață al bufonilor: Dan Coman, Claudiu Komartin, Dan Sociu, Răzvan Țupa, Ancelin Roseti, Teodor Dunoc, Andreea Rotaru, Rita Chiriac, Vlad Scutelnicu, Lucia Dărămuș...

„Dar eu nu am fost continuu agitat de primirea unui premiu, eu am fost mereu interesat de căutarea de sine în ceea ce scriu”

C.C.: Retrospectiv, care a fost relația dvs. cu critica literară? Vă considerați un privilegiat din acest punct de vedere?

C.S.: Relația cu critica literară a funcționat prin referințele critice. Privilegiat – cum au prezentat-o unii analiști literari, descoperitori prin analize ale textelor din cărțile mele. Neprivilegiat de alții care n-au descifrat lucrările.

C.C.: Știu că de ceva ani sunteți în postura de etern nominalizat al Premiului „Mihai Eminescu” de la Botoșani. Resimțiți vreo frustrare din acest punct de vedere? Sau, ca să spun altfel, cât de importante mai sunt premiile literare pentru autorii români?

C.S.: Nominalizarea este, după cum gândesc eu, o formă de relief subiectivă, poate fi adevărată sau flexibilă, ține de un juriu cu puternic discernământ sau de un juriu cu anume defecțiuni, prin frustrare sau subiectivism (criteriu preferențial...). Premiile pot fi importante sau neimportante, și aici flexibilitatea ține de criticii literari, de istoricii literari, și nu în ultimul rând de autori?!

Nominalizarea e și o valoare în sine, indiferent de acordarea sau nu a unui premiu. Și „etern” de care spui are un rost. Dar eu nu am fost continuu agitat de primirea unui premiu, eu

am fost mereu interesat de căutarea de sine în ceea ce scriu.

C.C.: Ați debutat în 1970, deci ca încadrare istorică vă afiliați așa numitei generații labișiene. V-aș ruga acum, la aproape patru decenii de la debut, să încercați o succintă caracterizare a acelei generații în datele ei esențiale.

C.S.: Dacă vorbim de încadrarea istorică, pot fi afiliat generației ‘70, dar eu mă simt apropiat și de generația ‘80 și de douămiiști. Presimt că prin trecerea celor 30-50 de ani, cele trei generații vor deveni una singură, prin impunerea scriitorilor cu individualitate puternică și originalitate, așa că datele esențiale se vor schimba.

Ideea generațiilor din *zece în zece* nu cred că va mai fi adevărată, pare un abuz planificat, o mentalitate care nu dă roade. Citiți și dumneavoastră autorii care fac parte din generația ‘70 și veți vedea cum se întâmplă o mutație... Individualitățile hotărăsc specificul unei generații.

„În poezie se pune problema în termeni de „nou” și „vechi”. Scriitorul are dreptul să-și reconstruiască ordinea textelor”

C.C.: Tabu, Vicleniile Oceanului, Maratonul, Insula, Poezii, Ținutul Bufonilor, antologii, mii de poeme în reviste literare. Considerați că este loc de noutate? Sau în poezie nu se pune problema în termeni de „nou” și „vechi”?

C.S.: Am aflat și eu și dumneavoastră de la un mare scriitor, T. S. ELIOT, prin eseul „Tradiție și talent personal”, că, paradoxal, uneori literatura tipărită se rescrie singură: „Oricine a acceptat ideea acestei ordini, a formei literaturii engleze, europene, va admite că nu este absurd ca trecutul să fie modificat de prezent, după cum prezentul este îndrumat de trecut. Iar poetul care e conștient de aceasta va fi conștient de marile sale dificultăți și răspunsuri”.

Locul de noutate poate să apară spontan. În poezie se pune problema în termeni de „nou” și „vechi”. Scriitorul are dreptul să-și reconstruiască ordinea textelor. Trebuie să mărturisesc: cartea mea *Ținutul Bufonilor* (Editura Junimea, 2002), care a apărut în colecția **Dictatură și Scriitură**, colecție inițiată și coordonată de Cezar Ivănescu, a devenit o expresie a acestui principiu, și lui Cezar Ivănescu i-a plăcut foarte mult ideea... Cartea are și multe inedite care împreună cu reconstrucția ordinii dau o altă viziune.

C.C.: Un mesaj pentru cititorii revistei „Dacia literară”...

C.S.: Cu atașament pentru cititori, cu prietenie redactorilor din 1840, până în 2009 și mai departe...

(5 februarie 2009)

O reverență

L-am cunoscut pe Cristian Simionescu cu exact cinci ani înainte să primească Premiul “Mihai Eminescu” Opera Omnia – aveam 20 de ani (ce altceva puteam fi la acea vârstă dacă nu poet!) și mă aflam la Botoșani pentru prima oară, ca laureat al premiului pentru debut. Mi-l amintesc pe Cristian Simionescu într-o cârciumioară de lângă teatrul din Botoșani, sorbind visător dintr-un pahar în compania mai puțin visătorului Dan Sociu, care gesticula încercând să convingă un public inexistent de ceva fără îndoială foarte important.

Mi-a rămas în minte – și fiecare întâlnire pe care am avut-o, cred că de fiecare dată la Botoșani, mi-a confirmat această impresie – profilul de poet autentic al lui Cristian Simionescu, ce dă mereu impresia că are probleme de atenție sau de concentrare ori că privește de-a dreptul prin tine, absorbit de cine știe ce viziuni sau reverii semantice. Asta doar în aparență, pentru că poetul te surprinde când ți-e lumea mai dragă vorbindu-ți ca unui vechi cunoscut despre care știe surprinzător de multe și ale cărui gesturi și retrageri le-a surprins și înregistrat din globul de sticlă în care pare că locuiește, exclusivist și cu o rară superbie poetică.

De citit l-am citit inițial pe Simionescu mai mult prin antologii – cea dintâi mi l-a revelat ca pe un poet pe care s-ar fi convenit să-l cunosc mult mai bine: îmi aduc aminte și acum că volumul II din *Poezia română actuală* de la sfârșitul anilor '90 a lui Marin Mincu avea pe la mijloc textele foarte moderne și în mod evident “emancipate” de scoriile 60-ismului ale unor poeți pe care atunci îi descopeream, cu mirare și încântare: Vasile Vlad și Cristian Simionescu.

Așa încât Cr. Simionescu a rămas pentru mine mai mulți ani autorul greu de fixat și enigmatic al *Maraton*-ului, lungul poem în care își dă măsura vocației și valorii sale. Sunt, pe drept cuvânt, de neuitat câteva secvențe din acest text pe mai multe voci pentru care desigur că îl invidiez pe laureatul de anul acesta de la Botoșani: “Sărutăm pe cei căsăpiți și pe căsăpitori, / pe cei care pipăie glanda moale a întunericului. Cu aceleași / mâini ciupesc fundul madonelor. Din măcelărie dai în salon, / din salon în crâșmă, din crâșmă în sala de rugăciuni, de aici / în dormitor, din culcuș în sala

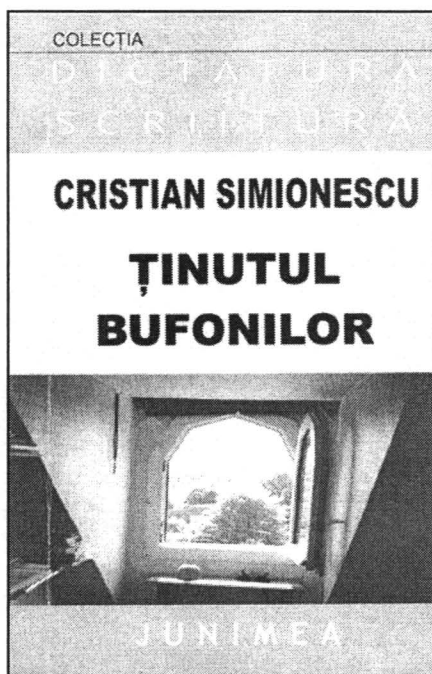
de operații. Cum să-l iubești / pe arhitectul care ne făcu acest hotel în batjocură?” sau “Pene și fracuri, aluatul de sub voi / a stat ascuns de rușine. Piei goale, să văd în goliciune / cum vă vin membrele, capul care sfida deasupra / țealelor, el singur neînveșmântat, acum privindu-și corpul gol: / Huse ale nopții, așterneți provizoriu mila peste carnea / expusă vederii unanime, în râsul bufonilor (...)”.

Pe lângă *Maratonul*, cititorul acestui atât de discret poet al limitelor și al unui eticism substanțial și subtil va descoperi și alte cărți care merită vizitate: *Violențele oceanului* sau *Insula*, pentru care Cristian Simionescu merită așezat în galeria poezilor 60-ști și 70-ști importanți pe care i-a dat această regiune a țării, alături de Cezar Ivănescu și Mihai Ursachi, ambii dispăruți prea devreme, ambii premiați la Botoșani cu laurii cuveniți unor poeți atât de originali și de consecvenți față de crezul lor artistic.

Rămân atașat de imaginea lui Cristian Simionescu, de ritmurile sale domoale și de ingenuitatea pe care o profesază și mă bucur pentru alegerea făcută de juriul premiului “Eminescu”, deși se va spune poate că premiul acestui an nu are o operă sau că e mult prea discret într-o literatură în care

regula cinică spune că trebuie să fii mai bătaios decât ceilalți când vine vorba de imaginea pe care trebuie să o impui pentru o receptare maximă a poeziei tale... Însă elogiul făcut pe scena teatrului din Botoșani de profesorul Mircea Martin ar trebui să valoreze mai mult decât orice altceva – citatele alese ideal și tonul potrivit au conturat o imagine fidelă a poeziei lui Simionescu și a originalității sale indeniabile.

Închei cu un alt citat revelator: “Am văzut furnici mâncând lobii urechilor și / timpanele unui mort, furnici pătrunzând prin toate / nișele până la sufletul ascunzându-se printre mușchii / surpați. Moartea scobește viața puțină care se retrage./ Înceată este această luptă, o cursă de urmărire.” La aproape patru decenii de la debutul său, putem spune că exact acesta a fost și pariul cu poezia al lui Cristian Simionescu: o luptă înceată, o cursă de urmărire pe care poetul a dus-o cu tenacitate și consecvență și pentru care merită, din punctul meu de vedere, o reverență.

Cristian Simionescu.

Ținutul bufonilor.

În colecția „Dictatură și scriitură”
inițiată și coordonată de Cezar Ivănescu
lași, Junimea, 2002

Cinci scrisori de la Constantin Ciopraga

Primele scrisori de la Constantin Ciopraga le-am primit în anul 1966, pe când eminentul profesor era rectorul Institutului Pedagogic de 3 ani din Suceava, unde el voia să mă aducă la catedra de Pedagogie – Psihologie condusă de Traian Chelariu: „mutare“ care i-a reușit. Din păcate, acele scrisori s-au pierdut în împrejurările plecării mele din Suceava (unde mă încolțise Securitatea) la București.

Din perioada mea pascăneană, post 2003, dețin cinci texte epistolare de la cel de curând stins din viață, care, în anul 2005, a făcut Pașcaniului natal înalta cinste de a accepta să fie directorul onorific al revistei „Spiritul Critic“. Le public aici ca pe un modest omagiu adus celui care a fost criticul și istoricul literar CONSTANTIN CIOPRAGA, realmente un model de competență profesională și de altitudine morală, părintele spiritual al multor generații de intelectuali.

Ultimei scrisori, nedată de autor, i-am pus data de pe ștampila aplicată pe plic de Poșta din Iași (700090 – Iași – Tranzit).

Leonard GAVRILIU

Iași, 10 febr. 2005

Iubite domnule Leonard Gavriliiu –

Calde mulțumiri și felicitări pentru noul număr al Revistei – pe care cu amabilitate mi l-ai expediat. Remarcabilă e vivacitatea dezbaterilor, în spirit critic temerar-centrat pe probleme de literatură contemporană dar reactualizând și aspecte mai vechi, care păreau definitiv clasate. Iată că poate apărea la Pașcani o revistă (deloc provincială) cu bătaie lungă și mai ales cu deschidere spre toate zările. Încă o dată: – felicitări!

Am amplificat comentariul despre Sadoveanu, dându-i funcție de „Introducere“ la volumul de **Inedite** care sper să fie lansat de „Junimea“, anul acesta.

Cu cele mai bune sentimente și urări de continuitate te salută al dumatiale

Constantin Ciopraga

Iași, 10 febr. 2005

Iubite domnule

Leonard Gavriliiu –

Calde mulțumiri și felicitări pentru noul număr al Revistei – pe care cu amabilitate mi l-ai expediat. Remarcabilă e vivacitatea dezbaterilor, în spirit critic temerar-centrat pe probleme de literatură contemporană dar reactualizând și aspecte mai vechi, care păreau definitiv clasate. Iată că poate apărea la Pașcani o revistă (deloc provincială) cu bătaie lungă și mai ales cu deschidere spre toate zările. Încă o dată: – felicitări!

Am amplificat comentariul despre Sadoveanu, dându-i funcție de „Introducere“ la volumul de **Inedite** care sper să fie lansat de „Junimea“, anul acesta.

Cu cele mai bune sentimente și urări de continuitate te salută al dumatiale

Constantin Ciopraga

Iași, 1 apr. 2005

Iubite domnule

Leonard Gavriliiu –

Regret că nu ne-am putut vedea. Am mers pe nepregătite la Botoșani (președinte de onoare la „Olimpiada națională de Limba și literatura română“). Calde mulțumiri pentru **Judecăți critice, II**, inclusiv pentru **Spiritul critic (2)** – antrenant și substanțial ca totdeauna. Ești un model de intelectual dinamic, productiv și iscoditor.

Deși, personal, sunt în perpetuă luptă cu timpul, rămâne să găsec un moment pentru **Spiritul critic**.

Te rog să primești, iubite domnule Leonard Gavriliiu, salutul meu prietenesc.

Constantin Ciopraga

Iași, 1 apr. 2005

Iubite domnule Leonard Gavriliiu –

Regret că nu ne-am putut vedea. Am mers pe nepregătite la Botoșani (președinte de onoare la „Olimpiada națională de Limba și literatura română“). Calde mulțumiri pentru **Judecăți critice, II**, inclusiv pentru **Spiritul critic (2)** – antrenant și substanțial ca totdeauna. Ești un model de intelectual dinamic, productiv și iscoditor.

Deși, personal, sunt în perpetuă luptă cu timpul, rămâne să găsec un moment pentru **Spiritul critic**.

Te rog să primești, iubite domnule Leonard Gavriliiu, salutul meu prietenesc.

Constantin Ciopraga

Iași, 4 apr. 2005

Iubite domnule Gavrilu,

Sunt încântat de faptul că la Pașcani urmează să fie amplasate trei piese sculpturale. În legătură cu poziționarea lor, nu e bine să se ia o decizie pripită. Dacă într-adevăr o statuie e consacrată lui Ștefan cel Mare, consider că locul ei ar trebui să fie în piața din fața „Casei de cultură” (la egală distanță de aceasta și de Hotel). De acolo pornește strada care poartă numele ilustrului Mușatin! Ar rămâne ca statuia lui Sadoveanu să fie amplasată la capătul dinspre gară al frumosului scuar. În situația în care statuia lui Ștefan rămâne doar un deziderat, Sadoveanu trebuie instalat în piața din fața Hotelului – la două sute de metri de casa (demolată) în care scriitorul a trăit, cu părinții, după vârsta de șase ani.

Cu cele mai bune sentimente – al dumitale

Constantin Ciopraga

Iași, 21 dec. 2005

Dragă domnule

Leonard Gavrilu –

Mișcat sufletește de propunerea pe care mi-o adresezi, răspund în primul rând ca pășcănean – totdeauna vibrând când e vorba de orizontul spiritual al locului. Dacă includerea numelui meu pe coperta interioară a „Spiritelui critic” poate servi la ceva, atunci adeviziunea la cauză e totală. Fie ca în anul viitor și în ceilalți Revista și Editura să se bucure de prestigiu sporit. La început de An Nou, primește, rogu-te, din parte-mi, cele mai bune urări de viață lungă și frumoasă, cu realizări de cea mai înaltă calitate.

Al dumitale cu prietenie

Constantin Ciopraga

[Iași 12 ian. 2009]

Afectuoase mulțumiri și urări prietenești, de viață lungă, împreună cu Doamna.

Felicitări speciale pentru „Spiritul critic”, remarcabil și emblematic pentru Pașcani.

Cu veche și statornică admirație!

Constantin Ciopraga

DOCUMENT

Petiția-document a fost oferită pentru publicare redacției revistei în urmă cu ceva timp. Riguros, magistrul Constantin Ciopraga a adăugat dactilogramei însemnarea, pusă în paranteză, Comunicat de Constantin Ciopraga. Textul este de actualitate...

TOVARĂȘE PREȘEDINTE,

Subsemnatul Mihai Codreanu, profesor pensionar și membru activ al Uniunii Scriitorilor din R. S. R., domiciliat în Iași Str. Rece Nr. 5 supun respectuos atenției D-Voastră, următoarele:

Consiliul de Miniștri, în luna decembrie 1954, a luat hotărârea să acorde o compensație* pentru îndelungata activitate științifică și literară, sub denumirea de „pensie personală”, un ajutor de 2000 lei lunar unor oameni de știință și literați. Printre literați am avut cinstea să figurez și eu, care la vârsta de 80 de ani asumam o apreciată activitate literară de peste 63 de ani. (Premiat al Academiei Române** și laureat al marelui premiu național de literatură).

În afară de activitatea literară extrașcolară, am avut ca asimilat cu profesorii universitari, o activitate didactică de 26 ani, în care am obținut gradația de merit și de pe urma căreia am primit până în noiembrie 1955 o pensie de profesor sub cuvânt că ar fi cumul de pensii, ceea ce nu îngăduie legea.

Cercetând, am căpătat informații că alți oameni de știință și literați în condițiunea mea, primesc amândouă aceste retribuții, ceea ce m-a făcut să-mi pun întrebarea de ce mi-a fost sistată mie pensia de la Stat, pe când alții în condiția mea o primesc?

Cred că s-a făcut cu mine o eroare și că nu a fost bine înțeleasă intenția Consiliului de Miniștri, care atribuind recompensa personală de 2000 lei n-a înțeles să sisteze deținătorilor acestui ajutor, pensiile primite dela Stat ca profesori. Ajutorul de 2000 lei lunar pentru activitate științifică și literară fiind personal și deci netransmisibil, nu poate fi socotit ca o pensie ce ar putea cumula cu pensia mea de profesor.

Sunt în vârstă de 80 de ani și am vederea abolită, infirmitate constatată prin procesul verbal al medicilor de pe lângă Sfatul Popular din Iași. În aceste condiții am nevoie de o persoană însoțitoare permanentă cât și de un secretar ca să pot lucra, ceea ce ar justifica în plus menținerea pensiei mele de 408 lei lunar, de cumva legea omului face discernământ dela caz la caz în această chestiune;

Vă rog să țineți seama de toate aceste, precum și de faptul că și alții primesc pensia și recompensa de 2000 lei lunar și să interveniți la Ministerul Prevederilor Sociale pentru a reveni asupra Ordinului Nr. 390/ 942 cl. din 16. IX. 1955 transmis Secției Prevederilor Sociale a Sfatului Popular Iași spre a mi se reda pensia de 408 lei lunar dela data sistării, adică din noiembrie 1955.

Cu bună nădejde că veți socoti justă cererea mea, vă rog a primi încredințarea înaltei mele Stime,

LUPTĂM PENTRU PACE,

Către UNIUNEA SCRITORILOR DIN R. P. R.

– BUCUREȘTI –

* tăiat cu stiloul și scris deasupra recompensă (n.n. – redacția);

** Române (grafia epocii).

[Despre Grigore Vieru]*

Constantin Ciopraga, Cezar Ivănescu,
Magda Ciopraga, Olga Rusu
Casa Pogor, 19 martie 2007
Arhiva Lucian V.

Atât în Basarabia neliberă cât și pe întregul tărâm al limbii române, mesajele poetului militant au avut de timpuriu funcție tonifiantă. Unii i-au reproșat limbajul tradițional, clasic, adecvat audienței mulțimilor. În totul, deliberat, cântările sale reflectă legăturile afective cu arhetipurile. Primează permanentele, mitologia lui personală fiind a unui creator exponențial; Grigore Vieru e un tribun social, în felul unui Octavian Goga redivivus. Vibrăm estetic la lectura unui poem renescentist ori romantic, simbolist ori modernist; indiferent de curente sau de școli, poezia se cade să fie poezie, iar aceasta – a lui Grigore Vieru – e poezie autentică.

Rostirii plastice, sensibilizatoare, conotațiilor suav-elegiace le conferă originalitate un aed oracular respirând credință și eticism. Într-o ipostază, lucrurile se scaldă în fantezie, în legendă și mit, în cea de a doua, imagistica senină, sobră, directă – lăsând jelirea în urmă – punctează traumatisme, crize, clipe de impas, realități perturbatoare frizând absurdul. Pe scurt, Grigore Vieru nu e nici auroral, adamic, nici vesperal, ci poet al amiezei, un solar fără nimic criptic ori încifrat; opera sa, în totul, se vrea sinteză a vocilor din juru-i în dialog cu vocea-i interioară.

Invocând (în continuare eminesciană) triada **Pământ, Istorie, Limbă** – verbul vaticinar al înainte-mergătorului operează aproape sacramental, în ademenitoare cadențe lirice. Concomitent, liricul se vrea un hermeneut semeț. Limba română (în **O mie de clopote**) e un însemn fundamental al identității noastre.

A păstra sistematic prospețimea senzorială a copilăriei, a imprima discursului evlavie, pasiune și noblețe, a pune în mișcare un ceremonial vizionar persuasiv – iată dimensiuni prin care poezia lui Grigore Vieru, intens comunicativă, colocvială, se situează în galeria clasicilor. Destinul său (realizat exemplar) a fost al unui *Re-întemeietor*.

De mai multe ori, mi-a fost oaspete apropiat – ca un membru de familie. Aducea cu el sufletul Basarabiei întregi. Fie-i posteritatea în lumină!

A fost o conștiință răspicat-constructivă. Și-a luat în serios misiunea de *poet al neamului*. Reprezentant prestigios al campaniei de rectificare în istorie, Grigore Vieru continua, în condiții noi, demersul generației lui Alexie Mateevici și Ion Inuleț. Voință neîncovoiată – în genul unor Ugo Fasculo și Silvio Pellico, luptători la vremea lor pentru unificarea Italiei – el (și alți confrați) aplică practic dezideratul eminescian vizând „răscolirea“ maselor. Cuvântul trebuie să aibă forță de predicție, să fie apel solidarizant și freamăt stimulator.

Slujba de înmormântare a academicianului Constantin Ciopraga
Biserica Bărboi, Iași, 5 februarie 2009

* Titlul aparține redacției. Textul ne-a fost oferit cu generozitate de fiica academicianului, prof. Magda Ciopraga. Sunt printre ultimele pagini scrise de magistrul ieșean, pregătite pentru revista „Limba română“ din Chișinău.

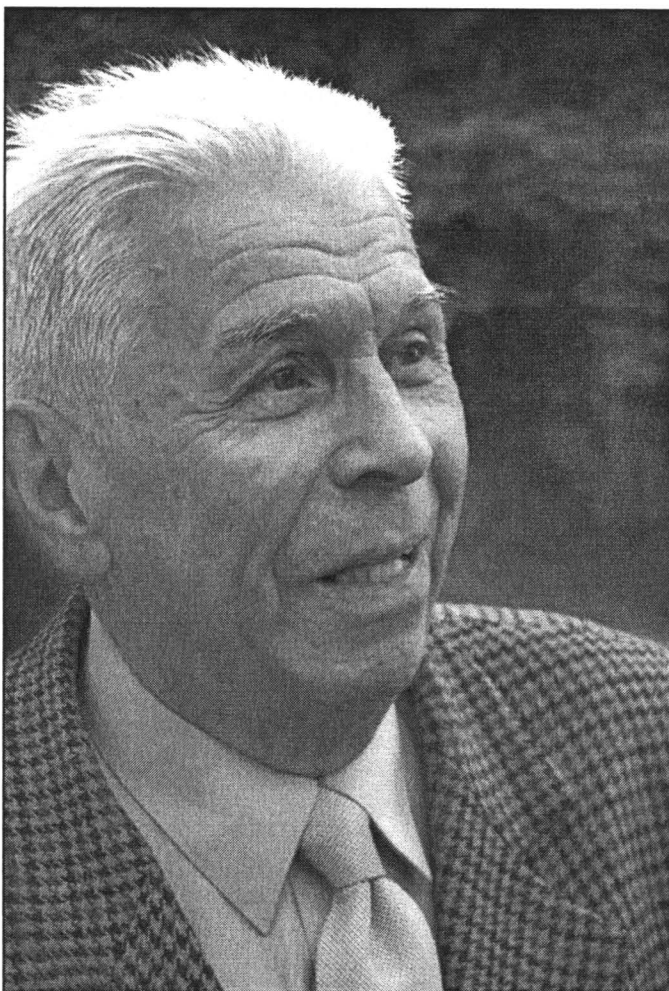
Echilibru și înțelepciune

Am avut șansa, ca și alți norocoși, să fiu studentul unor eminente profesori de la Facultatea de Filologie (Litere) din Iași. În anul al IV-lea (la secția română, cursurile aveau o durată de cinci ani!), în cadrul Cercului studențesc de literatură (frecventam și pe cel de lingvistică, precum și cenaclul facultății), am prezentat o comunicare cu care am participat la sesiunea pe țară a cercurilor științifice studențești (Cluj, 1960), unde am obținut premiul I. Împreună cu profesorul-coordonator, am dezvoltat-o pentru a fi prezentată în cadrul examenului de stat (licență). Deoarece dascălul meu, **Constantin Ciopraga**, era profesor la Universitatea „Sorbona” din Paris, am susținut lucrarea cu un alt profesor al generației mele: I. D. Lăudat.

După absolvire, fiind cadru didactic universitar (dar la Catedra de limba română!), m-am întâlnit de nenumărate ori cu marele profesor, la reuniuni științifice și colocvii, în redacția unor reviste, sau la Editura „Junimea”, dar și la susținerea unor teze de doctorat, într-o excursie documentară în județul Suceava (precum și cu prilejul unor inspecții pentru obținerea gradului I în învățământ.

Dar relația noastră profesională a cunoscut „suprafață și profunzime” atunci când am realizat împreună cele două volume din ediția critică *Scrieri* de Mihai Codreanu (Editura pentru literatură, 1969). Am avut mai multe discuții în casa sa din strada Golia, unde mai fusesem primit, cu deosebită curtoazie, împreună cu Traian Gheorghiu, când mă interesam de viața și opera lui Nicu Gane, I. I. Mironescu și Gr. T. Popa.

Relațiile mele cu profesorul-academician au fost în toate împrejurările cordiale, bazate pe respect și comprehensiune, eu fiind cel care beneficiam, de fiecare dată, de recomandări

și încurajări. Avea o încredere, lucidă și motivată, în studenții cei mai buni. O dovadă a acestei dedicație-premoniție datată la 20 noiembrie 1960 pe volumul proaspăt (atunci!) apărut – *Calistrat Hogaș*: „Studiosului **Dan Ilie**, cu urarea ca talentele cu care este înzestrat să-și găsească în carieră o fericită afirmare”. O altă dedicație, care mă onorează și mă emoționează, mi-a fost scrisă pe volumul *Portrete și reflecții literare*, apărut în 1967: „Lui **Ilie Dan** – inimos cercetător literar – în amintirea colaborării la ediția M. Codreanu, cu sentimente cordiale”.

Permanent am avut față de marele profesor un respect deosebit, simțindu-mă prea mic în fața unui om atât de mare. Dar pe măsură ce împrejurările ne apropiau, mă convingeam de structura sa afectivă deosebită, de bunătatea și eleganța sa inte-

lectuală. Solidar, înțelegător, bun sfătuitor, respectând de fiecare dată personalitatea și opțiunile unui interlocutor, fie el student sau profesor universitar, Constantin Ciopraga a devenit, în timp, un **model**, în ceea ce privește activitatea intelectuală, statutul moral și perspectiva realizării în timp a unor deziderate și opțiuni. Înțelept, prudent chiar, afabil, dar echilibrat, egal cu sine însuși sub zodia unui intelectual de excepție, sensibil și, uneori, prea modest, era în toate, dincolo de titluri sau demnități, un **om ales**, un **intelectual** de marcă și un **profesor de excepție**.

Prin toată activitatea sa științifică, didactică și civică, Constantin Ciopraga s-a impus ca o personalitate de prim rang în cadrul culturii românești, adevărind, ca om și ca intelectual, sintagma latinilor: *est modus in rebus*.

Un ostaș al cauzei naționale: Grigore Vieru

Două evenimente, la fel de caracteristice pe cât de solemne, i-au dat lui Grigore Vieru ocazia de a-și rosti, în decurs de numai câteva luni, crezul poetic și totodată aspirația civică. Primul a fost atribuirea unui titlu de *doctor honoris causa* la Academia de Științe din Chișinău, pe 29 august 2007, prilej cu care a rostit un discurs despre *Limba română, oastea noastră națională*, cu subtitlul: *Testament*¹. Celălalt, căruia tot singur i-a spus *Al doilea Testament*, e alocuția *despre foame, jandarmi și tsunami*, făcută la 27 martie 2008, când se împlineau nouă decenii de la Unirea Basarabiei cu Țara. Ambele mi s-au părut demne de atenție, fiindcă se plasează în proximitatea sfârșitului inexorabil, dar și pentru caracterul lor de „diată“, de confesiune *in articulo mortis*. Le regăsim pe amândouă în partea secundă a volumului antologic *Taina care mă apără*, căruia autorul însuși părea să-i atribuie un asemenea caracter, socotindu-l „cartea vieții“ sale, după cum ne asigură într-un mic preambul². De notat, consensual, faptul că selecția propusă din *opera poetică* el o vedea stând la baza oricărei alte ediții.

Publicistica din același volum, ocupând aproape jumătate din spațiu, împreună cu aforismele, se citește mai cu folos în lumina „testamentelor“ amintite. Ele evocă momentul resurecției românești din Basarabia, la care, după cum se știe, aportul scriitorilor a fost decisiv. Lupta pentru alfabetul latin, pentru limba română, pentru istoria națională le-a înnobilit scrisul și acțiunea civică. „Le doresc învățăceilor mei, cărora m-am străduit să le mențin trează conștiința de neam și care muncesc acum în așezămintele științifice, de învățământ, de cultură, în justiție și în instituțiile statului, să contribuie permanent la extinderea și consolidarea adevărului că limba noastră literară, limba exemplară pe care o folosim și o vor folosi generațiile viitoare, limba lucrărilor literare și științifice, limba din documentele administrative etc. este – precum susține și Academia de Științe a Republicii Moldova – una singură și se

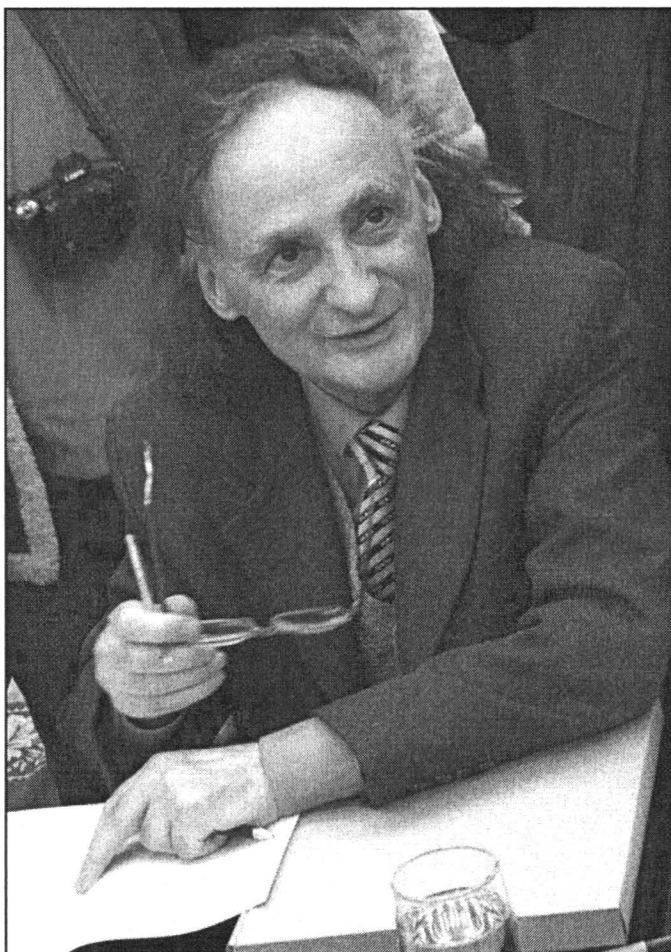
numește *limba română*, aceeași pentru toți românii (moldoveni, munteni, ardeleni, bucovineni, transnistrienii, cei din Banatul Sârbesc, din Ungaria, Bulgaria, Ucraina, Rusia, SUA etc.)“³.

Pornind de la această concluzie, exprimată solemn, înțelegem mai bine de ce scriitorul militant vedea în „limba română, oastea noastră națională“ și motivul pentru care, căutând să o prezinte, a recurs la sute și mii de nume implicate în marea bătălie. Era un fel de a le spune celor mai tineri, atât de dispuși a se topi în „furnicarul global“, că miza luptei pentru limba proprie e vitală, chiar dacă această limbă pare a fi numai „o candelă plâpândă“⁴. Un mare scriitor, din alt veac, îl asigura însă că o asemenea candelă poate răzbi tot întunericul din lume⁵.

Este spiritul în care Grigore Vieru evocă și în *Al doilea Testament* dramatica istorie a generației sale, care a izbutit totuși să recupereze o parte din valorile unei națiuni condamnate la pierdere de sine, la „mancurtizare“, la extincție etnoculturală. Noile generații par a nu mai fi interesate de miracolul basarabean din epoca

interbelică, atât de fecundă pentru zona dintre Prut și Nistru, în pofida propagandei antiromânești din perioada comunistă. „O întregă oaste“ de învățători, profesori, educatori, preoți s-a pus în slujba recuperării naționale⁶. Concluzia? „Trebuie să așteptăm momentul potrivit reunirii. Mai exact, să ajutăm cu înțelepciune și răbdare venirea aceluia moment prin ocrotirea și apărarea credinței strămoșești a limbii române și a istoriei neamului în învățământ. Eu, personal, cred în venirea acelei zile“⁷, încheia poetul, integrându-se entuziast în marea „oaste“ a culturii române.

S-ar putea obține un contur aproximativ al acestei formațiuni militante, explorând minuțios articolele lui Grigore Vieru din presă, alocuțiile ocazionale, interviurile etc.⁸ Numai enumerarea lor, nudă, ar constitui un fel de opis semnificativ pentru

ideea enunțată în titlu. Scriitorul a voit anume, într-o epocă a pierderii de sine, să le păstreze cât de cât identitatea, în cadrul proiectului său de regenerare națională. Unui critic care îi persifla „pomelnicele“, el i-a răspuns fără să ezite: „Adevărul este că pomelnicele mele sunt istorie“⁹. Sever în judecata emisă pe seama celor în derivă, se arăta generos cu spiritele afine, capabile de înregimentare în „oastea“ imaginată. Mai ales în interviuri, a ținut să-i și numească pe cei care se afiliaseră cauzei, fie că era vorba de scriitori, de publiciști, de membri ai societății civile, de istorici, de oameni ai clerului, înșirați ca într-un răboj pentru istorie¹⁰.

Sensibil la înțelepciunea străveche, poetul compara la un moment dat situația limbii române din zona pruto-nistrănească cu aceea a copilului revendicat de două femei, deși numai una putea fi, ca în parabolă, mama cea adevărată¹¹. Adesea „mașteră“ cu neamul care a născut această limbă, istoria nu i-a scutit pe români de sacrificii menite să le pună la adăpost comoara din veac. Cu bun temei, istoria îi părea strâns legată de soarta limbii, ca dimensiuni complementare ale unei realități unice: poporul român¹². Limba era, în această viziune, *veșmântul ființei noastre*, recunoscut ca atare de Valentin Mândicanu înainte chiar de disoluția imperiului sovietic (*Nistru*, 1988), în timp ce Nicolae Dabija, de pildă, căuta în istorie încă o sursă a identității proprii. În acest spirit evocă Grigore Vieru, memorabil, „podul de flori“ ca pe un moment de grație, al regăsirii fraternelor, dar și tragedia celor întemnițați în Transnistria fiindcă luaseră prea în serios unitatea românească. Pe lângă scriitori, sunt amintiți cu egală simpatie istorici, preoți, publiciști, devoți ai limbii și ai culturii noastre. Împreună, ei alcătuiesc un „lexicon“ *sui generis*, întocmit de scriitor, cu ocazia atribuirii unui titlu academic, în fața unei adunări solemne, la 29 august 2007. A fost ca un cântec de lebedă, unul în care poetul militant își sistematiza parcă afinitățile de destin. Marile obstacole, încă redutabile, îi sporeau pesemne energia luptătoare: „Lacrimi așteaptă la rând, așteaptă la coadă, să strălucească de bucurie în ochii noștri în acea măreață zi, când vom fi și noi în rând cu lumea, cu alte cuvinte, în Europa. Nu poți intra în Europa cu minciuna și granița în spate“¹³.

Însă și *opera poetică*, așa cum a selectat-o chiar autorul, conține destule asemenea indicii. Numeroase poeme din *Taina care mă apără* au dedicații susceptibile de a fi examinate sub unghiul luptei pentru limbă, istorie, cultură română. Îndemnul la frație și solidaritate activă e prezent peste tot, ca un leitmotiv.

Scriitorul se știa făcând „parte din cea mai nenorocită generație de români basarabeni“, fiindcă l-a cunoscut pe Eminescu abia târziu, în anii studiilor superioare, când a ajuns să-i descopere creația poetică și chiar articolele politice, care i-au servit oarecum și ca „manual de istorie“¹⁴. Atașamentul a fost pe măsura nevoii de a cunoaște cât mai bine trecutul, valorile culturale, năzuința regenerării. Asimila discret, pe furis, cu teamă, ceea ce lumea românească de peste Prut pierduse prin ocupația sovietică și prin bolșevism. Poemele dedicate mamei evocă de fapt patria râvnită, „țara“ de dincolo de

sârma ghimpată care îi sfâșia, implacabil, grădina casei natale.

Visul unității românești l-a făcut pe Grigore Vieru să reziste în cele mai grele împrejurări și să afle, ingenios, modalități de a-și păstra demnitatea de scriitor, alături de propensiunea civică posibilă sub dictatură. „România este o țară plină de câmpii, munți, ape, cântece, istorie și granițe“¹⁵. Dintre atâtea granițe, una era cu totul nefirească, motiv pentru care poetul aspira de mic să o elimine pe cea fluvială dintre satul său și Miorcanii lui Pillat.

„Am răsărit ca poet din frumusețea, bogăția și tainele limbii române, căreia îi voi rămâne îndatorat până la capătul vieții“, se confesa Grigore Vieru, într-un text memorabil, pe care l-a numit anume *Testament*¹⁶. Ce poate fi mai frumos, mai emoționant, mai demn de memoria colectivă? Persecuțiile la adresa poetului și a celor de stirpe afină s-au vădit mereu la înălțimea mizei puse în joc: continuitatea etnoculturală a românilor. Multe victime ale opresiunii apar în scrierile sale, ca într-un răboj menit să le apere de ingratură și uitare. Le regăsim în faimosul *Testament*, ca și în alte lucrări, mai cu seamă în ultima „crestomație“ pe care a mai apucat să o vadă, *Taina care mă apără*. O putem folosi și ca pe un lexicon al luptei pentru cauza care i-a structurat existența poetică și militantă într-o epocă de nespuse tragisme. „Satana roșie“, astfel o numea scriitorul undeva, cu o metaforă demnă de reținut, la care se pot adăuga atâtea altele, scoase din adânc sa revoltă anticomunistă. „Ne-au schilodit limba și istoria“, spune într-un loc poetul, pentru a lămuri de ce tocmai pe acest teren, al limbii și al istoriei, s-a dat marea bătălie cu sistemul, bătălie câștigată în primă instanță, dar nepusă în valoare politică în anii ce au urmat. Speranța recuperării¹⁷ depline, sub steaua opțiunii europene, l-a animat indefectibil până la capăt.

1. Publicat de Alexandru Bantoș în antologia *Limba română este patria mea*, ed. II, Chișinău, 2007/2008, p. 339-350. Reprodus și în volumul de autor *Taina care mă apără*, editat împreună cu Daniel Corbu, Iași, 2008, p. 423-438.
2. Idem, *Taina care mă apără*, p. 5-6: *Cartea vieții mele*.
3. *Ibidem*, p. 437.
4. *Ibidem*, p. 438.
5. *Ibidem*.
6. *Ibidem*, p. 443.
7. *Ibidem*.
8. *Vezi de pildă Alexandru Bantoș, Retrospectivă necesară*, Chișinău, Casa Limbii Române, 2007, p. 27-39.
9. Apud *Limba română este patria mea*, p. 349.
10. Alexandru Bantoș, *Retrospectivă necesară*, p. 27-39.
11. Grigore Vieru, *Limba română, oastea noastră națională. Testament*, în vol. *Limba română este patria mea*, p. 339-340.
12. *Ibidem*, p. 344.
13. *Ibidem*, p. 350.
14. Idem, „Sunt iarbă, mai simplu nu pot fi“, în *Ziua*, 29 ian. 2009, p. 19 (interviu de Mihai Barbu).
15. *Ibidem*.
16. Apud *Limba română este patria mea*, p. 342.
17. Grigore Vieru, „Sunt iarbă, mai simplu nu pot fi“, loc. cit.

Grigore Vieru - Taina care îl apără

Dacă în cazul oricărui poet autentic al lumii este obligatoriu să vorbim de locul și limba în care s-a manifestat poetic, în cazul lui Grigore Vieru trebuie să accentuăm elementele. Născut în România, în localitatea Pererita, de pe malul stâng al Prutului, la 14 februarie 1935, el va deveni, la cinci ani, cetățean al Republicii Sovietice Moldovenești, ținutul românesc numit Basarabia, fiind arondat de Stalin în 1940 imperiului bolșevic. Astfel, toată copilăria, adolescența și o bună parte a maturității, poetul n-a putut privi România decât “prin sârma ghimpată ce trecea prin fundul grădinii”, de fapt doar dealurile Miorcanilor lui Ion Pillat din dreapta Prutului. Oricine ia în discuție “cazul” lui Grigore Vieru, va trebui să pornească nu doar de la talentul autentic și forța lirică absolut debordante, ci și de la privațiunile spirituale ale tânărului Grigore Vieru. Să ne gândim doar la faptul că până la douăzeci și trei de ani el nu citise Eminescu, Arghezi, Bacovia, Blaga, aceștia fiind interziși în Basarabia. Când a citit poezia și publicistica lui Eminescu, pe ascuns, într-o ediție interbelică (de aici mărturisește că a învățat adevărata istorie a României), Grigore Vieru avea să scrie un poem tulburător, *Legământ*, care a însemnat de fapt începutul punerii în circulație, în Basarabia, a geniului nostru tutelar și a luptei pentru limba română strămoșească.

Grigore Vieru aparține generației poetice '60, al cărei buzdugan e considerat Nicolae Labiș, din care fac parte Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioanid Romanescu, Cezar Baltag, Cezar Ivănescu ș.a., poeți care au reușit să refacă, fiecare cu pecetea personalității sale, punțile de legătură cu poezia românească interbelică, distruse în perioada proletcultistă, îmbăscită de ideologia

comunistă. Dacă această pleiadă de poeți români era acuzată de „estetism deșăntat”, de abatere de la ideologie, în cazul lui Grigore Vieru se mai adăuga acuzația de „naționalist”, egală cu aceea de dușman al poporului. Fiind în Basarabia un poet al resurecției, Grigore Vieru și-a luat în serios și rolul de tribun și iluminator. Altfel, cum s-ar explica truda asupra paginilor unui *Abecedar* (1970), alcătuit împreună cu scriitorul Spiridon Vanghele, a atâtor culegeri pentru școlari, a clasicului și modernului manual de scriere și citire *Albinuța* (cartea de căpătâi a citorva generații de copii din Basarabia) și cum s-ar explica mai multe tiraje de cărți topite pentru că poemele cuprindeau în metafora lor tricolorul și limba română? Cum s-ar explica prezența înflăcărată, împreună cu alți intelectuali basarabeni, în bătălia pentru impunerea limbii române ca limbă oficială și revenirea în Basarabia la alfabetul latin?

Cu Grigore Vieru poezia română se întoarce la izvorul curat al gândirii și simțirii poeziei populare. Asta nu înseamnă că nu este de o izbitoare modernitate, poetul fiind, prin sincronia sa cu ceea ce se scria în țară, un port drapel pentru poezia din Basarabia. În fond, Grigore Vieru este un neoromantic

Lansarea volumului *Taina care mă apără*
Horia Zilieru, viceprimar Romeo Olteanu, Grigore Vieru, Daniel Corbu
Primăria Iași, 8 decembrie 2008

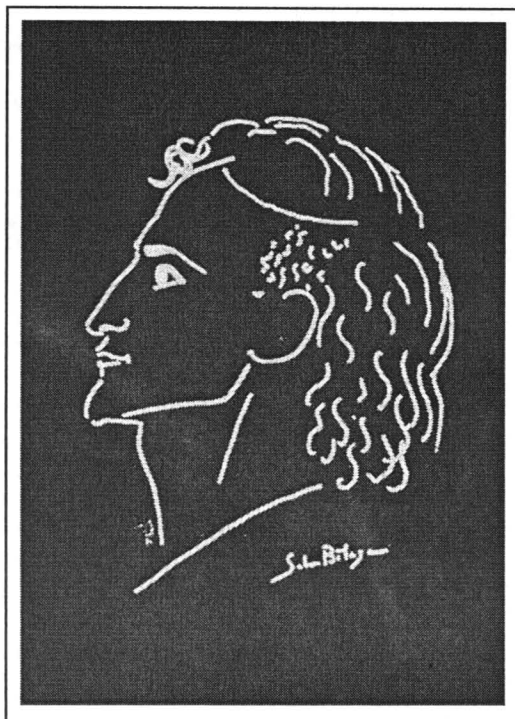
din falanga metafizică a poeziei române, venind pe linia de aur Eminescu, Bacovia, Magda Isanos, Labiș, un poet la care întâlnim un sentiment al naturii asemănător cu al lui Blaga, o concentrație a limbajului deseori asemănătoare cu Bacovia și destule scîlpiri lingvistice care-l apropie de Nichita Stănescu.

Demonstrând în cărțile sale de debut că e un excelent poet al copilăriei, al jocului care recrează lumea, al paradisiului recuperat de cel vîrstnic prin candoare și fast imaginativ, Grigore Vieru a devenit repede, mai ales din 1968 când publică volumul *Numele tău*, poetul-simbol al Basarabiei, un poet căruia i se recunoaște faptul că a revigorat poezia tradițională. *Mama și maternitatea* sunt teme esențiale ale poeziei lui Vieru: „Ușoară, maică, ușoară/ C-ai putea să mergi călcînd/ Pe semințele ce zboară/ Între ceruri și pămînt/ În priviri c-un fel de teamă,/ Fericită totuși ești -/ Iarba știe cum te cheamă,/ Steaua știe ce gîndești” (*Făptura mamei*). George Coșbuc a scris poezia *Mama* și a devenit cunoscut datorită manualelor școlare. Grigore Vieru are peste zece astfel de excelente poeme, de la *Măinile mamei* la *Mică baladă*, de la *Făptura mamei* la extraordinarele, profundele *Litanii pentru orgă*, fiind unul din cei mai mari poeți ai temei. Celelalte teme, *Patria*, *Nașterea*, *Moartea*, *Eminescu*, *Limba română*, se întâlnesc obsesiv tratate în formulă proprie, în toată lirica sa.

În poezia lui Grigore Vieru înțelăm misterul cosmic, taina, natura în plenitudinea ei, în „fireasca ordine”, dar și o dimensiune morală care ordonează. Această dimensiune morală e pregnantă mai ales în poezia oracular-mesianică, în poezia de strigăt existențial. Altfel, poetul a devenit un tribun în apărarea limbii române și a ființei românești.

De curînd, la Iași (Ed. Princeps Edit) a văzut lumina tiparului antologia *Taina care mă apără*, o ediție critică de excepție alcătuită de poet împreună cu subsemnatul, o selecție severă din toate volumele apărute în perioada 1968-2005, la care se adaugă un număr mare de inedite. O prefață semnată de criticul și istoricul literar Mihai Cimpoi, o postfață a lui Theodor Codreanu, o bibliografie și un itinerariu biografic extins, aproape exhaustiv, însoțesc textele lirice. Ediția e completată cu un fascicol de iconografie și o serie de studii critice publicate atât în România, cât și în străinătate. Într-un cuvînt introductiv, Grigore Vieru, numind *Taina care mă apără* (format academic, 750 pag.) „Cartea vieții mele”, mărturisește: „Cred că am răsărit ca poet din chemare, iar nu din emulație. În același timp, cred că vin ca poet și din suferință, la fel din înțelegerea că viața nu este o joacă. Deci, nici poezia nu poate fi o zbenguială a cuvintelor. La toate acestea, vom adăuga și frumusețea Limbii Române care ea însăși este un poem, după cum spunea Blaga, ea însăși îți pune în mînă condeiul.”

Prin trecerea lui Grigore Vieru la poporul stelelor, am pierdut pe unul din marii noștri poeți, un prieten nepereche, de o măreață și cuceritoare simplitate, un luptător pentru limba și simțirea românească, un simbol pentru românismul de dincolo și de dincoace de Prut.

Grigore Vieru văzut de Sabin Bălașa

Zornă
 Caldă e pînătea.
 Singur ca lînătea.
 În jur nîrșmele
 Plutesc ca nîrșele.
 Dulce pacoste:
 Cuvînt de drogoște
 Pe verdele vîntului
 Sună iar gîndului.
 Așeză codrului
 Stelele totului
 Licăre multului
 Ca ochii nîrșului
 Așeză sîntătoarea
 Pe grăul plaurului
 Cînd i se ntoarnea
 Pasărea grăului.

Recviem pentru Grigore Vieru *- amintiri despre un eveniment istoric la Botoșani -*

Scriam la aniversarea a 70 de ani ai lui Grigore Vieru că atingerea acelei vârste mi-a părut a fi un miracol căci el părea mereu a fi fragil și ușor de doborât de atâtea viituri câte au năvălit peste destinul său neasemeni. Acest destin l-a hărăzit să fie *poeta vates*, cum spuneau cei vechi, adică poetul luptător cel mai reprezentativ al momentului istoric de trezire a Basarabiei din “somnul cel de moarte” al robiei roșii aduse de “muscalii de-a călare”. Verbul său s-a rostit la tribune, reverberat înmiit în sufletele avide de cuvânt românesc înalt, dezrobitor, l-a rostit el însuși în largi adunări în care făptura lui subțire ca un lujer de crin devenea portavoce a emoției tuturor, a fost cântat de voci vibrante și neasemuite ce transmiteau, cu intensitatea momentelor colective astrale, efluvii coagulanti al voinței de libertate.

Cea care scrie aceste rânduri a avut privilegiul de a-l întâlni cu mult înainte de revoluția noastră din decembrie, la revoluția anterioară, a celor de peste Prut, care s-au trezit înaintea noastră. Mai înainte de asta, însă, la Ipotești, locul de care mi se leagă efervescența tinereții, dar și marca întregii vieți; el venind acolo, la matca poeziei, aidoma tuturor creatorilor acestui neam. Mai târziu am pus la cale amândoi, în februarie 1989, la Chișinău, într-o conspirativitate de poezi născuți în februarie ce ne sărbătoream aniversarea împreună, un act de mare insurgență pe atunci: primul spectacol al unei echipe de artiști basarabeni pe o scenă din România. Deplasarea mea la Chișinău nu a fost una oficială, ci una particulară, pe cont propriu, ca un simplu turist prin O.J.T., cum se numea atunci agenția națională de turism. Ajunsă la Chișinău, am reușit la un moment dat să mă “rătăcesc” de grupul organizat și strașnic supravegheat și am luat legătura cu Grigore Vieru cu care m-am întâlnit undeva în centrul orașului care era

pe atunci cuprins de mari frământări ale maselor ce se treziseră la lupta pentru drepturi naționale. Grigore Vieru era recunoscut și respectat de toți ca un lider autentic și am putut să văd cu ochii mei respectul și încrederea cu care era înconjurat.

După un timp suficient de lung petrecut în mijlocul mulțimii ce-mi dădea și mie o stare de transă nemaitrăită vreodată, am sugerat să dăm curs invitației doamnei Raisa, soția lui, care ne transmisese că ne așteaptă de multă vreme cu masa. Ajunși acasă la familia Vieru, au început să vină pe rând prieteni și confrăți de spirit și aspirație națională: regizorul Emil Loteanu, scriitorii Nicolae Dabija și Leonida Lari, compozitorul Eugen Doga și alții pe care nu-i mai rețin azi, dar care au adus vestea că în piață începuseră a se opera arestări și deci că plecarea noastră ne-a răpit “plăcerea” de-a fi fost îmbarcați către vreo închisoare „moldovenească”.

Ne-am sărbătorit atunci amândoi zilele de naștere, aflate ca dată la câteva zile distanță, într-o atmosferă de-o ireală euforie a speranței în ideal. Atunci am discutat și am convenit datele concrete a ceea ce avea să fie un prim eveniment artis-

Acasă la Grigore Vieru.
Poetul alături de fiul său, Călin, Leonida Lari,
Ion Loteanu, Lucia Olaru Nenati, Nicolae Dabija
Chișinău, februarie 1989

tic comun, după decenii în care românii din Basarabia, ca și cei din Bucovina, s-au aflat mai departe de cei de peste Prut decât de America. Am conceput atunci împreună un spectacol complex în care rostirea verbalului literar să se îmbine cu melosul, adică un spectacol ce creștea din fericita întâmplare a apariției unei cărți importante a lui Grigore Vieru, *Rădăcini de foc*, ce avea să fie lansată în țară și să se prelungească printr-un spectacol tridimensional cu participarea unor artiști basarabeni reprezentativi pentru starea spirituală a acelui timp de mari prefaceri și deveniri sufletești, un timp cu parfum puternic de istorie.

Întorsă acasă la Botoșani, am început demersurile pentru a obține aprobările necesare unui asemenea proiect ce a părut multora utopic sau de-a dreptul primejdios. Secretarul literar al teatrului, regretatul Dorin Glavan, care în tinerețea lui făcuse închisoare doar pentru vina de-a fi afirmat în clasă existența Basarabiei și Bucovinei ca ținuturi românești, avea încă vie amintirea anilor petrecuți în detenție și, sub imperiul acestei amintiri teribile, căuta să mă convingă să renunț la idee, avertizându-mă că voi suferi și eu, ca director al Teatrului, dar și toți ceilalți implicați, consecințe dramatice și că întregul proiect va fi un fiasco. A dus munca de lămurire până la forme foarte plastice, spunând la un moment dat "doamnă directoare, dacă nu va fi așa, eu mă rad în cap și-mi las barbă".

Nu am vrut să renunț, nici azi nu-mi dau seama de unde-mi venea curajul și chiar inconștiența, și am purces la demersurile necesare aprobării care au cunoscut numeroase trepte ajungându-se până foarte sus, la București, unde, la un moment dat, mi s-a cerut să aștern pe hârtie scenariul tuturor lucrurilor care se vor petrece pe scenă în acel spectacol. După un moment de derută - căci de unde puteam eu să știu exact filmul viitorului spectacol? - am purces și la atacarea acestei piedici și am transcris din cartea lui Vieru versurile cele mai blânde și mai nevinovate. Am trimis acest colaj pe filiera ierarhică până la nivele superioare, foarte înalte și chiar misterioase și, după multe insistențe, telefoane și asigurări, am primit, în sfârșit, aprobarea.

Așadar spectacolul a avut loc cu denumirea de "*Rădăcini de foc - Grigore Vieru și prietenii săi*", și s-a desfășurat în iulie 1989 pe scena Teatrului "Mihai Eminescu" din Botoșani pe care-l conduceam atunci, acesta fiind primul spectacol de acest fel pe o scenă din România. Văzând avalanșa de public interesat de participare, am conceput din mers extinderea sa și am pornit un turneu amplu în nordul și în estul țării, cu o afinență de public nemaivăzută ce a făcut necesară organizarea spectacolelor nu numai în săli, ci și în spații largi în aer liber. Atunci au răsunat versurile lui Grigore Vieru, cântate de vocile de patrimoniu ale lui Ion și Doina Aldea Teodorovici, alături de alți artiști basarabeni. Peste tot lumea îl primea pe Vieru ca pe un trimis mesianic, îi atingea hainele, îi cerea autografe, îi solicita, cu aviditate și încrâncenare, o privire, un cuvânt, un zâmbet, îl aplaudau frenetic cu lacrimi în priviri, pe el și pe companionii săi, pe toate scenele turneului. Acesta a pornit de la Botoșani, unde am prezentat șapte spectacole în

trei zile, (apoi la Suceava, Rădăuți, Fălticeni, Putna, Dorohoi, Iași, Bacău, Vaslui, Focșani ș.a.), eu prezentându-i de fiecare dată, mai întâi, cartea nou apărută, în cadrul unor lansări la care lumea nu mai încăpea în săli. Atunci am petrecut alături de el și de ceilalți artiști basarabeni zi de zi, într-o incandescență sufletească ce nu părea reală; ne-am cunoscut și ne-am apropiat ca oameni, am mâncat, am râs, am călătorit și, mai ales, am visat împreună. Atunci, stând alături, de dimineață până seara, de Grigore Vieru, purtându-i de grijă când mi se părea că el nu-și poartă singur de grijă suficient, am putut vedea cum, după o perioadă când părea slăbit și epuizat, aflat la capătul puterilor și punând sub semnul întrebării soarta spectacolului, în clipa când ieșea pe scenă se petrecea un fel de miracol: el își reîncărca bateriile trupului ostenit, măcinat de boli și slăbiciuni, de la energia incandescentă a publicului ce venea spre dânsul, în valuri de iubire pe care parcă le puteai percepe material. El primea această energie, se încărca din ea precum calul din poveste mâncând din jăratic, și o trimitea îndărăt, aceluiași public, prin forța verbului și spiritului său. A fost, într-adevăr, acela, așa cum a spus el la sfârșit, "nu un eveniment artistic, ci un eveniment istoric" ce-a devansat, de fapt, revoluția ce avea să vină în țară peste o jumătate de an.

Mi-a stat atunci alături ca „mână dreaptă“, regizor tehnic și sef de turneu, Constantin Adam, acest idealist împătimit de Eminescu și de Basarabia și doar încă puțini oameni de scenă (dar nu vreau să-l uit pe regretatul organizator Sergiu Corneanu, un adevărat lord al impresariatului), căci, deși a fost poate proiectul cel mai grandios derulat sub culorile Teatrului Eminescu (având de administrat o echipă formată din 40 de invitați, cu zeci de probleme, de la cazare, masă, montarea aparatelor de sunet și lumină, transport ș.a., de organizat și susținut douăzeci și patru de spectacole în unsprezece zile, cu tot ce presupune un turneu de asemenea anvergură) mai tot personalul din teatru dar și din etajele ierarhic superioare erau în concediu, și pentru că era luna iulie, dar probabil și pentru că, așa cum am relevat, insurgența de-a face așa ceva pe atunci părea un lucru foarte riscant, aducător de mari și nefaste consecințe, drept care fusesem atât de insistent sfătuită să renunț.

N-am renunțat și proiectul a fost un succes nemaînregistrat vreodată pe la noi, chiar și unul financiar, cifrele încasărilor ridicându-se la cote astronomice de-a dreptul miraculoase pentru vremea de cumplită autofinanțare pe care o trăiam atunci și când asigurarea salariilor și cheltuielilor de funcționare a teatrului îmi era o veșnică și apăsătoare grijă și o imensă aventură. Îmi amintesc că atunci când, după revoluție, lucrurile s-au derulat total la antipodul entuziasmului de atunci și când, în final, drept "mulțumită" pentru acest uriaș proiect realizat cu brio, a trebuit să decid că e mai bine să plec în bejenie, să-mi caut un loc de muncă pe unde s-o putea, am lăsat visteria teatrului doldora de bani.

Îmi amintesc și de prețuitul meu colaborator Dorin Glăvan, om de onoare și rară noblețe, care a venit atunci la mine și m-a felicitat pentru succes, cerându-și scuze pentru

neîncrederea lui, și-a recunoscut înfrângerea și pierderea pariului și m-a anunțat că începe să-și lase barbă, dar m-a rugat să-l absolv de angajamentul de-a se rade în cap ca să nu-mi jignească simțul estetic. Desigur că l-am absolvit, bucuroasă de evoluția evenimentelor, fără să știu că nu peste multă vreme, în anul 2000, aveam să-mi iau rămas bun de la Dorin Glăvan care și-a păstrat barba – subiect al discuției noastre de atunci – până în ultimul său ceas de viață, rămânând așa și în sicriu...

Revenind la acel miraculos turneu, trebuie să spun că nucleul de energie luminată, motorul care a dinamizat toată acea uriașă mișcare sufletească colectivă și de conștiință a fost nobilul, dragul și acum adânc regretatul nostru prieten și confrate Grigore Vieru. Aș putea spune azi că, de fapt, el a fost primul poet cetățean de onoare al Botoșanilor, titlu oferit prin atitudinea publicului față de el, chiar dacă, după revoluție, atunci când această cutumă a intrat în uz, el n-a mai ajuns la rând să primească de-adevărat acest titlu pe care atâția alții l-au primit.

Dar, în general, după Revoluție, el a avut un destin ciudat, însă nu singular pentru oamenii de valoare și de caracter ai timpului nostru: și el a fost atacat și desființat, cu o virulență de neexplicat, de către unii literați din țară, acuzându-l că ar fi bolșevic, dar și desuet și depășit, dar și de către unii din Basarabia, cum că ar fi vândut românilor. Trecerea aceasta, care nici mie nu mi-a fost străină, de la aclamare și fascinație în delir, la denigrare și culpabilizare până la ură feroce (uimitoare față de un om blând și înarmat doar cu ascuțișul metafozelor care, dacă nu mai erau pe plac, putea fi ignorat, pur și simplu, ca un lucru ieșit din modă, nu acuzat ca de o crimă!) nu poate să nu ne aducă la suprafață o comparație depozitată în memoria noastră culturală și ancestrală: viteza cu care aclamarea lui Isus de către public în Duminica Floriilor s-a transformat în doar câteva zile în ostilitate dusă până la sacrificarea lui în acel soi de referendum în care același public a fost, pasămite, consultat dacă să fie absolvit Isus sau Baraba, iar răspunsul a fost net în favoarea tâlharului și în defavoarea atât de mult binefăcătorului Isus. Mereu m-a obsedat această transformare afectivă, rapidă, diametrală și aparent inexplicabilă logic a opțiunii colective. Iar exemplul lui Grigore Vieru adâncește, mutatis mutandis și păstrând proporțiile, misterul absurd al acestui proces psihosociologic. E ca și cum cei ce au aclamat și au dăruit adorația lor unui personaj public tind să-și retragă, plini de furie, acest dar simbolic, dintr-o turbure gelozie și invidie tocmai pe acel fenomen fascinatoriu. E drept, însă, că nu "masele" în întregul lor au operat această trecere rapidă și deconcertantă, ci doar reprezentanții lor dintr-o anume parte (ca sa folosim o sintagmă consacrată) a zonei intelectuale pentru care tot ce adie a iz național ori de reîntregire (horror dictu!) ș.a., produce instantaneu o deviere expresivă a liniei nasului subțire.

Îmi amintesc acum că, pentru articolul aniversar pe care l-am scris la 70 de ani ai săi, am primit și eu reproșuri, unele chiar ireverențioase (ca să nu spun mai mult de atât !) de la niște tineri ce fuseseră învățați să considere a fi „cool” să-ți

Grigore Vieru, cuvântând în trapeza mănăstirii Putna alături de **Doina Aldea Teodorovici**, **Lucia Olaru Nenati** și **Silvia Chiriac**
Putna, iulie 1989

bați joc de Grigore Vieru, iar a-i aduce aprecieri, fie ele și nevinovate urări de sănătate, devenea în ochii lor, biete cuge-te rătăcite și abil manipulate, o vină ce se cerea drastic sancționată. Ar trebui, de fapt, să mă simt mândră că am avut de pățimit pentru el!

Rezistând tuturor acestor reacții ciudate, dar suferind atroz din pricina lor, poetul s-a retras în ultimii ani în solitudine, din care mai ieșea la lumină din când în când, la rare manifestări literare, continuând să-și scrie poezia care, în ciuda acestor campanii de contestare, rezistă în frumusețea ei simplă, de-o aparte armonie și cu accente de profunzime ome-nească autentică.

Patimile și urile vor obosi, poate, distrugătorii și demola-torii își vor găsi liniștea, dar și uitarea sub brazde, revoluțiile vor deveni istorie, oamenii vor intra poate pe ușile unei patrii mai largi și mai mănoase, dar cine va voi să-și audă sufletul urcând din rădăcini în răgazul unui amurg cu umbre de aur, în care iubirea față de mamă nu se va fi demodat, o va putea face sprijinindu-se pe armonia evanescentă a unor asemenea ver-suri:

“Ușoară, maică, ușoară,/ C-ai putea să mergi călcând/ Pe semințele ce zboară/ Între ceruri și pământ”.

Dincolo de toate, atașamentul său sufletească și intelectual s-a manifestat de la început față de Eminescu pentru care a avut – lucru specific creatorilor basarabeni - o afinitate specială, mai mult decât o corespondență literară, ci o consubstanțialitate de conștiință și misiune. Așa că întâmplarea ce ne stărnește acum evocarea lui, faptul că el a pornit către moartea trupească, – și care între timp s-a produs, dar nu spre a intra în neființă, ci în peisajul mitic național – înainte de a se sfârși noaptea zilei aniversare a lui Eminescu, constituie un tulburător și cu totul simbolic semn de îndeplinire a legământului pe care nu o dată și l-a afirmat de a-i rămâne credincios acestuia până la sfârșit: “Stinge-mi-s-or ochii mie / Tot deasupra cărții sale”.

Participarea la înmormântarea sa de la Chișinău, - la care nu aș fi putut lipsi cu nici un chip - mi-a revelat un fapt extrem de semnificativ. Deși în ultimii ani fusese supus hărțuielilor mai sus relevate, moartea sa a redimensionat, tranșant și decisiv, lucrurile. S-a văzut dintr-o dată dimensiunea personalității sale de neignorat de către nimeni. Toate onorurile care i-au fost acordate, decretarea zilei de doliu național, cu steaguri în bernă, salve de tun, onorurile întregului guvern al republicii,

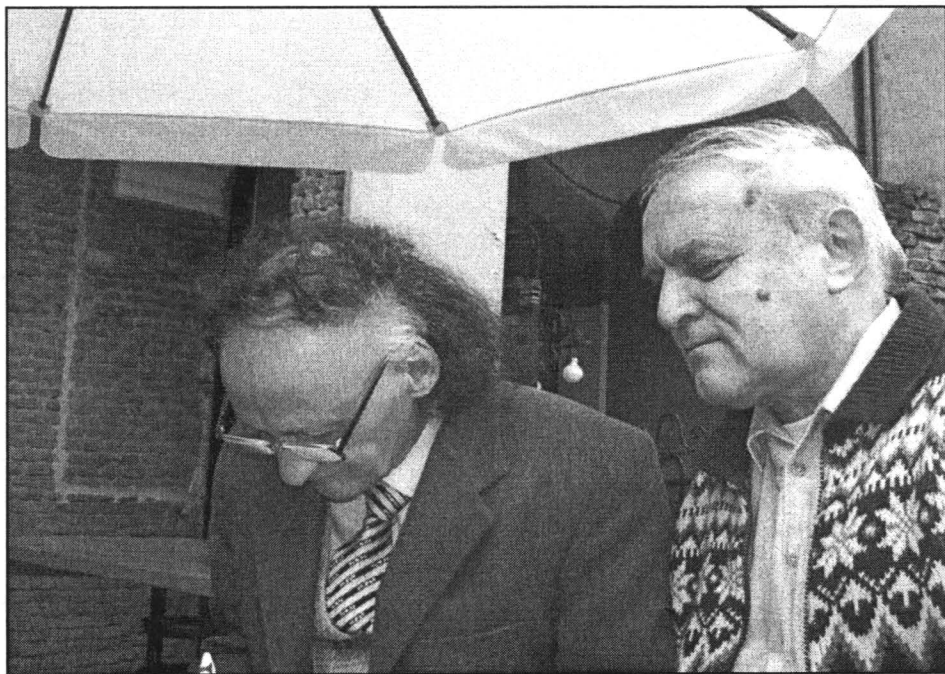
expunerea sa în foaierea operei, discursuri pline de patos transmise pe mari ecrane simultan, praznicul suportat de administrația guvernamentală și oferit tuturor participanților la Palatul Republican, toate au fost determinate de un motiv extrem de important, mai ales azi, în vremurile supuse simptomelor democrației electorale: presiunea maselor, uriașul “rating” pe care s-a dovedit acest poet suav a-l avea la public, azi, când se spune că nu mai interesează pe nimeni poezia, cultura, literatura.

Ca să pot face doar o sumară, dar elocventă sugereare a imaginii, e suficientă menționarea faptului că, de la ora 9 dimineața până după ora 15, a durat pelerinajul maselor în rânduri largi prin fața catafalcului său, iar atunci când șuvoiul a fost oprit la ordin oficial, piața încă era plină, cât vedeai cu ochii, de oameni cu flori (florăresele făcând în acea zi afacerea secolului!) și coroane în mâini care așteptau să-și ia rămas bun de la cel ce devenise ceea ce, de fapt, era de multă vreme: un erou național, care a plecat nu în altă lume, ci în eterul atemporal mitic al națiunii noastre care atunci s-a reunit în chip simbolic împlinind, fie și pentru o zi, neostoita sa dorință de Unire.

Silviu GUGA

O amintire

...Cu ani în urmă, în București, făceam cunoștință cu un preot. Am rămas impresionat de felul în care **Grigore Vieru** i-a sărutat mâna, de evlavie din comportamentul său în fața unui preot care, bietul de el, era emoționat știind cine e **Grigore Vieru**. La despărțire, preotul – nu i-am reținut numele – îl întreabă cu ce mână scrie poeziile. Poetul îi arată mâna dreaptă: „Cu asta!” ... Și preotul i-o prinde și i-o sărută. Când am văzut că lui **Grigore Vieru** i-au dat lacrimile, am lăcrimat și eu. „Toate aprecierile criticilor și-ale confrăților nu fac cât această sărutare de mână a cucernicului!” a spus poetul ...

Grigore Vieru și Silviu Guga

Zilele „Poesis”, Satu-Mare

Foto: Ioan Nistor

ianuarie 2009, Sibiu

Grigore VIERU în dialog cu Călin CIOBOTARI:

„La noi, la români, mortul trebuie să jure că a murit...”

Luam acest interviu, în urmă cu trei ani, la un Salon de Carte al Bibliotecii Județene „Gh. Asachi”. Grigore Vieru avea o voce caldă, joasă, și când vorbea parcă visa în cuvinte. Un om special, un om atins de înger, blând și structural melancolic, conștient de zădărnicia a tot și a toate, însă, în același timp, având încăpățânarea aceea a omului simplu pentru care albul nu poate fi decât alb, iar negrul nu poate fi decât negru. (C.C.)

Călin CIOBOTARI: Aș începe prin a vă felicita pentru cele 70 de toamne la care ați ajuns și a vă face cunoscut că pentru foarte mulți români sunteți cel mai apropiat dintre cei “de dincolo”. Apropo, mai există un astfel de “dincolo”?

“Când am citit publicistica lui Eminescu, am aflat că românii sunt altfel”

Grigore VIERU: A existat până nu demult. A existat cu adevărat, asemenea unei bariere, în mintea multor români basarabeni, mai ales din generația mea intoxicată de politica imperialistă; ni se spusese de atâtea ori că românul este dușmanul nostru cel mai mare încât, n-o să credeți, chiar eu m-am trezit abia în timpul facultății. Credeam, pe atunci, în ce spuneau învățătorii, manualele...

C.C.: Și ce anume v-a ridicat acest voal de pe sentimente?

G.V.: După moartea lui Stalin, când am avut acces la literatura clasică română, i-am “cunoscut” pe Eminescu, pe Creangă și pe alții. Și mi-am spus că un popor din care s-au ridicat astfel de oameni nu poate fi cum ne făceau alții să credem că este: rău, crud, dușmănos. Când am citit publicistica lui Eminescu, bunăoară, am aflat că românii sunt altfel. Pentru mine, paginile acelea de publicistică au rămas primul meu manual de istorie și limbă română. Ei, și în acel moment, vă rog să mă credeți, s-a întâmplat să devin, iertați-mi lipsa de modestie, poate mai român decât mulți dintre românii de aici.

„Limba ne-a fost pocită pentru că satana rusă știa că tocmai această limbă a ținut vie, de-a lungul veacurilor, ființa românească”

C.C.: Văd că faceți o distincție totuși între românii “de aici” și cei “de acolo”.

G.V.: Da, o fac pentru că ea se impune: vouă, românilor din țară, nu vi s-a răpit limba și credința. Bisericele v-au rămas în picioare, la fel mănăstirile, școlile. La noi, au fost rase de pe fața pământului sau transformate, jignitor, în spitale de boli venerice și închisori. Limba ne-a fost pocită pentru că satana rusă știa că tocmai această limbă a ținut vie, de-a lungul veacurilor, ființa românească.

C.C.: Cum ați caracteriza actuala cultură basarabeană? Este ea una vie, cu o personalitate aparte?

G.V.: Nu aș spune că diferă prea mult de cea română, luată în ansamblul ei, mai ales că este practică în aceeași limbă. Poate că anumite particularități ar fi de întâlnit în privința poeziei. Lipsiți fiind de ceea ce aș numi “răsfăț lingvistic”, am învățat să mergem la esență. De aceea, poezia basarabeană este adesea pătrunsă de suferință, de durere.

“Unii scriitori sunt foarte buni ca scriitori, dar perversi ca oameni. Și invers”

C.C.: Cum se vede Iașul din Basarabia?

G.V.: Vă asigur că este foarte aproape sufletului nostru. Iașul a fost prima mea dragoste. Am cunoscut frumusețea limbii române de la Radio Iași. Aveam un aparat de radio, eram student pe atunci, pe care îl cumpărasem special pentru a asculta Iașul. Mi-a fost confiscat, părât fiind de colegi de-ai mei. Iată încă o dovadă că suntem români (**râde - C.C.**). Apoi, teiul lui Eminescu pe care ades l-am cântat în versurile mele. Prin '64, iertați-mi nemodestia, am scris primul poem din Basarabia, dedicat lui Eminescu, un fel de testament în versuri.

C.C.: Ați păstrat mereu legătura cu oamenii de cultură din Iași?

G.V.: Da, mai ales că vin foarte des pe la dvs. Uitați-vă, chiar în toamna aceasta voi lansa la Iași un cântec pe care l-am scris cu multă dragoste și care se numește “Peste-o apă, la doi pași”.

C.C.: Spuneți-mi câteva nume de oameni ce vă sunt mai aproape de suflet, de pe malul Bahluului.

G.V.: În primul rând, l-aș aminti pe patriarhul criticii

românești, **Constantin Ciopraga**, apoi pe bunul prieten Horia Zilieru. Îmi sunt dragi, de asemenea, poetul Lucian Vasiliu și Daniel Corbu, despre care am aflat că s-a mutat de câțiva ani la Iași. E un om tare cumsecade acest Daniel. Ce se întâmplă, unii scriitori sunt foarte buni ca scriitori, dar perverși ca oameni. Și invers. Corbu mi se pare un poet și un om minunat. Apoi, Dan Mănuță, Valentin Ciucă și mulți alții.

“Trebuie să stăm cu ochii pe Voronin și pe Bănescu”

C.C.: Nu cu foarte mult timp în urmă, la Iași, Traian Bănescu s-a întâlnit cu președintele Moldovei, Vladimir Voronin. Președintele român a promis că va susține mereu Moldova pe drumul spre Europa.

G.V.: Da, știu de respectiva întâlnire și cred în cuvintele domnului Bănescu pentru că îmi dau seama că e încurajat chiar de către Occident. Cât despre domnul Voronin, care va să zică, mă bucur că își îndreaptă privirea spre Europa.

C.C.: Nu prea vă așteptați, nu?

G.V.: Nu. Și acum, trebuie să stăm cu ochii pe Voronin. Spune din inimă ce spune, sau nu? Dacă va merge cu adevărat, împreună cu România, spre Europa, îl voi saluta, chit că sunt anticomunist. Sunt gata să primesc izbăvirea din mâna păcătosului.

C.C.: Traian Bănescu cum vi se pare?

G.V.: Îmi place această dărzenie a lui. Dacă nu i se va stinge elanul, va fi bine. În orice caz, trebuie să stăm cu ochii și pe el.

“V-am pregătit și locuință, dar și un loc în partid”

C.C.: Cum de nu v-ați stabilit în România, d-le Vieru?

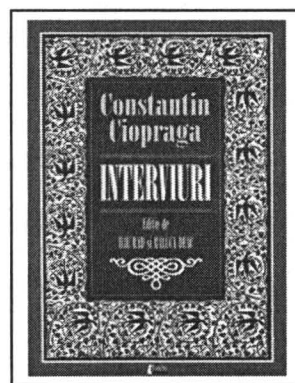
G.V.: La începutul anilor '90 spuneam public că mi-ar fi plăcut mult să locuiesc la Piatra Neamț. La câteva zile, o delegație de la Neamț a venit la mine și mi-a spus: “Am fi fericiți să veniți la noi. V-am pregătit și locuință, dar și un loc în partid”. Ei, asta nu prea mi-a plăcut. Eu de mic copil am muncit la câmp, cu sudoarea frunții și a brațelor. Tatăl meu era la război și eu rămăsesem bărbatul în casă. Așa am fost obișnuit. Acum, să mi se dea totul de-a gata...

C.C.: Păreți un om fericit...

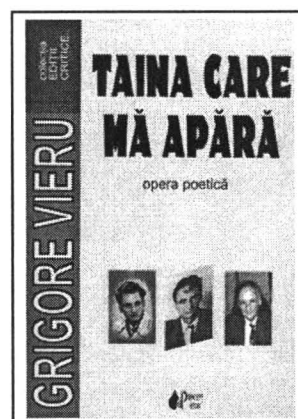
G.V.: Da, pentru că știu că am prieteni. Am și adversari: din Chișinău (spun că sunt vândut românilor) și din București (spun că sunt vândut rușilor). S-a mai spus că scriu poezie comunistă. Nu este adevărat. Nicăieri nu se mai scrie azi poezie comunistă. Numai că, vedeți dumneavoastră, la noi, la români, mortul trebuie să jure că a murit...

Constantin Ciopraga. *Personalitatea literaturii române.* Iași, Prințes Edit, 2007

Constantin Ciopraga. *Interviuri.* Prefață și notă asupra ediției de Ilie Rad. Ediție îngrijită de Ilie Rad și Raluca-Simona Deac. Cluj-Napoca, Limes, 2007

Grigore Vieru. *Taina care mă apără. Opera poetică.* Ediție realizată de Grigore Vieru și Daniel Corbu. Itinerar biografic și bibliografie de Daniel Corbu. Prefață de Mihai Cimpoi. Postfață de Theodor Codreanu. Iași, Prințes Edit, 2008

Cu poetul la Nemțșor

Simțeam în spatele nostru prezența seculară a copacilor bătrâni din pădurea care înconjoară ceva mai departe Mănăstirea Neamțului și mai aproape Nemțșorul. Era sfârșitul unei primăveri când covorul de margarete albe de pe dealul intens înverzit încă strălucea în razele soarelui cald. Mașina nu putea urca pe panta drumului udat de ploaia scurtă, șoferul ambala zdravăn motorul și, fără ajutorul celor ce împingeau din răspuțeri, vehicolul înglodat nu s-ar fi urnit prea mult din loc. Cu toții ne întorceam de la întâlnirea cu copiii frumoși ai unei școli, acolo unde poetul **Grigore Vieru** îi încântase cu poeziile lui despre flori și mamă, despre țară, istorie și limba cea română, despre Eminescu. Acum, martori în timp ne sunt fotografiile, scriitorul venit din Basarabia la Nemțșor sufla din greu alături de părintele Teotist Caia și de subsemnatul, iar în urma noastră veneau doamnele, deja intrate în miezul unor discuții amicale. În sfârșit, de sus priveam inefabila priveliște a ținutului, întinderea întregă dispărea în depărtare, dar la cea mai ușoară briză ajungeau până aici toate șoaptele frunzelor. Întorși la masa oferită de gazdele ospitaliere am tot vorbit despre locurile magnifice, despre religie, literatură și copii, cărți și idei, suflet și prietenie, iar de pe masa din colțul camerei buchetele de margarete culese de noi ne înfrumusețau clipele de ședere, în timp ce lumina dulce de afară intra prin ferestrele mari străluminându-ne pe toți.

De-a lungul anilor, dragul poet Grigore Vieru ne-a însoțit și fericit cu vorba-i blândă și sfătoasă la atâtea și atâtea întâlniri de neuitat. De la ultima ediție a Salonului de Carte de la Chișinău ne-am întors cu o carte pe care stă scris: „Nepoților lui moș Nicolae de la moșul Grigore, cu multă dragoste”. Închid cu emoție volumul cu autograf și deschid manualul de citire de clasa a II-a, de pe care învață Cezara și Rareș, iar aici dau peste versurile: „- Pui golași, cum stați în cuiburi / Fără plăpumioare? / - Ne-nvelim cu ale mamei / Calde aripioare. / - Dar când mama nu-i acasă / Și ploaia cerne? / - Ne-nvelim atunci cu frunza / Ramurii materne. / - Dacă n-o să vină mama / Și-o să cadă frunza? / - Cum să nu mai vină mama? / Cum să cadă frunza?” („Puișorii”). Cât de mult a iubit poetul natura, copiii, oamenii și neamul, cât de intens a trăit în inima cuvintelor pe care le-a însuflețit ca nimeni altul într-o limbă care vibrează și farmecă. „Cum să nu mai vină mama?” și cum să nu mai fie poetul? Nu, el este și va fi cu noi atâtea timp cât noi înșine vom fi și încă mult după aceea. Spiritul și opera rămân, iar marea sa antologie *Taina care mă apără* îi va apăra memoria pentru totdeauna. Grigore Vieru a pornit spre alte tărâmurii și noi nu trebuie să uităm ceea ce a spus cândva, referindu-se mai ales la destinul Basarabiei: „Limba și religia au ținut vie ființa noastră națională de-a lungul veacurilor”. El a fost o conștiință a timpului său iar sentimentul umanului și l-a cristalizat într-o lungă înfruntare cu umilințele istoriei.

Eugenia BULAT

Poeții

Pentru Grigore Vieru

Poeții sunt
ca și pruncii.
Lumea lor,
altfel croită,
o simți de departe...
Când vii către ei,
gându-n jur e candid,
se respiră profund și ușor
ozonat,
ca în codru...
Printre ramuri răzbat
raze drepte și clare,
rădăcini în adânc.
Lumea lor
e pace de rouă
neatinsă,
o pace de leagăn,
albastră și
trist-veghețoare...
!Ca pruncii,
ca pruncii,
poetii.
Aproape că gânguresc...
...!!Ce lume urlândă-nafară...

Natalia CANTEMIR

In memoriam - Grigore Vieru

Acum, în duminica fatală, să credem că Grigore Vieru pe noi nu ne-a părăsit, ci s-a mutat la viață, cu poezia lui ajutând izbăvirea din moarte a sufletelor românilor, de darul lui bucurându-se atât neamul omenesc, cât și soborul îngeresc. Căci intervenția lui Dumnezeu în viața lui Grigore Vieru a ridicat rugăciunea românească mai presus de rugăciunea pe care o citim sau învățăm din cărțile bisericești.

Pentru că de acum înainte ne vom ruga și cu intenția să ne descopere Dumnezeu care este voia Lui cu noi, pe meleaguri unde rușii vin când vor și fac ce vor.

Pentru că iubirea lui Dumnezeu înseamnă **realitatea** Lui pentru noi, iar Vieru n-a venit din cer pe pământ. S-a pomenit însă pe pământul Moldovei dintre Prut și Nistru cu gândul la cer și înțelegând că oamenii nu se pot apropia prin puterile lor. Numai Dumnezeu mai poate să apropie pe oameni, poate la sfârșitul lumii.

Îl cunoșteam pe Vieru din 1971, când a venit la Iași cu o delegație sovietică pe atunci, există și o fotografie la fostul sediu al editurii „Junimea”. După 1989, împreună cu Radu Negru ne-am dus la toate întâlnirile ieșene cu Grigore, căci le resimțeam un fel de **VENIȚI DE LUAȚI LUMINĂ**; o dată, aflând la telefon că era bolnav, am plecat la Chișinău de îndată cu un portbagaj de portocale. Radu Negru spunea că numai un sfânt poate gândi despre România așa cum gândește Grigore Vieru și că poezia lui ar trebui învățată de români, începând cu vârsta preșcolară – dacă-i mai slujește mintea...

Corneliu ȘTEFANACHE în dialog cu Călin CIOBOTARI:

„Rămân cu manuscrisele mele“ (fragmente)

În iunie 2008, împreună cu Lucian Vasiliu, am urcat Copoul, spre locuința prozatorului Corneliu Ștefanache. Îmi amintesc ziua aceea ca pe una neobișnuit de luminoasă, cu un fel de prospețime stranie a aerului și a cerului. Corneliu Ștefanache ne aștepta într-o ținută degajată, bine dispus și cu un chef nemaipomenit de vorbă. Și cine ar fi zis că aceea zi atât de luminoasă era ziua în care prozatorul acorda ultimul său interviu?! Un interviu publicat integral în numărul 4/ 2008 al revistei „Dacia literară”, din care redăm câteva fragmente definitorii pentru cel ce a fost Corneliu Ștefanache. (C.C.)

Călin CIOBOTARI: D-le Ștefanache, redactor la Radio Iași, redactor-șef adjunct la „Cronica”, șef al „Convorbirilor literare”, apoi director al Bibliotecii Central Universitare Iași... Spuneți-mi, retrospectiv, de care din toate funcțiile acestea vă simțiți mai legat?

Corneliu ȘTEFANACHE: În primul rând, vreau să vă spun că anul acesta împlinesc 75 de ani. Vârsta nu-i un merit, este un dar de la Dumnezeu.

După cum poate să fie o povară de la Dumnezeu... Psihic, sufletește, nu mă simt deloc bătrân. E drept că restul mai scârțâie: picioarele, mâinile, mai câte-un lapsus. De care sunt mai legat? De toate sunt legat într-un fel sau altul.

„Radioul era cenzurat din două-trei părți”

C.C.: Să le luăm pe rând...

C.Ș.: Păi să le luăm. La Radio Iași am ajuns după ce profesorul de literatură comparată de la Filologie mi-a propus să devin asistentul lui. Adică să-i car geanta și să fac fișe. Nu, domnule, am zis, eu mă duc să cunosc lumea. Și, la repartiziile la Minister – era și pe bază de opțiuni, dar și pe bază de merite – m-am trezit redactor la Radio Iași.

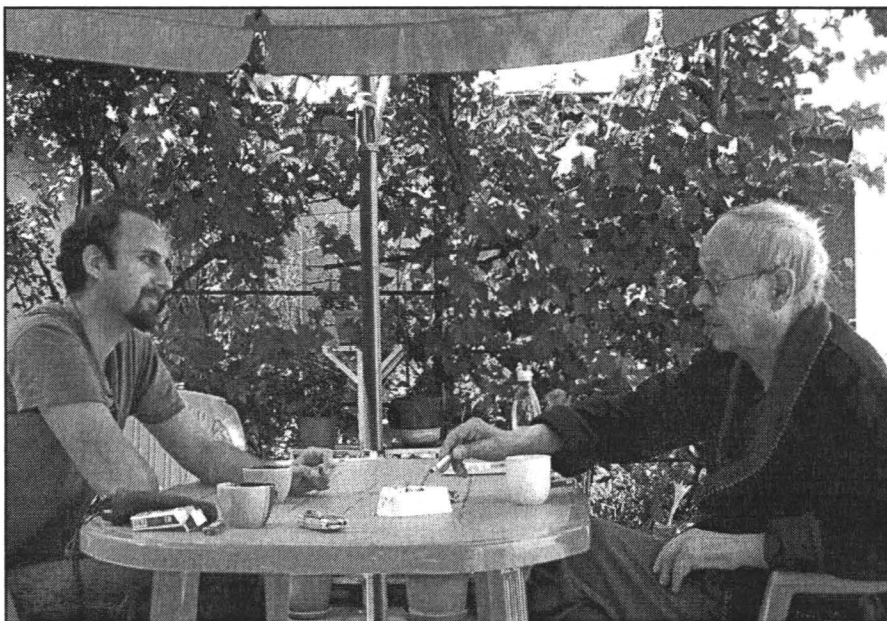
C.C.: Prin ce an se întâmpla?

C.Ș.: Nu mai știu exact! Prin '58-'59. Eram, cred, singurul licențiat de pe-acolo. Ceilalți aveau liceul, sau erau studenți, după cum unii erau muncitori pe la Nicolina.

C.C.: Cât era de politizat radioul?

C.Ș.: Vai de capul meu! Radioul era cenzurat din două-trei părți. O dată de conducerea studioului, apoi și de cenzura ce venea din afară. Am intrat în multe conflicte. Am avut mai întâi probleme pentru că tatăl meu a murit în Răsărit. Vedeți dvs., cei care mureau în Apus lăseau în urmă și pensie de orfan de război. Cum tatăl meu a avut inspirația să moară în preajma Odesei, n-am avut parte decât de probleme. Pe chestia asta

mi-au desfăcut de două ori contractul de muncă. Nu mai dau numele celor care au făcut-o. Cei de la București m-au reîncadrat. Îmi amintesc cum erau redactorii presați să primească scrisori pentru emisiunile lor, or, vă dați seama, îl durea în cot pe colectivistul cutare că se spunea la radio despre cum se mulge vaca încrucișat sau mai știu eu cum, sau despre nu știu câte tone de grâu se iau la hectar. Atunci redactorii plecau

Călin Ciobotari și Corneliu Ștefanache

2 iunie 2008

Arhiva Lucian V.

„pe teren” și își puneau soacrele, nevestele să le facă scrisorile. [...]

„Am de la Eliade două scrisori, de la Noica vreo cincizeci și câteva sute de la Adrian Marino...”

C.C.: La „Cronica”, slujba dvs. următoare, când ați ajuns?

C.Ș.: Prin 1966, cred, începuse să se zvonească prin Iași că stă să se înființeze o revistă adevărată, un săptămânal de mare tiraj care urma să se numească simplu: „Cronica”. Am ajuns acolo direct pe funcția de redactor șef-adjunct coordonator.

C.C.: Redactor-șef cine era?

C.Ș.: Nimeni. Constantin Ciopraga era director onorific,

dar dumnealui venea foarte rar. Toată măgăreața cădea pe capul meu. La început, s-a conceput o redacție mare, cu academicieni, profesori universitari, ce mai!, vreo patruzeci de oameni. Aveam sediul la Palatul Culturii și eram înspăimântat. Știam că nu se putea face o revistă cu așa puhoi de intelectuali.

C.C.: Avea „Cronica”, la vremea aceea, concurență?

C.Ș.: Există „Iașul literar”, transformat apoi în „Convorbiri literare”. Titlul se schimbă, conținutul rămânând același... Revista apărea în vreo 800 de exemplare, din care 400 mergeau la „țările frățești”.

C.C.: Țări care nu înțelegeau nimic din ce scria acolo.

C.Ș.: Absolut! La rândul nostru, primeam reviste de ale lor, din care nu înțelegeam nici noi nimic și pe care le aruncam la coș. Dar să revin la „Cronica”. Mi-au dat voie să fac echipa. Am adus oameni foarte tineri. Mai erau și vârstnici care, în treacănt fie spus, au avut în timp o conduită mai civilizată decât cei pe care i-am adus eu. Încet-încet, revista și-a găsit direcția. [...]

C.C.: Care erau diferențele majore între „Cronica” și „Convorbiri literare”?

C.Ș.: Diferențele majore țineau, în primul rând, de calitate. În afară de „Proletari din toate țările, uniți-vă!” și editorialele care nu erau semnate, căci așa trebuia. Șansa noastră a fost că cenzura a rămas doar la Iași. Nu s-a mai mers la București, pentru că noi apăream săptămânal și nu aveam cum să ajungem și la București. O șansă, spun eu, fructificată, pentru că, spre exemplu, Noica a ținut o rubrică fixă timp de vreo patru ani în „Cronica”. Apoi Mircea Eliade, care ne-a trimis două nuvele. Vă dați seama, îți asumai niște riscuri dacă îl publicai la acea vreme pe Eliade. Abia mai târziu i-au apărut unele cărți în România. Adrian Marino, și el ieșit din închisoare, a avut la noi o rubrică, „Idei literare”, „Idei” pe care le-a reunit apoi într-un volum consistent. În timp, a mai fost curajul de a pune în discuție marxism-leninismul, desigur, nu dur, dar cu sugestii.

C.C.: Cum se comportau astfel de intelectuali? Erau capricioși? Se supărau dacă li se umbla la texte?

C.Ș.: Nu! Oricum, nu se intervenea decât la nivelul micilor compromisuri, foarte micilor compromisuri, care, de cele mai multe ori erau acceptate. Am de la Eliade două scrisori, de la Noica vreo cincizeci și câteva sute de la Adrian Marino, care era foarte tacticos și îmi spunea detaliat ce este deficitar în numărul trecut și ce ar trebui făcut pentru numărul viitor. Și, bineînțeles, cei din redacție, cei tineri s-au coalizat și au început să strige într-o ședință de redacție că revista e condusă de Marino. [...]

„Am fost trimis în cimitirul elefanților, la Convorbiri”

C.C.: Cum s-a petrecut trecerea dvs. dintr-o tabără în alta?

C.Ș.: Am devenit incomod. Un grup de universitari ieșeni a trimis la Comitetul Central o scrisoare în care spuneau că revista „Cronica” publică legionari, pușcăriași. Șeful de la C.C. a măturat parchetul cu mine și l-a scos pe Noica din revistă. Noroc că l-a lăsat pe Marino. M-am dus la Noica, am discutat cu el. Peste câteva luni Noica a trecut la „România literară”. Așa era situația: dacă te reclamau la Iași, plecai la Timișoara, dacă la Timișoara, veneai la Iași.

C.C.: Deci tot intelectualii v-au lucrat...

C.Ș.: Tot ei! De altfel, cele mai dure turnătorii din perioada respectivă intelectualii le-au făcut. La un moment dat, deci, am devenit persona non grata. Trebuiau să scape de mine. Cei cu care am lucrat – Magda Ursache, Sângeorzan și alții – știu care erau provocările mele în redacție, știu că vroiam să fac mult mai mult decât se putea, că vroiam să depășesc limitele cenzurii. La vremea aceea trebuia să se găsească un post pentru un domn care venea de la Paris. L-au numit redactor-șef la „Cronica”. Spun fără nici o infatuare: după ce am plecat eu, revista a căzut. Cât despre mine, am fost trimis în cimitirul elefanților, la „Convorbiri”. Dimitrie Ignea ieșise la pensie și avea nevoie de un redactor-șef. Nu partidul m-a numit acolo, ci Zaharia Stancu, revista fiind a Uniunii Scriitorilor.

C.C.: Când se întâmplau toate astea?

C.Ș.: Prin '72. Atunci a început aventura. Am adunat câțiva oameni foarte tineri: Daniel Dumitriu, George Pruteanu, Alexandru Dobrescu, pentru acesta din urmă încălcând toate legile și încadrându-l încă de când era student în ultimul an. Așa, și am făcut curățenie prin ce am găsit acolo, printre redactorii care putrezeau și mucegăiau. Unii au plecat pentru că am venit eu, alții au plecat pentru că am vrut eu să plece. Ne-am hotărât să concepem revista în format ziar și toate relațiile mele cu colaboratorii și criticii cei mai buni – Manolescu, Bărbulescu - le-am activat aici. M-am inspirat dintr-o revistă franceză, în care culoarea era puțin verzuie; nu legionară, mergea. [...]

„S-a sculat poetul Baconski. O oră întreagă a durat dialogul între el și dictator. Dictatorul cu pumnul în masă, poetul cu argumente extraordinare”

C.C.: Cu Ceaușescu v-ați intersectat vreodată?

C.Ș.: Da, la ședințele de la Comitetul Central cu redactorii-șefi de la publicații de cultură din toată țara. În situații precum aceea în care ne-a amăgit cu desființarea cenzurii. N-a venit atunci la cravată, ci purta cămașă cu mânecă scurtă. Distanța între noi și el era de câțiva metri.

C.C.: Emană putere?

C.Ș.: Da, dar noi ne bucuram că gata, se schimbă treaba. În hol erau tot felul de sandviciuri, să se vadă că e bunăstare măcar pentru redactorii șefi. Dialogul se desfășura ca și cum ai fi discutat cu un om rezonabil. Lucrurile aveau să se deterioreze, însă, extrem de mult. La ultima ședință, ne-am văzut la Neptun. Apăruseră Ceaușescu, cei doi câini și cucoana care nu tăcea o clipă, ci dădea directive. Îmi amintesc că s-a ridicat Blandiana și a zis că sunt mici colaborările, că sunt ca pe timpul lui Stalin. „Geniala” s-a uitat la ea și a zis: „Cum îndrăznești? Cine ești tu? O simplă profesoară...”. Vedeți, asta era mentalitatea lor. O vină aveau, e adevărat, și scriitorii care se divizaseră în partide. Partida lui Eugen Barbu, de exemplu, care se duse la Comitetul Central să ceară lui Ceaușescu înființarea unui Uniuni a Scriitorilor Comuniști. Am asistat însă la o ședință memorabilă, la Comitetul Central. Ceaușescu, care ne chemase, a întârziat jumătate de oră. Pe hol nu mai erau băuturi selecte, ci zeama aceea numită Cico.

C.C.: Acesta era deja un semn, nu?

C.Ș.: Bineînțeles! Unii au început să vocifereze. Cum, s-așteptăm atâta? În fine, a venit! Stancu lângă el. Ceaușescu

spune: „O ședință de lucru”. Ziarele centrale, prezente. Indicațiile de la Mangalia. S-a ridicat Stancu și a zis: „Mult stimată, mult iubite (așa era formula), vreau să ne explicați care este rostul acestor măsuri. Eu nu le-am înțeles!”.

Plecasem de la editura Cartea Românească, împreună cu Marin Preda, de care eram foarte apropiat în ultima perioadă. Pe drum, Preda mi-a mărturisit că se teme că ne vor pune să vorbim din oficiu. „Hai să controlăm listele, mi-a spus, și să ne tăiem de acolo”. S-a dus acolo, era un tip mai cumsecade, și ne-a tăiat. Au luat cuvântul Eugen Barbu, Petre Popescu, Mircea Radu Iacoban și alții.

C.C.: Și ce spuneau?

C.Ș.: Că în URSS sunt lucruri putrede care trebuie rezolvate urgent în vederea îndeplinirii indicațiilor de partid. Dar ei nu credeau în toată treaba asta. Barbu, de exemplu, trebuia doar să dea în cineva. Relațiile mele cu el erau zero. Mi-am dat seama ce om este și m-am ținut deoparte. Ceaușescu s-a enervat! „Aici e ședință de lucru, nu de elogii”, le-a tăiat-o el. Mai erau Geo Bogza, Jebeleanu, acesta din urmă având un ascendent asupra lui Ceaușescu, dar neinteresându-l altceva decât să aibă o masă la URSS unde să mănânce micul la jumătate de preț. S-a sculat poetul Baconski. O oră întreagă a durat dialogul între el și dictator. Dictatorul cu pumnul în masă, poetul cu argumente extraordinare. Tot ce credeau în sinea lor scriitorii a fost expus de el. A avut un mare curaj, deși, într-o primă fază, scrisese și el despre Partid. Dar cine n-a scris? Și Blandiana închinase Partidului o poezie. Nu puteai altfel. Gândiți-vă că eram niște mucoși la început de drum [...]

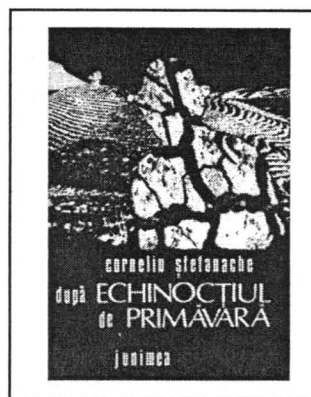
„Mi s-a propus să fiu senator de Iași, mi-au venit apoi propuneri de a lucra prin ambasade. Am refuzat tot și nu cred că am făcut rău”

C.C.: Prezentul cum vi se pare?

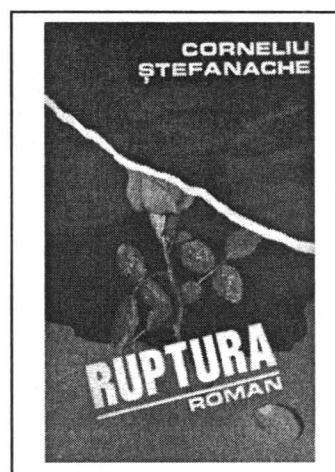
C.Ș.: „Cronica” a dispărut... Cât despre „Convorbiri literare” - îmi plac în formatul acesta de carte. Mai e „Dacia literară”, o revistă foarte serioasă. Dar, după părerea mea, cultura în general a intrat în eclipsă, înțelegând aici și educație și informația serioasă, temeinică; literatura, numeroasele cărți apărute în ultimii ani, nu mai provoacă decât subiecte legate de sex, subiecte care vor doar să șocheze; mai e concurența cărților străine. M-a întrebat un puști, elev în clasa a doua, cum poți deveni scriitor. Ce poți să-i răspunzi? Nu știu cum poți să devii scriitor astăzi.

C.C.: Câteva cuvinte pe finalul discuției noastre.

C.Ș.: Aș vrea să spun că singurul meu regret de până acum e că nu m-a prins răsturnarea asta socială destul de tânăr. M-a prins cam obosit, și, bineînțeles, ceea ce s-a întâmplat pe urmă m-a derutat atât de mult încât nu mai vreau să aud de politică. Mi s-a propus să fiu senator de Iași, mi-au venit apoi propuneri de a lucra prin ambasade. Am refuzat tot și nu cred că am făcut rău. Rămân cu manuscrisele mele. Nu concep scrisul pe calculator; întotdeauna am senzația când scriu că desenez, că scrisul e un desen special, mult mai uman decât clapele calculatorului. Dar, asta-i situația! E perfect dacă cei care scriu pe calculator scriu bine. La ora aceasta, am o carte în șpalt și alta scrisă în proporție de 80 la sută, așteptând ca eu să fiu valid din toate punctele de vedere pentru a putea apărea. Visul meu dintotdeauna a fost să scriu fără cenzură; acum o pot face.

Corneliu Ștefanache. După echinocliul de primăvară.
Iași, Junimea, 1981

Corneliu Ștefanache. Ruptura.
Iași, Junimea, 1983

Corneliu Ștefanache. Drumuri de fum.
Iași, Junimea, 1985

In memoriam Corneliu Ștefanache

De numele lui Corneliu Ștefanache se leagă măcar o cititorie pe care cultura ieșeană i-o datorează: cea mai bună serie postbelică a revistei **Convorbiri literare**, pe care a construit-o, în vremuri deloc prielnice liberalismului gazetăresc, în perioada când i-a fost redactor șef: din ianuarie 1972 până în martie 1976. Atunci colaborau la revistă nume mari ale literaturii române, iar publicația nu avea aproape nimic din aerul de provincialism în care se scaldă majoritatea revistelor de astăzi (excepțiile sunt foarte puține, mai ales că și Bucureștiul a fost și este uneori o feudă producătoare de provincialism). Documentându-mă pentru un proiect la care între timp am renunțat, am citit sau măcar am răsfoit toate seriile revistei ieșene. Și am putut constata că viziunea pe care o impusese Corneliu Ștefanache era una profesionistă, lipsită de *parti-pris*-uri vizibile ori de tămâieri din amicitie. Marele merit al prozatorului ieșean a fost acela de a avea curajul să parieze pe o echipă de critici tineri, cu vervă și mult mai puțin dispuși la compromis decât cei cu vechi state de funcții. Printre ei, s-au numărat Daniel Dimitriu, Al. Dobrescu, Constantin Pricop, George Pruteanu, Val Condurache. Cărțile erau alese cu obiectivitate și se scria într-un spirit care nu părea al epocii. Cred că generația de critici din anii '70-'80 îi datorează foarte mult redactorului-șef de atunci.

Nu spun că omul nu a avut și păcatele sau greșelile sale. Nu mă lansez nici să afirm că a fost un mare prozator. Spun doar că prezența sa a dat multă consistență vieții literare ieșene înainte de 1989, atunci când nu puțini preferau să nu riște doar pentru a-și menține scaunul confortabil. Corneliu Ștefanache a riscat mereu reușind să impună o serie de scriitori și a demonstrat că, dacă e făcută serios, cultura de la Iași este oricând competitivă cu cea de la București. Seria **Convorbirilor literare** păstorită de el o demonstrează din plin.

Spre deosebire de alte persoane din funcțiile-cheie ale epocii apuse în 1989, el nu a fost un ticălos. Dimpotrivă, a făcut mult bine, chiar punându-și pielea la bătaie. Am admirat și discreția sa de după 1990. S-a izolat, a preferat să rămână în umbră, să-și facă treaba la Biblioteca Centrală, să nu intre în polemici inutile. A refuzat funcții politice, diplomatice sau pur onorifice. Eu am interpretat această atitudine ca un semn de bun simț (...).

L-am întâlnit abia în 2004, când a relansat revista **Însem-**

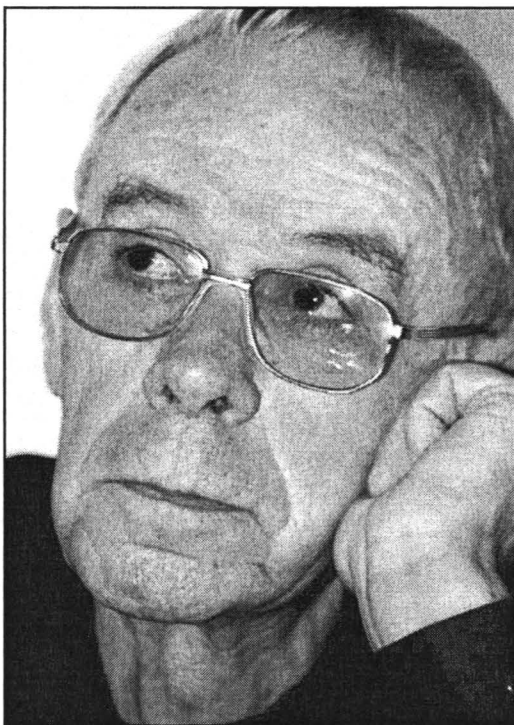
nări ieșene. M-a sunat într-o după amiază, fără să mă fi cunoscut până atunci, și mi-a cerut să îi trimit un articol. M-am executat prompt, după care a venit un al doilea telefon, cu propunerea de a face parte din redacție. Aveam 24-25 de ani, aveam prilejul să fiu alături, la nașterea unei reviste, de Emil Iordache, Emil Brumar și Alexandru Dobrescu. Am învățat mult în acea perioadă. A fost pentru mine o șansă pentru care îi voi rămâne mereu recunoscător lui Corneliu Ștefanache, pentru că mi-a întins o mână dezinteresată. La urma urmelor, avea destui amici care nu ar fi refuzat acel post. L-am cunoscut, în acei ani, destul de bine. Mi se părea o persoană caldă, mereu afabilă, calmă. Avea multe de povestit. Fusesse unul dintre apropiații lui Marin Preda și cunoștea foarte bine viața literară dinainte de 1989. Am fost de mai multe ori la el în casă, gătea mereu (când soția era plecată în străinătate) și făcea totul ca să ne simțim bine. Îmi amintesc o foarte plăcută după-amiază petrecută la el cu scriitorul Constantin Țoiu. Totul a fost foarte firesc și, pentru criticul la început de drum care eram, foarte instructiv.

Știam că s-a îmbolnăvit și evitam, în ultima vreme, să-i mai dau vreun semn. Nu din alte cauze, ci pur și simplu din delicatete. Nu voiam să-l tulbur. Îl știam o persoană demnă și

nu aș fi vrut să-l forțez în vreun fel să-și arate slăbiciunea. Ultima oară m-a sunat el astă-vară. Avea vocea schimbată. Mi-a spus ceva despre un manuscris, peste care ar fi dorit să mă uit, eventual să-i fac o prefață și a promis că mă va căuta curând, cum se va simți mai bine. Nu a mai făcut-o, din motive pe care acum le înțeleg. L-am visat cu câteva zile înainte de a afla despre moartea sa. M-am gândit să-i dau un telefon, dar am ezitat, de teamă să nu-l deranjez.

Știu sigur că au rămas destule cărți nepublicate în urma sa. Pe de o parte, un roman, *Confesiunea valetului*, din care cunoșteam câteva capitole care mi se păruseră peste proza sa dinainte de 1989. Dar, poate și mai important, un jurnal, cu care ne amenința în glumă când ne contraziceam, în care nota-se zilnic, de când intrase în viața publică. Trebuie să fie un document foarte valoros privitor la anii '70-'80. Cineva ar trebui să se ocupe de editarea sa.

Închei subit și convențional, cu credința că spun un ade-văr: odată cu dispariția lui Corneliu Ștefanache, cultura ieșeană a pierdut unul dintre personajele sale pozitive. Să știți că nu sunt atât de multe...

Drumuri de fum...

Dispariția scriitorului Corneliu Ștefanache și înmormântarea lui în chiar ziua nașterii lui Eminescu, 15 ianuarie, seamănă cu o moarte simbolică. Am trăit acum, mulți dintre noi, încă o dată tristețea unei plecări pusă sub semnul versurilor lui Vlahuță: *Nu de moarte mă cutremur, ci de veșnicia ei...* O veșnicie discutabilă desigur, mai mult ca oricând, atâta vreme cât infidelitatea memoriei relativizează orice comentariu privind neuitarea. Gustul despotice al prezentului, al clipei, pune între parantezele ignoranței evenimente mari, oameni asemenea, jertfându-le de dragul nemilosului imediat. *Drumuri de fum*, ar fi spus resemnat Corneliu Ștefanache, împrumutându-și propriul titlu al romanului care a făcut o remarcabilă carieră. Poate că unii au și uitat, preocupați de zgomotul și imaginea bine mediatizate ale discutabilului lor succes de gașcă literară, exclusivistă și ignobilă în raport cu valoarea antecesorilor și vor ignora cu bună știință tot ceea ce nu s-a născut odată cu profetia lor apariție pe scena literară.

Corneliu Ștefanache, deși originar din Vrancea, patria eternă a Mioriței, a considerat că modelul său existențial ar trebui să fie altul. Metafizica celebrei balade probabil că nu l-a convins, dar nici structura sa umană nu i-a înlesnit acceptarea fatalității ca pe un program de viață. Structural a fost un luptător, un spirit polemic și intransigent cu mediocritatea. Nu a avut cultura vorbelor mieroase și nici lauda către alții nu l-a vizitat prea des. Lucid, intransigent, avea o incomodă formă de directitate, stârpind caustic orice echivoc posibil în ordinea valorii. Cred că a fost permanent un intratabil lucid, un om al construcției prin adevăr și un dușman declarat al căduțelor și parșivelor ambiguități. A preferat drumul drept, cuvântul deoseori corosiv, replica tăioasă și memorabilă. Asemenea rectitudine morală l-a făcut să-și scrie opera cu demnitate iar dregătorii cu care a fost investit să fie onorate cu un remarcabil spirit pozitiv și aplicat. A condus revistele de prestigiu ale Iașilor, „Cronica” și „Convorbiri literare”, a încercat să reediteze într-o formulă modernă „Însemnările ieșene interbelice” și numerele editate au dovedit, dacă mai era nevoie, harul său de constructor de reviste cu evidentă personalitate.

În corelație cu această dimensiune de arhitect în spațiul cultural ieșean, se impune remarca referitoare la excepționala intuiție de a-i aduce în redacție pe cei mai înzestrați critici literari tineri cu care a făcut o impecabilă echipă, chiar dacă și în cazul unora dintre ei recunoștința nu i-a dat afară din casă. Oricum, în paralel cu edificarea propriei opere românești, am convingerea că spectacolul revuistic în sfera literaturii îl preocupa, reușind să confere statut național publicațiilor literare din provincie. El însuși, recompensat pentru proză cu Premiul Uniunii Scriitorilor, în același timp cu Marin Preda, a confirmat ideea de profesionalism ca pe o valoare perenă și stimulatoare

pentru energiile tinerilor. Chiar dacă, așa cum se întâmplă adesea, trădat sau doar dezamăgit de unii dintre ei, nu a încetat să privească cu luciditate și respect pe cei cu adevărat valoroși și să vitupereze atunci când surogatele se prezentau vizibil și vocal drept produse literare autentice, originale.

I-am citit cu puțin timp în urmă ultimul interviu acordat lui Călin Ciobotari, publicat în „Dacia Literară”. Spovedania lui, dureros de adevărată, este un fapt de istorie culturală prin referințele la spectacolul literelor la Iași, dar și imaginea unui om suferind nu doar de maladiile trupului cât, mai important, ale spiritului contemporan. Vremurile de azi, confuze și năucite de egoism și trivialitate, devastatoare prin îndepărtarea de idealurile autentice ale unui umanism veritabil, i-au produs suferințe suplimentare, o tristețe pe care, îmi spunea uneori, a inclus-o în substanța literară a romanului *Spovedania valetului*, roman încredințat Editurii Polirom. Știu că revenea continuu asupra lui și că spera să-l vadă cât mai curând tipărit. Iată, un proiect amânat, o bucurie neîmplinită. Mă gândesc că dacă mulți dintre criticii pe care i-a lansat pe traiectoria literară n-au avut răgazul să-i consacre, dincolo de cronicile mai vechi, un studiu monografic, acum se vor grăbi a o face. În acest fel opera romanescă, autentică prin originalitate și stil cu amprentă individuală, îi va configura locul între importanții romancieri români ai secolului al douăzecilea. Acum, la vremea despărțirii, mai săraci cu un scriitor și mai pierduți cu un prieten, să ne imaginăm că el va continua să vegheze asupra neliștii noastre, invitându-ne să facem din fiecare clipă și din fiecare carte un prilej de smerenie și de bucurie...

Corneliu Ștefanache, Alexandru Dobrescu și Lucian Vasiliu la seara dedicată profesorului și scriitorului Paul Miron (*Doctor honoris causa* al Universității „Alexandru Ioan Cuza”) Casa Pogor, octombrie 1991
Foto: Petru Fedor

Speranța care ne rămâne

Am asistat la tulburătorul moment al despărțirii scriitorului Corneliu Ștefanache de noi toți, încă pământeni, sus, în dealul Copoului, la Biserica Sf. Nicolae, într-o zi de ianuarie eminescian, acolo unde vocile dumnezeiești de frumoase și triste ale preoților ne-au răscolit sufletele și ne-au reamintit că suntem doar ființe efemere.

Ne-am despărțit de omul Cetății, de omul care a exercitat influențe și a emanat speranțe asupra opiniei publice, de romancierul în preajma căruia descifram mai ușor semnificația cuvintelor *Panta rhei*. E ca și cum am fi avut sub ochii noștri bucele unei ape curgătoare, sinuozități ale râului care pendulează armonios de-a lungul văii largi, cuprinzătoare. Percepeam schimbarea, îi identificam sensul, curgerea lua calea potrivită spiritului nostru, așteptând rezultatul pe măsură. Dar curgerea aceasta a vieții este stopată brusc și irevocabil, încât cale de întoarcere nu mai există, pentru nimeni și nimic.

În urma lui Corneliu Ștefanache rămân fapte admirabile, rămân întâi de toate cele peste 20 de romane, o operă care "beneficiază de tehnicile investigațiilor psihologice din proza noastră interbelică, mai cu seamă, fiind într-un fel apropiat de Anton Holban" (Florin Muscalu), se vor regăsi sutele de articole eseistice și vocația de a direcționa reviste culturale ale Iașului.

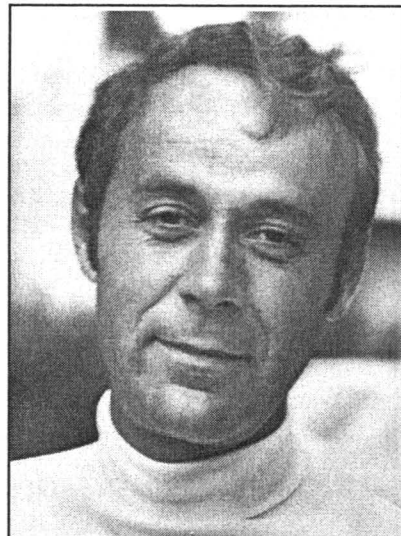
Vor dăinui amintirile din perioada anilor când a condus Biblioteca Centrală Universitară "Mihai Eminescu", o vreme în care o altă instituție de același profil, Biblioteca "Gh. Asachi", se alătura exemplar efortului comun de înălțare și prețuire a statutului de bibliotecar, într-un sistem coerent, nobil, emblematic, mari biblioteci ale urbei noastre pe care le-am păstorit cândva cu credință, dăruire, loialitate și când tot împreună am editat revista *Biblos*, unică, într-un fel, în plan național.

Cu certitudine se vor păstra și urmele unor semne luminoase și înțelepciunea existenței lui în ale ideilor, principiilor și virtuților care ar putea fi folosite cândva, undeva, de cineva.

Ce bine i se potrivește miezul spuselor lui Pindar: "Dulcea speranță poartă sufletului său de grijă, ea îl însoțește, ea, ce stăpânește ale muritorilor păreri nestatornice". Ca în cunoscutul său roman *Speranța care ne rămâne*.

Cu Corneliu Ștefanache despre... negrilică

Nu am fost de multe ori în compania lui Corneliu Ștefanache. Cred că l-am cunoscut cam cu 12 ani în urmă, când a și scris despre mine un articol, în *Evenimentul*. Apoi, ne-am întâlnit la o sărbătoare de Purim, la Sinagogă, când am povestit la un pahar de vin *Carmel*. În fine, într-una dintre

întâlniri, am deschis discuția despre artă culinară. I-am mărturisit că nu găsesc pe piață, de dinainte de 1989, un condiment pentru brânzeturi numit *negrilică* (sau *cernușcă*, cum m-a informat Ileana Stana Ionescu că i se mai spune, în Banat). Prozatorul mi-a spus că va pleca în curând, în Franța, la fiica lui, și va căuta boboșele negre la Paris. I le-am descris în amănunt și i-am oferit traducerea în franceză a condimentului.

Înainte de plecare, dl. Ștefanache mi-a cerut două exemplare din cartea mea *Gastronomie a la Păstorel*, pentru fata lui și pentru o prietenă de-a ei, pasionată de artă culinară. După o lună sau două, am fost sunat de cunoscutul prozator și anunțat că a găsit, cu greu, dar a găsit, la Paris, *negrilică*. Ne-am întâlnit undeva la o bere sau vin, și mi-a înmănat, mândru de captură, o cutiuță de *Tic-tac*, plină pe trei sferturi, cu prețioasele semințe. Nu voi uita niciodată acea cutie, deoarece a fost unică în experiența mea de *gourmet*.

Cu câteva zile înaintea dispariției scriitorului, m-am gândit la el, fiind... în Istanbul, într-un magazin din care am cumpărat *negrilică*.

Un detaliu, poate neimportant pentru cei care l-au cunoscut pe Corneliu Ștefanache în ocazii importante, ori ca lectori ai importanțelor sale cărți. Dar viața omului este alcătuită și din detalii, confracți într-un memorialistică!...

Din via omului în via Domnului

Miezul lui ianuarie, când se rotunjesc anii de la nașterea Eminescului, a fost în 2009 și timpul unor dureroase despărțiri. S-a stins întâi Corneliu Ștefanache, prohodit chiar în 15 ianuarie. Despre boala lui necruțătoare se zvonise de un an și mai bine, dar trăgeam nădejde că aceasta n-avea cum să-l învingă. Vrânceanul mi se părea de tăria carpenului, copacul ațos, adeseori contorsionat, filiform de obicei și rezistent în fața tăișului securii. Există în făptura confratelui o dârzenie izvorătoare dinspre originile vrâncenești. Cărturărit, rămăsese în fibra adâncă un om al pământului, unul dintre aceia care se iau la trântă cu destinul. Lumina și întunericul se duelau continuu în lăuntricitatea ființei sale.

În mojarul alcătuirii omenesți a lui Corneliu Ștefanache se amestecaseră bunătatea, facerea de bine, cu pornirea spre pârdașnică corozivitate. Ceva trebuia să nu-i placă la semeni și nu se putea opri să nu cârtească cu un fel de voluptate vicioasă.

Toate acestea se altoiseră pe o mândrie nedomolită. Puterea de muncă și vocația de zidire trainică l-au definit, de asemenea. Cu aceste daruri și-a marcat drumul vieții, lăsând urme. Era un bun cititor al sufletului omenesc. Știa a pătrunde dincolo de coajă, către miez, și găsea mai de fiecare dată ceea ce era particularizant și osebuit. Cu priceperea descifrării psihologiilor ascunse și înțelegerii destinelor, precum și cu puterea trudei de sorginte țărănească, adică din zi în noapte, Corneliu Ștefanache și-a durat o carieră de prozator respectabil. Creația lui este cu atât mai meritorie cu cât nu se născuse pe un zăcământ de talent, așa cum se întâmplase cu Sadoveanu și cu atâția alții. A compensat nenorocul cu o muncă fără preget și o capacitate puțin obișnuită a suferinței lucrului la masa de scris. Avea răbdare să stea pe scaun și să cioplească cuvântul. După dânsul a rămas un vraf de cărți ce merită respectul, dincolo de umbra aruncată de episodul controversat privind autenticitatea unuia dintre romane.

Dar Corneliu Ștefanache s-a dovedit la fel de prolific și pe tărâmul vieții culturale, al cărei animator fervent a fost. S-a distins ca un vocațional creator de climate. Și lui îi datorăm

a p a r i ț i a «Cronicii», linia curajoasă a revistei după începutul mai cuminte din 1966, revistă care a schimbat fundamental atmosfera culturală a Iașilor. Abilitatea de a precipita mediile creatoare a ieșit cu și mai multă vigoare în evidență în momentul preluării conducerii «Iașului Literar», mensualul Uniunii Scriitorilor, pe care l-a transformat în «Convorbiri Literare». A fost nu doar o schimbare de firmă, ci una de fond, pe care Corneliu Ștefanache a realizat-o cu o echipă de tineri bătaioși și

Corneliu Ștefanache (sărbătorit la 70 de ani de filiala Iași a Uniunii Scriitorilor) și **Grigore Ilisei** 19 noiembrie 2003, Iași

nonconformiști, care au reușit să reconfigureze peisajul literar ieșean și să dea un suflu nou mișcării scriitoricești din urbea moldavă. S-a dovedit atunci că avea nu doar ochi să vadă psihologiile adânci ale personajelor din cărțile sale, ci și antene fine în alegerea celor cu care se însoțea la drum spre a construi ceva durabil. Aceste calități au fost cu succes confirmate și în activitatea de conducător al Bibliotecii Centrale Universitare «Mihai Eminescu». A izbutit să schimbe imaginea prestigioasei instituții. A înnoit-o material și mai ales a primenit-o în planul resurselor umane. S-a arătat iscusit în lucrul cu oamenii și generos în relațiile stabilite cu ai săi colaboratori mai apropiați sau mai îndepărtați. Mai toți îi poartă o vie recunoștință. Aceștia prețuiesc mult contribuția sa la dobândirea unui statut onest al profesiei de bibliotecar.

Dacă în colectivele pe unde a lucrat Corneliu Ștefanache a câștigat reputația unui om generos, în rândul scriitorilor nu se bucura de aceeași percepție de om al binelui. Pula în străfundul său un grăunte de răutate care parcă-i dădea mereu ghes. I-am spus-o și eu cu delicatețe în mai multe rânduri. Poate îi privea prea aspru pe ceilalți, pentru că avea o părere foarte bună despre dânsul. Aceasta, m-am gândit, genera impresia cu pricina, evident exagerată, deoarece cel mai ade-

sea Corneliu Ștefanache se manifesta ca un coleg înțelegător. În același miez de ianuarie 2009, în 15, după un drum la Cahul, unde l-a celebrat pe Eminescu, despre care scrijelase cu inima «Știu că frate-mi ești și-mi ești părinte/ Acum nimeni nu mă poate minte./», Grigore Vieru a suit în jertfelnic. În 18 ianuarie, noaptea, s-a închis măiastra carte a vieții poetului. În timp ce încheia bucoavna sumă a operei sale creatoare, alcătuiind antologia vieții *Taina care mă apără*, ceaslov poeticesc apărut la Editura Princeps Edit, ca urmare a demersului nobil al Filomenei și lui Daniel Corbu, Grigore Vieru, pre-simțind apropiatul sfârșit, își slovenea epitaful și-l așeza în varianta olografă pe ultima pagină a volumului: «Epitaf pentru mine însumi: Sunt iarbă. Mai simplu nu pot fi. Grigore Vieru, Iași, 9 april 2008». Cât de limpede și cuprinzător de adânc. E acea simplitate a marilor creatori. Ei reușesc să spună cele mai sofisticate lucruri cu claritatea scrierilor evanghelice. Te încarci până-n străfunduri de înțelesul lor. Și Grigore Vieru mă ducea cu gândul la lumea satului. El era, însă, unul dintre chipurile îngerești ale miticului univers. Semăna, n-am nici o îndoială, cu Sfânta Vineri. Doar că luase chip de bărbat feciorelnic. Din această rudenie izvora și forța misionară pe care o remarcă Zoe Dumitrescu-Buşulenga, vorbind despre poezia sa.

Grigore Vieru purta în desagă blândețea sfinților. El a predicat, după ce și-a aflat rădăcinile și a priceput că-i român, credința cea adevărată. S-a simțit trimis de Providență să le arate fraților basarabeni, căzuți sub greul blestem al pierderii identității, adevărul, calea și viața. Pe mulți a izbutit să-i aducă pe drumul drept. Le-a spus cine sunt, din ce seminție se trag și ce limbă vorbesc. A făcut-o cu verbul care, după zisa lui Nichita Stănescu, «...transfigurează natura gândirii în natura naturii». Grigore Vieru, lujerul fragil de crin, a fost un luptător. N-a luat însă niciodată arma în mână. A mănuit cu putere dumnezeiască cuvântul. A răspândit prin logos sămânța rodi-

toare și a săvârșit lucrarea cu lumină în ochi și-n suflet, și cu bunătatea oamenilor cerești. Trăia în via Domnului și era însuflețit de puterea acestuia.

A plecat dintre noi sub steaua lui Eminescu, după ce îngenunchease și-și împlinise datoria, închinându-se de 15 ianuarie «La steaua-i». Își ținea ca de fiecare dată legământul. «Știu: cândva la miez de noapte, ori la răsărit de soare/ Stingemi-s-or ochii mie/ Tot deasupra cărții sale/». În octombrie 2008, am fost alături de Grigore Vieru la un ceas al său de bucurie și de recunoaștere din partea fraților din România, de care era atât de dorit. Fusese încununat, prin același demers admirabil al lui Daniel Corbu, cu Premiul «Opera Omnia» al celei de-a X-a ediții a Serilor de Poezie de la Vânători Neamț. Cununa de lauri a primit-o simbolic în Biserica Înălțării de la Mănăstirea Neamț. Ostenit de pătimirile vieții și lupta neistovită pentru românitatea basarabeană, Grigore Vieru căpătase în acele zile de toamnă un strop de bucurie și parcă renăscuse după ce trecuse prin vămile unor grele suferințe. Dar sufletul lui chiar și-n bucurie lăcrima la gândul batjocorii, pentru el de neînțeles, de către unii dintre români, a lui Mihai Eminescu. Mi-a mărturisit nestinsa lui durere și în filmul «Regăsirea izvoarelor», pe care l-am realizat atunci. E, cred, ultima înregistrare mai amplă cu Grigore Vieru. Printr-o tulburătoare coincidență a destinului, după difuzarea peliculei pe TVR 3, în noiembrie 2008, aceasta a fost programată și pe TVR Iași în ziua de 18 ianuarie 2009. Parcă Dumnezeu rânduise așa. Era ziua când poetul a plecat să-l întâlnească în veșnicie pe Mihai Eminescu și să-i susure cu vocea sa îngerească: «Din Basarabia vă scriu,/ Dulci frați de dincolo de Prut./ Vă scriu cum pot și prea târziu./ Mi-e dor de voi și vă sărut/».

Grigore Vieru a plecat din via omului în via Domnului, acolo unde se afla și când era printre noi. Ne va fi tare dor de dânsul și-l vom săruta în vis.

Mario CASTRO NAVARRETE*

Corneliu Ștefanache, un om de omenie

La sfârșitul anilor '70 (nu mai țin minte data exactă) am făcut cunoștință cu scriitorul Corneliu Ștefanache. Eram, pe vremea aceea, angajat al Bibliotecii Centrale Universitare "Mihai Eminescu". Multe sunt amintirile care mă leagă de acest *om de omenie* (redundanța este valabilă) investit cu sumedenie de calitate... Ceea ce, însă, îl deosebea cu adevărat de ceilalți era capacitatea dumnealui de a dialoga deschis, fără cusur, și având la dispoziție timp nelimitat pentru toți și pentru fiecare în parte. În biroul Dumnealui, îl găseai mereu cufundat în lectură... Fie a presei zilei, fie a vreunei cărți, având în față un munte de volume și reviste. Își întrerupea lectura și, ridicându-și privirea, te întâmpina cu un zâmbet, oricine ai fi fost.

Înțelepciunea Domnului Corneliu Ștefanache era remarcabilă, îți transmitea forță și liniște cu fiecare sfat de al lui și îmi amintesc și azi cuvintele ce mi le-a adresat cândva aflându-mă eu într-o situație incomodă: „Mario, fie bine sau rău, eu țin cu tine...”. Ecoul acestor cuvinte îl aud și în prezent, sunt cuvinte tot atâta de rare precum oamenii de calibrul Domnului Corneliu Ștefanache.

Aș putea înșira o sumedenie de amintiri plăcute, dar rămân cu aceste cuvinte ce mă vor însoți și de acum înainte. Ele și nu altele mi-au fost alături în decursul anilor petrecuți în Chile, cuvintele acestea le-am avut cu mine... și iată că m-am întors prea târziu... Aș fi dorit să-i mulțumesc pentru profunzimea sentimentelor sale față de mine, sentimente pentru care Domnul Corneliu Ștefanache nu a așteptat vreodată o recompensă. A fost un om înzestrat cu darul cuvântului scris și cu acela al cuvântului vorbit. A fost, cum spuneam, un *om de omenie* ...

* Mario Castro Navarrete a fost bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, pe vremea directoratului lui Corneliu Ștefanache

TutanCuman (6)

În ziua de 22 ianuarie răsfoiesc romanul *Europolis*. Jean Bart, tizul meu, n-are de unde să știe că eu sunt tecucean (am făcut liceul la Tecuci) și nici de Ion Hurjui n-a auzit. Sunt născut la Ploscuțeni – jud. Tecuci pe atunci. Am copilărit în Vladnicul de Sus, com. Galbeni, jud. Tecuci (între timp Bacău). G. Călinescu (în 1933) semnează pe coperta a patra la *Europolis*: „Prin Jean Bart a pătruns în literatura noastră de lanuri și pășuni candida navă cu pânzele desfăcute. Paginile sale răsună de comenzi navale“.

Cartea la care mă refer e apărută în 1971, la Editura Minerva, București. Pe cartea pe care o am, scrie pe prima pagină: „Pentru Mădălina de la tătucu, la 8 martie 973“. Uitaseam de întâmplare. Mi-au amintit copiii – Mădălina și Lucian care s-au împrietenit cu TutanCuman, 1933 este și anul meu de naștere. Primesc din Canada versiunea în engleză a colegilor mei locuitori acum acolo, a unei poezii din *Poeme Hu...* (Edit. TipoMoldova 2008). În acest an editura Alfa îmi va publica *Medicul familiei, terapie cognitivă* (reeditare). În *Omul, Tratat de antropologie creștină* (ediție integrală și definitivă, îngrijită și prefațată de Cassian Maria Spiridon, Editura Timpul, Iași, 2003) citim: „*Filosoful de la Freiburg (Martin Heidegger) afirmă că sistemul este structurarea de tip cognitiv a structurii și a alcătuirii ființei însăși*“.

Acum TutanCuman citește din Ana Blandiana „Dor de-o lume cu părinți /și cu o copilărie“ („Morfologie“) în *Ochiul de greier*, Edit. Albatros, 1981. Și ce frumos era pe când Ana Blandiana venea pe la Iași, ne citea la Humanitas din poeziile

sale, emoționată cum îi stă bine unei poete și nu numai... Invitată pe când era foarte tânără la Casa Tineretului și Studenților din Iași, Ana Blandiana ne citea din poeziile sale și ne emoționa... La fel și fostul ministru al culturii, mai târziu, Marin Sorescu, pe care l-am cunoscut grație prieteniei mele cu Ștefan Oprea, scriitor și prieten al multor scriitori atunci tineri. Când a murit Marin Sorescu l-am plâns cu toți... Îmi amintesc că în 1970 îi apăruse cartea de versuri *O aripă și-un picior* (Edit. Albatros). I-am zis atunci glumind: „este cam dietetică“... după titlu... Nu s-a supărat. Chiar a făcut haz (de necaz!).

Fiindcă veni vorba de cei ce nu mai sunt, cer iertare de la **Corneliu Ștefanache**. El m-a tratat pe mine, nu eu pe el... dându-mi sfaturi care mi-au prins bine la vremea debutului literar. **Grigore Vieru** rămâne un simbol ce va dăinui mai mult decât Prutul. Pe ambele maluri românii suferă, așa cum și suferința poetului ce s-a stins zilele acestea unește.

Cum zilele acestea SUA are un nou președinte să ne punem speranțe în evoluția lumii (și a noastră), să nădăjduim că vom trăi zile ce să ne împace cu noi și cu frații din toate țările. Dacă nu am spera, presupun că ar fi greu de rezistat într-o lume agitată de necazuri de toate felurile, inclusiv de sărăcia care privește deocamdată cu un singur ochi omenii pentru care îndemn la iubire și la înțelegere, fără care nimic nu-i creștinește posibil a fi realizat. Obama vine cu suflul nou dătător de speranțe.

Mă întorc cu pânzele sus la tizul meu Jean Bart!

Nona POPESCU

Domnul Director *

Nu cred că numai câteva cuvinte pot rezuma o viață de om, mai ales când acesta a făcut în fiecare zi ceva pentru cei din jurul său, pentru instituția pe care o reprezenta și pentru cultura românească. L-am întâlnit pentru prima dată în 1979. Timp de 21 de ani am lucrat în aceeași instituție. Ne-a marcat pe toți prezența între noi a acestui intelectual rafinat și omenos, i-am apreciat întotdeauna vorba dreaptă, jovialitatea stăpânită, umorul și ironia fină.

Corneliu Ștefanache a făcut parte din mai multe foruri ale bibliotecarilor (Consiliul Național al Bibliotecilor din Învățământ, Asociația Națională a Bibliotecarilor din România). Îmi amintesc cu mare plăcere și cu **nostalgie** faptul că, la diverse întruniri, pe care le prezida cu prestanță și farmec, atunci când se luau decizii importante, era suficient ca „domnul director“ să spună câteva vorbe și disputele încetau, conflictele se aplanau, deciziile se luau exact și repede. Personalitatea domniei sale impunea mereu respect. Iar dacă Biblioteca Centrală „Mihai Eminescu“ este astăzi una din instituțiile bibliotecare respectate în țară, faptul acesta se datorează în cea mai mare măsură acestui om, care, venit dintr-o altă secțiune a culturii, a îndrăgit biblioteca, și, în scurt timp, s-a identificat cu interesele ei, impunând-o în plan național ca instituție model.

Dar, cum spuneam, apropierea de bibliotecă s-a desăvârșit prin oamenii săi, prin cei pe care Corneliu Ștefanache i-a prețuit și respectat, cărora le-a adresat întotdeauna un cuvânt bun, pe care i-a ajutat necondiționat, pe care i-a și muștră cu eleganță, câștigând prețuire chiar și prin reproș. A adunat astfel în jurul său un grup de oameni care s-au modificat ei înșiși prin respectul pe care i-l purtau, oameni care l-au îndrăgit, intuind dincolo de aparențe, de renume și de funcție, sufletul **omului bun**. Mereu aplecat către semeni, cu blândețe interioară, dar și cu o urmă de tristețe, poate numai de cei apropiați ghicită, domnul director Corneliu Ștefanache a fost cel care ne-a ajutat mereu să depășim momente de cumpănă, și profesionale, și personale, așa cum a ajutat pe atâția alții care l-au respectat, l-au îndrăgit și i-au fost adevărați prieteni. Îi rămânem cu toții îndatorați cu veșnică prețuire.

* Fragmente din discursul de rămas bun... Nona Popescu este director adjunct al Bibliotecii Centrale Universitare „M. Eminescu“, Iași

Gânduri la plecarea a doi prieteni

Pleacă dintre noi scriitorul **Corneliu Ștefanache**, în timp ce de dincolo de Prut ne vin vești că marele poet **Grigore Vieru** se zbate între viață și moarte. E ziua în care îl sărbătorim pe inegalabilul poet Mihai Eminescu. De ce a fost oare pentru Moldova această aniversare umbrată de aceste despărțiri? Iașul și Chișinăul își poartă către „*casa cea de lut*” a moșilor și strămoșilor doi slujitori ai condeiului, care au fost niște învinși învingători. Mai bine zis, care au știut să se transforme prin înfrângerea lor în învingători; unul de o necruțătoare boală, celălalt de un neașteptat accident de circulație.

Corneliu Ștefanache, în ciuda optimismului său, toată viața a avut sentimentul unui învins. Plecat din ținuturile vrâncene, nu s-a împăcat niciodată cu vexațiunile fostului regim, nu s-a împăcat cu distrugerea valorilor morale; practic nu s-a împăcat cu răsturnarea valorilor umane. Nu a fost un credincios de fațadă. A trăit credința cu profunzime în sufletul său. De aceea, a avut mulți prieteni dintre slujitorii Altarului străbun; în mod deosebit printre slujitorii Mănăstirii Putna. Și a păstrat cu statornicie aceste legături de suflet, care i-au dat puterea de a schimba – prin cărțile sale – învingerea în biruință. Aceeași statornicie l-a ajutat – cum spunea Preasfințitul Episcop vicar Calinic Botoșăneanul – să plece din această lume împăcat cu Dumnezeu.

Nouă, prietenilor săi, adunați de cele mai multe ori la hramul bisericii Sfântul Nicolae – Copou, plecarea lui Corneliu Ștefanache ne lasă un gol sufletesc. De aceea ne va lipsi și ne va fi dor de el; că acest gol ne va face să înțelegem că fiecare dintre noi este de neînlocuit, că reprezintă un fel unic de a da expresie frumuseții lui Dumnezeu, fără de care lumea devine mai urâtă și săracă, dar și fără speranța de mântuire, cum spunea Dostoievski. Dar și de adevărul că murim definitiv doar atunci când ne mor prietenii. Iar prietenul cel mai mare al lui Corneliu Ștefanache și al nostru este Dumnezeu, care nu întâmplător pe cei doi – adică și pe Grigore Vieru – i-a chemat la sine în perioada sărbătoririi lui Eminescu, cel care a crezut în veșnicia lui Dumnezeu.

*Îndurerată asistență,
Îndoliată familie!**

Cu emoție și cu îndrăzneală adaug și eu câteva cuvinte din partea slujitorilor Altarului strămoșesc. Cu emoție, pentru că toți care luăm parte la acest moment suntem profund mișcați sufletește. Cu îndrăzneală, pentru că nu mă consider cel mai îndreptățit să exprim câteva cuvinte din partea Bisericii acestui neam, pe care a iubit-o din tot sufletul său.

De fapt, pentru măria sa Grigorie Vieru patru lucruri au fost sfinte: țara – pământul în care se odihnesc moșii și strămoșii; mama – cea mai scumpă ființă din lume, prin care ne înscriem în istoria și spațiul unui neam; limba – în care se exprimă cele mai înalte și nobile sentimente umane și credința –

prin care viața fiecăruia dintre noi capătă sens, un sens care trece dincolo de istoria imanentului.

El s-a născut într-un ținut de dor și suferință. Acolo unde se întâlnesc cele trei hotare: ale Țării, Bucovinei și Moldovei. De aceea, Prutul a devenit pentru el simbolul lacrimilor de durere ale românilor din cele trei hotare. Dar și speranța că – dacă va fi transformat într-o punte sau un pod de flori – va fi împlinit dorul românilor de a fi iarăși uniți la sânul aceluiași mame – țara.

Din acel ținut nu întâmplător au izvorât trei râuri care au sfințit pământul îndurerat: Ion Pilat, Sfântul Ioan Iacob de la Neamț și Grigorie Vieru. Ion Pilat a fost poet, Sfântul Ioan un sfânt poet și Grigore Vieru un poet sfânt.

A fost un poet sfânt care a iubit Putna Sfântului Ștefan, Suceava slăvitului voievod dar și a Sfântului Ioan, Iașii Cuvioasei Parascheva; el a iubit toate altarele de credință pe care le-a văzut în acel rotund al țării, dar și al pâinii lui Hristos din care ne împărtășim cu toții. În acel rotund al sfințeniei, asemenea unei aureole de sfânt.

Din acest motiv cred că el nu vrea să plângem astăzi; nu vrea să ne întoarcem la durerea celor trei hotare. El vrea să-i înțelegem dorul acela de a fi uniți și de a ne strădui – cu ajutorul lui Dumnezeu – să împlinim ceea ce n-am reușit până acum. El ne cheamă – și prin moartea sa – să nu uităm lucrurile sfinte ale acestui neam și să aflăm în ele puterea credinței și a speranței.

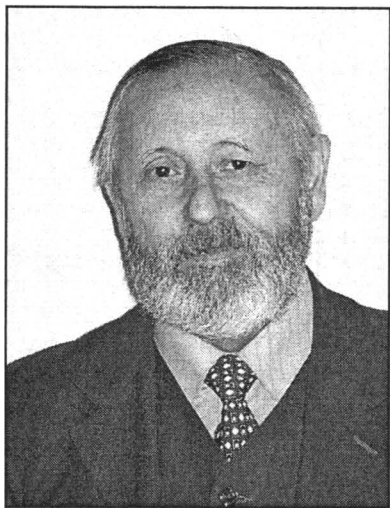
Dumnezeu să-l ierte și cu dreptii și sfinții acestui neam să-l fericească!

* Cuvintele rostite la înmormântarea lui Grigore Vieru în ziua de 20 ianuarie 2009.

Slujba de înmormântare a prozatorului Corneliu Ștefanache
Biserica „Sfântul Nicolae”, Copou, Iași, 15 februarie 2009

Ilie DANILOV

*Reconstituiri afective**„Crimă“ sau „pedeapsă“*

Poetul tulcean Ioan Tutunea-Hercinicul spune întodeauna că “a nu-l citi pe Dostoievski este o crimă, iar a nu-l înțelege este o pedeapsă”. Orice crimă, cu voia lui Dumnezeu, prin rigoare morală și voință individuală, poate fi evitată, mai cu seamă “crima” de care vorbește autorul *Elegiilor Tulcene*.

Paradoxal însă este faptul că pedeapsa în cazul de față nu este urmare directă a înfăptuirii “crimei” la adresa lui Dostoievski, ci, dimpotrivă, a evitării ei, nu mai puțin criminală și ea.

Cu toate că romanul cel mai complex și mai consistent al lui Dostoievski este, fără tăgadă, *Frații Karamazov*, emblema și apoteoză a întregii sale creații, se pare că cea mai cunoscută și mai citită dintre cărțile sale este *Crimă și pedeapsă*.

Și asta nu în primul rând pentru vivacitatea narațiunii și dinamismul subiectului, inspirat din faptul divers, ci, suntem convingși, pentru profunzimea și corectitudinea analizei psihologice a comportamentului și caracterului fiecărui personaj, fapt pentru care Dostoievski a fost declarat în Statele Unite cel mai mare psiholog al tuturor timpurilor.

De ce este greu de înțeles Dostoievski? În primul rând pentru că în opera sa este prezent acel “spirit rus” de care vorbește Pușkin în celebrul său prolog la poemul *Ruslan și Ludmila* și pe care, dacă cititorul nu-l poate percepe, n-are nici o șansă de a evita pedeapsa la care se referea Hercinicul.

În decembrie 1873, când s-a angajat la revista “Grajdanin”, Dostoievski realizase deja cea mai mare parte a operei sale și mulți dintre contemporanii săi ar fi fost fericiți să se laude cu măcar o zecime din cât a publicat el, ca să poată visa la consacrare.

Dostoievski simțea însă că n-a dat lumii marea capodoperă, pe care o râvneau toți cititorii săi, acel roman apoteotic, definitiv, de rămas bun, care să-i încununeze întreaga activitate literară. El plănuia demult să realizeze o frescă amplă și autentică a societății rusești, al cărei personaj principal să fie însuși poporul rus, așa cum era el în realitate. Pentru creiona-

rea portretului personajului său colectiv, Dostoievski avea nevoie de informații, de date, de cât mai multe date, pe baza cărora să facă, după exemplul marilor maeștri ai penelului, multe și istovitoare schițe și studii care să-l conducă la desăvârșirea tabloului imaginat.

Iar “fresca” pe care o avea el în minte nu putea fi alta decât monumentalul roman “Frații Karamazov” care a văzut lumina tiparului la cumpăna anilor 1979 – 1980, cu numai un an înainte de plecarea sa definitivă dintre cei vii. Acesta trebuie să fi fost motivul real pentru care a acceptat munca de rob într-o redacție a unei reviste de politică și cultură, care ținea un contact permanent cu cititorii din toată Rusia și purta cu ei un dialog neîntrerupt.

Cineva, într-un studiu consacrat vieții și activității literare a lui Dostoievski, afirmă că el și-a publicat în paginile acestei reviste cunoscutul său “Jurnal de scriitor”, adâncind astfel și mai mult confuzia cultivată (cu sau fără intenție) în legătură cu această operă a sa, care s-a născut intempestiv, în paralel cu “Frații Karamazov”.

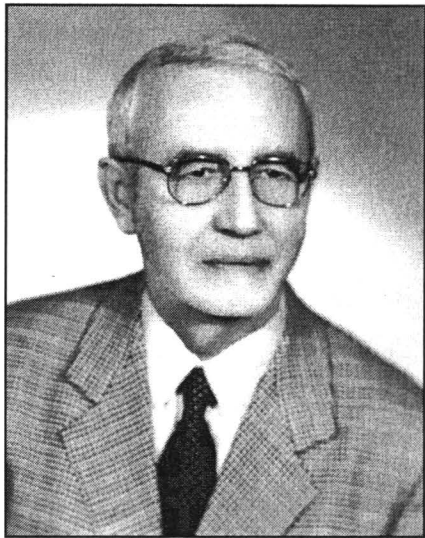
Această scriere nu are nimic comun cu jurnalul de însemnări zilnice, nici măcar cu jurnalul ca specie literară. “Jurnalul de scriitor” era titlul unei rubrici susținute de Dostoievski în revista “Grajdanin”, era atelierul său de creație, în care se zămislea romanul “Frații Karamazov”.

În același timp Dostoievski scrie pentru revista “Grajdanin” o serie de articole politice, adevărate sinteze ale evenimentelor internaționale.

Când a venit ca redactor la această revistă, Dostoievski nu era chiar un începător, un debutant în presă. Avea deja o bogată experiență în domeniul redacțional fiindcă lucrase, împreună cu fratele său Mihail, la “Vreimea” (1861) și “Epocha” (1864), colaborase la reviste de prestigiu în epocă, precum “Russkoe Slovo” („Cuvântul rus”) și “Sovremennik” („Contemporanul”). Calitățile de ziarist ale lui Dostoievski, datorit cu har și profesionalism, au fost decelate cu micală de vorbitorul Dostoievski care a subliniat competența de analist politic, în sensul actual al cuvântului, proprie autorului “Scrierilor politice”.

Interesul pentru ceea ce se întâmpla pe lume, capacitatea de a da articolelor sale o neașteptată forță ilocutionară, verva umoristică ieșită din comun, ironia, care la el cunoaște întreaga gamă de nuanțe și de intensitate, mergând de la persiflarea inocentă, până la sarcasmul caustic, ni-l recomandă pe Dostoievski ca pe un subtil și încercat om de presă.

Atracții literare... minore: titlurile „cocktail“

Un adevărat savant în ale textului literar, Roland Barthes, a definit, inspirat, titlul unei opere drept un enunț *aperitiv*, adică unul ce incită la lectură, situație la care, **b i n e î n ț e l e s**, râvnește prin „botez” și fiecare ziarist, chiar dacă marile lui speranțe la selecție, oricât de important ar fi textul, nu pot depăși limitele unei zile (sau, cel

mult, ale unei săptămâni!). S-a constatat însă că presiunea cotidianului nu favorizează, în lipsa fericitei inspirații momentane (ceea ce se mai întâmplă!), priticirea unei rețete proprii și, atunci, „aperitivul” poate fi un „cocktail”, pe suportul unui enunț de activare a memoriei cititorului. Acesta a trecut, firește, prin școală; deci, să-l facem să-și aducă aminte de copilărie și de tinerețe, poate chiar fără reproșuri!

În cele ce urmează selectăm astfel de titluri din presa literară („România literară”, „Adevărul literar și artistic”), dar și din alte periodice care publică pagini provocatoare de emulație culturală („Ziarul de Iași”, „Jurnalul de Chișinău”), ca și din „Academia Cațavencu”, săptămânal care și-a făcut din parafrazarea a ceea ce, pornind de la Eugeniu Coșeriu, numim „enunțuri aparținând discursului repetat”, viziune devenită un adevărat program editorial, ușor de recunoscut. Exemplele reflectă, mai întâi, perioada 1998 – 2002.

Ca și în situația unor enunțuri „anonime” reprezentând tradiția culturală (dictoane, devize, sloganuri, formule tehnice), referirea la titluri (nume) de opere chiar dacă permite și o eventuală evaluare a formației și a preocupărilor jurnaliștilor care operează diverse substituiți în astfel de enunțuri, mai importantă este evaluarea zonei de așteptare a acestora în ceea ce-i privește pe cititori. Nu este mai puțin adevărat că, astfel, se conturează, deși poate numai superficial, chiar nivelul publicației, respectiv, al unor pagini sau rubrici ale acesteia.

Mai accesibilă pentru jurnaliști este, firește, zona literaturii (și culturii) naționale, în unele cazuri referențial trădând chiar formația filologică: „Învățăturile lui Daniil către urmașul său, Iațco” a fost titlul relatării unei banale sucesiuni la conducerea Curții de Conturi de la Iași; faptul nu este de mirare în ceea ce-i privește pe literați și scriitori: „Gâlceava bufniței cu lumea”, titlul unei recenzii semnate de Gabriela Țepeș,

propune o substituie în subtitlul *Divanului* lui Dimitrie Cantemir, dar provocarea pare să fi venit chiar dinspre cartea prezentată, al cărei autor a intrat în dialog peste timp cu Bolintineanu, de vreme ce „fata tânără (pre patul morții)” a devenit, în titlul unui volum de versuri al lui Ioan Flora, „O bufniță tânără pe patul morții” (să nu uităm însă că bufnița este un simbol universal al înțelepciunii). La jurnalistică secolului al XIX-lea trimite preluarea titlului suplimentului literar al „Gazetei de Transilvania” („Foaie pentru minte, inimă și literatură”), destul de estompat în formularea dintr-un periodic chișinăean: „Un ecran pentru minte, inimă și harababură”.

Pe primul loc al acestui tip de intersectare auctorială se află titluri de opere ale scriitorilor comentați pe larg în școală. Este vorba, de exemplu, de subtitlul de la *Povestea vorbii*, un enunț devenit arhicunoscut de la lecțiile de literatură, în care pentru „De prin lume” apare (la „Academia Cațavencu”), cu substituie, „De prin pușcărie /adunate și-napoi la lume date”. Descoperirea alăturării fericite a unor cuvinte pentru titrare (respectiv, ca soluție editorială) este exploatată intens de jurnaliști, independent de valoarea (estetică) relativă a operei, ce poate să-i aparțină, de exemplu, lui Grigore Alexandrescu: „Umbra lui Cromwell la Cozia”, în text, cu o orchestrare a motivului: „eu unul la Cozia n-am întrevăzut nici umbra lui [Miron] Cozma, nici umbra lui [Radu] Vasile [personajele unei întâlniri de... reconciliere de la mănăstire] și nici măcar spectrul lui Teoctist” [fostul Patriarh al României]; temă reluată apoi în aceeași revistă: „umbra lui Cromwell la Cozia n-a fost o fantasmă”. Enunțul apare folosit și cu dublă substituie (dar cu respectarea, de către un alt scriitor, a construcției canonice a titlului original): „Umbra lui Heider. La Viena” (Val Condurache). Alte variații ale hipertextului: „Umbra lui Marx la Peleş”; „Umbra lui Poli, la Medgidia” (echipa de fotbal ieșeană „a pierdut, lamentabil, în fața CSM”). Evident, în cazul ultimului exemplu, de la *umbra* 'spectru', terifiant sau măcar impresionant, s-a ajuns la cea de nevrodnică 'imagine ștearsă'.

Este ușor de observat atracția exercitată de enunțul patetic, de proiecție sau simplă turnură filozofică, preluat cu substituie la diferite niveluri: polemică, eseu, rememorare, simplă trecere în revistă.

O adevărată carieră publicistică putem semnala pentru un titlu al lui Alexandru Vlahuță, *Unde ni sînt visătorii?*, ce pare să fi devenit un adevărat „arhitext”; enumerăm variații pe acest motiv, la care au recurs jurnaliști ce numai de comoditate sau de lipsă de inspirație nu pot fi bănușiți: „Unde ne sunt disidenții?” (Monica Lovinescu; în presă se discuta despre proiectul, finanțat de Congresul american și de Fundația Ford privind publicarea unui document cu numele disidenților din fostele țări comuniste din perioada 1956 – 1985); „Unde ne sunt redactorii?” (subtitlul redacției la un interviu cu Maria Carпов, în „Convorbiri literare”, nr.1/2002); „Unde ni sunt compozitorii?” (discuție despre prezența muzicii românești la concertele simfonice); „Unde îi sunt detractorii?” (o evocare a

lui I.L. Caragiale, la 150 de ani de la naștere, a lui Dan C. Mihăilescu. Dar reluarea motivului pare a nu avea limite: „Unde ne sunt domnitorii?”; „Unde ne sunt conservatorii?”; „Unde ne sunt parcurile?”; „Unde ne sunt finanțistii?”; „Unde ne sunt politicienii...”; „Unde ne sunt... Verzii?” (și, în introducerea articolului: „Cai verzi pe pereți!” ar putea spune blazatul cititor”); „Unde ne sunt valorile?”; „Unde ne sunt inchiștorii?”, ba chiar „Unde ne sunt shakespeareologii?”.

Ar fi interesant de aflat dacă (toți) semnatarii respectivelor articole știu cui îi aparține titlul și, dacă da, dacă mai știu câte-va versuri din poezia respectivă. Sau, tot ca obiect de meditație de sociologia literaturii, pentru câți dintre cititorii „Academiei Cașavencu” titlul de pagină *Din parlamentul celor care nu cuvântă* mai trimite la un volum al lui Emil Gârleanu, din care mai multe proze scurte figurau (și poate mai figurează) printre lecturile școlare curente!

Deși nu de dată recentă, titlul *cocktail – aperitiv* a fost, hotărât, impus de jurnalistică; cărțile, până în secolul al XIX-lea, îmbiau la adevărate titluri – *menu* (dacă nu chiar „rețetar”); iată cum se intitulează, de exemplu, o traducere din grecește, prelucrată de postelnicul D. Cornea, tipărită la Iași în 1849: *Encolpiul doctorilor sau medicina practică, cuprinzând 363 de boale numite elinește, italienește și românește, cunoștința patimelor, caracterul cauzele (pricinelor) și vindecarea sau cura lor, fiziologia și anatomia trupului omenesc, materia sau medicina vindecării, dietetica (paza), igihiena (ținerea sănătății)*. Astăzi, chiar din cauza titlului, într-un cotidian s-ar găsi destul de greu spațiu măcar pentru anunțarea apariției unui asemenea important tratat.

Aspecte mai diversificate de sociologie a literaturii ies la iveală atunci când ne referim la opera scriitorilor clasici (fără nici o rezervă în folosirea calificativului); presa cotidiană adresându-se unui public eterogen în ceea ce privește nivelul cultural și gusturile, abordarea jurnalistică a titlului-hipertext se resimte de această realitate, intenționat ori spontan. O caracterizare în bloc a situației găsim într-o paralelă Eminescu – Caragiale pe care i-o datorăm criticului literar Dan C. Mihăilescu, creionând profilul publicului de la o emisiune („populară”) de succes a canalului TVR 1: „Cei (mai mulți) pentru care Eminescu înseamnă «cobori în jos», «tu ești Mîrcea?», «pe lângă plopii fără soț», «sara pe deal» etc., Caragiale va să zică Bubico, Giugaru, dulceța-n galoși, Domnul Goe, Birlic și Carmen Stănescu, compun în mare parte publicul de la «Surprize, surprize» („România literară”, 2002).

De fapt, nu se poate vorbi, din perspectiva „responsabilității” culturale, de atitudini diametral opuse, fapt pe care ni-l dovedește tratamentul rezervat atât titlurilor, cât și „cității de autor”. Eminescu poate fi evocat în concordanță cu atmosfera și tensiunea enunțului inaugural al operei: „Dintre sute de reviste” era, în anul 2000, titlul unei emisiuni matinale a postului de radio România Actualități, de prezentare a ultimelor numere din periodicele de cultură (la rândul nostru, am recurs la același model pentru un articol tratând substituirii din textul jurnalistic: „Dintre sute de titluri”). Dar receptarea la „comanda” didactică și chiar o ținută... relaxată s-au manifestat în alt registru; „Dintre sute de pahare” a fost titrată o cronică oenologică, relatând performanțele unor degustători de vinuri.

Acestei atmosfere i se potrivește preluarea titlurilor lui Caragiale (cunoscut nu numai prin școală), fie că este vorba de presa cotidiană, fie de cea literară, unde, firește, nuanța este

(adesea) una de nejustificată intimitate. Un fel de „hipertext” sau „arhitext” a devenit, de exemplu, titlul binecunoscutei comedii *Conu Leonida față cu reacțiunea*, preluat cu substituirii în ceea ce privește obiectul confruntării (mai rar), persoana (frecvent) sau, la rigoare, păstrându-se un context minim de relevanță prin locuțiunea de relație: „Conul Leonida față cu televiziunea”; „Conu’ Costică [primar al Iașului] față cu reacțiunea”; „Rectorul G. față cu reacțiunea”; „Dl. Borbély față cu reacțiunea”. Evident, acest nivel este depășit când, „în spirit caragialian”, un volum (primul) al antologiei cuprinzând textele de exegeză privind-l pe scriitor a fost intitulat chiar „I.L. Caragiale față cu reacțiunea... criticii”; iată însă și o dublă substituție: „Premierul față cu internetul”. În alte titluri, substituția frizează parodia: „Un E-mail pierdut” (comentariu, prin titlu, al unui spectacol umoristic); „O scriitură pierdută” se intitulează cronică (literară) la cartea lui Luca Pițu, autor ce recursese, la rândul-i, la substituție în titlul unui roman al lui Camil Petrescu: „Ultima noapte de dragoste și întâia noapte de filozofie” (același titlu este evocat, și cu suprimare, de Ileana Mălăncioiu: „Prima noapte de dragoste”).

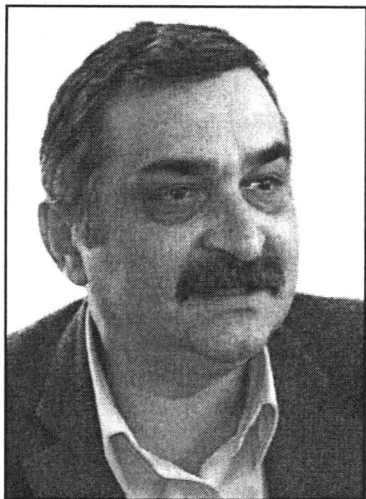
S-ar putea trage concluzia că „facerea” de titluri jurnalstice din titluri literare pune, în principiu, domeniul de care ne ocupăm într-o delicată servitudine, situație al cărei judecător s-a făcut, incidental, în postura de jurnalist, „autorul cel mai parafrazat din lume”; este vorba de Gabriel Garcia Márquez. Dintr-un portret ce i-a fost schițat în „România literară” (*Márquez – jurnalistul exigent*, nr. 5/1999), aflăm, de fapt, și explicația mării tentații: conducător al unei școli de jurnalism (și proprietar al unui săptămânal columbian), scriitorul îi prevenea pe elevii săi că „e mai ușor să prinzi un iepure decât un cititor”, iar, în speță, arătându-se aparent surprins de „parafrazarea” titlului unui cunoscut roman al său („Cronica di una morte annunciata”), prin *Cronica unei urgențe anunțate*, Márquez se întreba: „Oare nu sunt în stare ziaristii să-și inventeze propriile titluri?”.

Că autorul enunțului fericit ales cândva a avut dreptate ne putem ușor convinge extrăgând citate recente de pe internet. Nu este de mirare că formula canonică este prizată de literați (vezi, de exemplu, „Cronica unei evadări suspendate” – Cronică literară – Grigore Chiper) și, tot din lumea artelor, putem trimite la un titlu muzical („Cronica Unei Senilități Premature Lyrics by Cheloo”). Dar indiferent de referent, un larg context de relevanță ne provoacă prin re-formulări din diferite ziare, fapt pentru care cităm doar câteva exemple. Chiar adjectivul este păstrat în „Cronica unei finale UEFA anunțate”; „Cronica unei întâlniri anunțate”; „Cronica unei întoarceri anunțate”; „Conflictul georgian, cronică unei invazii anunțate”; „Cronica unei catastrofe anunțate” etc. Un oarecare spor de creativitate prin substituția adjectivului este de remarcat în alte variații formale: „Cronica unei sinucideri asistate”; „Cronica unei afaceri controversate: Zăcămintele din Marea Neagră controlate de un off-shore”; „Cronica unei exorcizări ultramediatizate” („Gândul”), dar și „Cronica unei înfrângerii neașteptate” (de remarcat „distanțarea” față de Márquez!).

Dacă însă revenim la adjectivul „canonic”, este pentru că, într-o construcție mai pretențioasă, se adaugă o trimitere și la alt model celebru, la care ne-am referit anterior: „Cronica unei demisii anunțate. Gâlceava președinților cu presa” (titlu din martie 2008).

Quod erat demonstrandum...

Timpurile continentului Mu

Apariția unui studiu masiv precum *Dogmă sau libertatea gândirii* (Editura Junimea, 2007) ar trebui, în vremuri cât de cât „normale“ (dar suntem în vremuri normale?), să nască dispute, reacții, comentarii, o dezbatere aprinsă, pentru că problematica explorată de **Liviu Pendefunda** privește chiar esența și rosturile ființei în lume: în lumea de ieri, din trecutul aproximativ al continentului Mu și al preoților

lor atlanți care se vor fi stabilit pe malurile Nilului, dar și în lumea de azi care, iată, își uită sau își ignoră rădăcinile: **mesajul** lui Liviu Pendefunda adresat acestei lumi este cât se poate de explicit: „Transparența raționalului în brațele căruia ne abandonăm din comoditate, din stressul vieții contemporane, coerența logică pe care o căutăm dintr-o deformare antropologică ne fac să uităm în cuvânt, obiect sau pictură originea sa de simbol. Și chiar evaluarea vizuală a acestora se transformă în limbaj, uitând metafora: „**simbolul și metafora** – spune autorul – sunt alternativa la commoditate, grabă, superficialitate, lipsa de substanță, în fond, a (i)realității imediate“... Mai întâi, **ce nu este** această carte. Nu este o istorie a francmasoneriei, ci una a spiritului acesteia și, prin ea, a lumii ca întâlnire și relevare continuă a sacralului. Apoi, **ce este** cartea, o spune autorul însuși: „teză de doctorat în filozofie practică, esoterism, misticism și hermeneutică rosicruciană“. Volumul adună, după cercetări minuțioase, cu parcurgerea unei bibliografii impresionante, dar și cu un remarcabil efort de gândire, prelegeri despre sacru, ritualistică, simbol, magie, alegorie, mit, dogmă, doctrină, misticism, esoterism, antropologie, (proto)istorie și, nu în ultimul rând, despre istoria religiilor. Ipotezele sunt, cel mai adesea, seducătoare, iar argumentele se susțin aproape totdeauna chiar dacă Liviu Pendefunda își cheamă cititorul – inițiat sau novice – într-o lume necunoscută, uitată ori ignorată.

Liviu Pendefunda urmărește, într-o logică perfect coerență, felul cum antichitatea și, mai mult, ceea ce el numește **protoistoria** au marcat în chip definitiv evoluția spirituală a omenirii; originile paradigmatelor acesteia, dovedește autorul, cu argumente solide, se află în Templul lui Solomon, în ritualurile de inițiere din primii ani ai Egiptului antic, printre esenienii și, mai departe, în timpurile continentului Mu și printre atlanți: „Tot ce e sacru și sfânt se poate exprima prin simboluri ca o prezență încarnată a realității care aparține conceptelor credinței încă din timpurile continentului Mu“. Continentul Mu și atlanții sunt repere încă aprig disputate de

istorici, antropologi și arheologi, mai ales privind plasarea lor în timp și spațiu, dar **existența** și, mai cu seamă, **lucrarea** lor, pentru mulți improbabile, sunt deasupra oricărui dubiu pentru Liviu Pendefunda, care urmărește o logică a devenirii spirituale: „Spiritualizarea formelor de meditație și misticism asimilează simbolurile cu perioade istorice mai vechi decât cele mai vechi religii, acordându-le valori foarte înalte și focalizându-le în raport cu protoistoria omenirii“. Tot astfel, „religiile de masă“, afirmă autorul, „au emanat“ din tradiția esoterică, iar „rosicrucianismul contemporan își are rădăcinile moștenirii sacre primite de la școlile misterelor anticului Egipt“. Cercetarea lui Liviu Pendefunda dezvoltă dimensiunile mari, cele istorice, plecând totdeauna de la argumentul amănuntului semnificativ; iată, de pildă, podeaua „pictată“ din templele masonice: „Faptul că templul masonic avea podeaua pictată, obiecte dispuse într-o anumită ordine, demonstrează că secretele artelor și științelor liberale păstrau tradițiile arcei lui Noe, tainele geometriei lui Euclid, întreaga construcție respectând dimensiunile templului lui Solomon“: Arca lui Noe, Euclid și Templul lui Solomon, până la simbolistica **văzută azi**, protoistoria – istoria – prezentul – acesta este traiectul fiecărui studiu din ampla cercetare cuprinsă în *Dogmă sau libertatea gândirii*. Într-o altă ordine, pe acest traiect, legenda și mitul **determină** realitatea, o (con)figurează; legenda (mitul) Arcei lui Noe „pictează“ podeaua templelor masonice de ieri și de azi, la fel cum, de exemplu, Templul lui Solomon, început de „legendarul“ David, influențează încă și azi istoria omenirii: „Iată o legendă, un mit, o realitate care prin profunzimea ei a influențat istoria. Regele David a fost primul care, în lumea ebraică, a considerat necesară înlocuirea tabernacolului nomad cu unul permanent, a făcut planul, a colectat materialele și a permis ca fiul său, Solomon, să-i continue lucrarea și să realizeze execuția unui templu care rămâne înscris cu litere de aur în conștiința omenirii. Aici s-a strâns ca într-un corolar întreaga simbolistică a epocilor anterioare și a rămas ca o lege sfântă pentru toate cele ce i-au urmat. Regele a început fundația în cel de-al patrulea an al domniei sale, 1012 î. C., și cu asistența prietenilor săi, Hiram, rege al Tyrului și marele arhitect Hiram Abif l-a ridicat în șapte ani și jumătate, consacându-l pentru serviciul divin în 1004 î.C. Era anul 3000 de la facerea lumii și de când s-a făcut lumină (...) Chiar dacă scrierile masonice contemporane subscriu cu o credință de netăgăduit că frăția a apărut ca fiind organizată în timpul construcției acestui templu, că Hiram Abif ar fi fost primul Mare Mastru al lojilor pe care le inițiasă cu grade simbolice și sisteme de inițiere și că aceste ritualuri ar fi rămas nealterate de-a lungul veacurilor, chiar dacă scrierile moderne se îndoiesc de aceste ipoteze, simbolismul francmasoneriei, ca și exemplul arhitectonic al templului de la Ierusalim, rămân fundamentul de esență pentru istoria credinței în Dumnezeu. Așa încât templele credințelor contemporane, și mai ales ale celor esoterice, sunt simboluri ale templului de atunci și fiecare preot, maestru venerabil, predicator este un rege totodată, iar fiecare inițiat e un lucrător, un zidar, un muncitor tribu-

tar religiei universale a muncii“.

Interesul major al cercetării lui Liviu Pendefunda constă tocmai în această **legătură** atât de surprinzătoare, atât de seducătoare, însă, pe care o face între protoistorie și omul de azi (sau, mai exact, ceea ce ar trebui să fie omul de azi în perspectiva miturilor și legendelor de la începuturile sale). În literatura contemporană mai este un singur titlu care s-ar putea circumscrie problematicii din *Dogmă sau libertatea gândirii*: romanul *Moștenirea astrelor* (2002) al lui Paul Miron. Acela era, însă, un **roman** oniric și picaresc, de ficțiune și „documentar“ despre Uriel (**Dictionarul**: „Uriel – din ebraică – lumină dumnezeiască. Îngerul luminii, în mitologia biblică a scripturilor canonice; dar după *Cartea lui Enoh*, apocriful egiptean, înger nefast din Infern, din însărcinarea lui Dumnezeu, supraveghetor al Infernului; în viziunile lui Enoh, Uriel este călăuză sa cerească și rege sau prinț al corpului ceresc. El este și cel care îi anunță lui Noe iminența potopului și apropierea sfârșitului lumii. În iudaism, apoi și în creștinism, Uriel este unul dintre îngerii superiori“), într-o atmosferă, deopotrivă, astrală, bizară, misterioasă, onirică, pământeană, telurică, adiind umor, ironie, parodie, dar și o fină cunoaștere, în amănunt, a textelor biblice. Romanul lui Paul Miron relatează călătoriile lui Uriel, din însărcinarea Celui-de-Sus pentru a vedea „ce se întâmplă în casa lui Adam“, drumurile sale pe pământ și în cer, ca și întâlnirile cu Gabriel (supraveghetorul Raiului, în viziunea aceluiași Enoh) având semnificația unor **inițieri** în dublu sens: a sa, întru cunoașterea oamenilor și a sensului adânc al poruncilor Celui-de-Sus, apoi, a oamenilor, pentru care adună „crugul destinului“. Scrisă **la și din** interferența visului cu realitatea, a trăirii interioare cu istoria, cartea lui Uriel este, mai degrabă, un text de **dinainte de istorie**, de dinainte de Vechiul Testament, din primii ani relația acolo, ca și din Noul Testament, adunând personaje, locuri și evenimente – Adam și Eva, Abel și Cain, Moise, Noe, Betleem, Nașterea și Înălțarea, țara românească, Egiptul, apostolii din pustie, îngerii și demonii – din mituri și variantele lor demitizate, eroi biblici și „replicile“ lor de azi: un **timp al eroilor** și unul **al înlocuitorilor** interferează în romanul lui Paul Miron, ca și în cercetarea lui Liviu Pendefunda. Este, de altfel, și singurul element care unește cele două cărți.

Studiul lui Liviu Pendefunda are, inevitabil, o parte „tehnică“, aceea care explorează ritualurile, istoria, simbolurile, construcțiile datorate francmasonilor și paradigmei rosicrucianismului. Francmasoneria? Religia muncii. Rosicrucianismul? Religia credinței, răspunde, sintetic, Liviu Pendefunda în finalul cercetării sale. Până aici, însă, cititorul cărții se va întâlni cu un set de idei și probleme care îl pot lansa în controverse ori într-un refuz **de plano**. Sunt francmasoneria și rosicrucianismul **religii**? Iată o întrebare la care însuși autorul pare a nu avea un răspuns ferm câtă vreme, fiindă dilematică, el pune întrebări și încearcă ipoteze. Afirmațiile și nuanțările ulterioare ar putea crea impresia nehotărârii și lipsei certitudinilor; undeva lasă să se înțeleagă că „da“, francmasoneria este o religie („În creștinătate la botez și în masonerie la inițiere apar simboluri legate de renaștere, de inocență și de viață nouă prin îmbrăcarea inițiatului în alb. Creștini, budiști ori masoni, ei poartă lucruri simbolice care să reflecte apartenența lor la ordin, fiecare reprezentând virtuți asociate“), altundeva nuanțează fără a retrage complet nici una dintre ipoteze: „Francmasoneria și rosicrucianismul reprezintă doctrine ale

Ordinelor tradiționale și mistice, sunt interesate de valorile eterne și se străduiesc să-și îndrume membrii către cunoașterea Adevărului Absolut. Mai trebuie știut că ele nu constituie în nici un fel o mișcare religioasă, dar stau la baza religioasă a lumii, deci nu se opun vreuncea dintre religiile existente“. Poți fi de acord sau nu cu o idee conform căreia „diferențele pe care le subliniem sunt tocmai pentru a arăta cum religiile actuale s-au îndepărtat în toate acestea de tradiția protoistorică a omenirii păstrată în mică parte de alchimie, astrologie, esoterism, deci, într-un cuvânt, de magia rosicruciană a cărei bază simbolică o întâlnim la fiecare dintre credințele contemporane și în sinteza landmakurilor, moralei și ritualurilor masonice. Multe acte simbolice au loc în cadrul ceremoniilor religioase care sunt doar acte de venerare, rogațiuni, care rămân fără o finalizare materială, oficiantul dăruind comunității speranțe. Magul aduce certitudini?“ Poți accepta, apoi, o afirmație ca aceasta: „Transformarea apei în vin, hrănirea mulțimii cu câteva pâini, transformarea lucrurilor, alchimia spiritului, dezvoltarea puterii de credință, creșterea aurei umane în radiații divine care în numele Domnului urmau să îngrijească și să vindece au rămas în practica și învățăturile mistice ale societăților secrete, inițiatice și esoterice, ale școlilor ce reprezintă azi tradiția, ale Marii Frății Albe din care face parte și Isus“?

Altfel, modelul ascuns al cercetării lui Liviu Pendefunda pare a fi Sigmund Freud; asemenea părintelui psihanalizei (ca care, de altminteri, profesorul de la Neurologie se înruștește profesional), studiul lui Liviu Pendefunda are și o parte „literară“: teoria este „aplicată“ în capitolul *Studii de interpretare mnemoclastică a dezvoltării umane* la opere literare și de artă: în ordine, visul, Grigore Vieru, Borges, Nerval, Vasile Alecsandri, Florin Mihai Petrescu, Bacovia („Sufletul bacovian nu reflectă, ci **refractal** cosmosul precum zi de zi fac frunzele, pietrele, apa, metalul, dar mai ales omul în modul cel mai conștient, doar că surprinde fenomenele și le redă fără a le mai explica“), Eminescu („Fantezia poetică, visul, proiecția propriei dorințe într-o arhitectură a imaginarii își are originea în amintirea inițierii, a lumii de dincolo, redescoperite în complementaritatea femeii iubite – un templu în care veșnică e doar nemulțumirea și fericirea e cumul de clipe, ca niște ferestre spre univers“), Nichita Stănescu, Dante, dar și propria poezie și spațiul ei de identificare, Sideralia, trec prin filtrul unui fin cunoscător al istoriei dublat de poetul din *Sideralia*, *Farmacii astrale*, *Astrul Cojilor de Ou*, *Falii*, *Cabinetul doctorului Apollon*, *Tihna scoicilor*, *Mișcarea Cerească*, *Beggarland*, *Rondeluri și Ovoide*: pentru că, nu-i așa?, poezia este, înainte de toate, o expresie a sacralului și cântecului, ritual și orfism. Tot astfel, în capitolul *De ce se ascund în versuri lumile interioare?*, Liviu Pendefunda „aplică“ în literatură și artă simbolurile antice folosite în ceremoniile lor de francmasoni și rosicrucieni: carul mnemonic, fântâna, clopotul, podul curcubeu, copacul plutitor, oglinda magică, focul, norul romboid. Cărții lui Liviu Pendefunda i se potrivește un citat din Paul Valéry („Nu există nimic mai frumos decât ceea ce nu există“), modificat astfel: nu există nimic mai frumos decât ceea ce există nefiind. Pentru că, asemenea poeziei lui Valéry, cercetarea și poezia lui Liviu Pendefunda exprimă inexprimabilul, explorând prezența din absență, iar cel interesat de istorie și de paradigma ascunsă a sinelui mai profund trebuie să ia aminte.

Anticipări, prefigurări: Epitexte actuale

Există, în categoria atît de generoasă, atît de predispusă la compromisiuri normative care să îi lărgească din ce în ce mai mult, chiar să îi efaseze pînă la urmă granițele, a scriiturii subiective, o secțiune cu un statut dintre cele mai incerte sau vitregite: secțiunea *epitextelor*. În terminologia genettiană*, epitextul definește un tip de comunicare publică sau privată ce

include, pe de o parte, interviurile, convorbirile și polemicile, pe de altă parte, corespondențele, confidențele scrise sau orale și jurnalele intime. Delimitat de așa-numitul "peritext" așezat în imediata apropiere a textului sau chiar inclus în acesta (titlul, dedicația, notele, prefața, intertitlurile etc.), epitextul apare totuși, la Genette, drept un ansamblu textual la fel de lipsit de autonomie, din moment ce ar fi situat "în preajma textului, dar la o distanță mai respectuoasă (sau mai prudentă)" decît primul element paratextual. Un fel de apendice, așadar, al altui text, al altei opere, epitextul pare că funcționează, în opinia criticului *Figurilor*, doar pentru a-i justifica, motiva existența, pentru a-i devoala parte din mecanismele funcționale, în fine, pentru a-i explicita ori decodifica unele din sensuri.

În ultima vreme, însă, autonomia epitextului devine, din simplu joc al hazardului publicistic, o certitudine, dictată nu atît de intenția auctorială, cît de interesul crescînd al publicului pentru toate formele de confesiune directă, nefiltrată. Efervescenta actuală a corespondenței, interviurilor, jurnalelor intime ale personalităților din lumea literară, politică, socială, chiar artistică este indubitabilă și denotă, printre altele, convertirea epitextului într-un text de sine stătător, citit pentru sine, și nu ca un auxiliar, fie el extrem de prețios, al unei alte opere. De la publicul larg la criticul cu state vechi, cititorul mai vechiului epitext genettian este interesat din ce în ce mai mult de literatura însumată de "genurile biograficului". Confesiunile de orice fel exploatează conștient, ca urmare a cererii pieței, "regulile" paradoxale ale unui gen fără reguli: onestitatea, fie ea și trucată, excesul de biografie literaturizată cu tot ce se poate dovedi incitant la o lectură chiar inocentă, joaca perfect lucidă cu provocatoarele capcane care îl pîndesc pe autorul paginilor de gen – între acestea din urmă, mai

ales ceea ce Hugo von Hofmannsthal numește "capcana lui Narcis" etc. etc. Chiar dacă dezideratul sincerității începe să pălească, din moment ce autorul unei astfel de confesiuni știe, de la început, că ea va fi publicată, și prin urmare contractul de veridicitate nu mai poate fi respectat pînă la capăt (chiar și Roland Barthes constata undeva, decepționat, prezența în propriile pagini confesive a "artificiilor sincerității", specifice unui "personaj care pozează"), cititorul paginilor subiective va pleca de la premisa că ele vor dobîndi cu un coeficient sporit de onestitate, că autorul lor se va dezvălui "fără mască", deci că își va contabiliza inclusiv anxietățile, traumele, obsesiile, insecuritățile diurne. Or, dacă a fi martor la angoasa alterității, a-i pătrunde în labirintul autoscopic nu îi minimizează neapărat lectorului propriile temeri, îi servește oricum drept un necesar proces de îndepărtare, chiar dacă temporară, din capcana autoanalizei. Cînd nu se întîmplă exact cazul contrar: prin recursul la confesiunile unui alter, el își poate ilumina procesul autocunoașterii.

E adevărat, pe de altă parte, că în unele cazuri lectura unora dintre formele de epitext servește exclusiv sau mai ales unei nevoi documentare. Se pot citi pagini diaristice sau de interviuri, de pildă, ca pe o oglindă în care se reflectă doar acele *acta* care, alături de *cogita* și *sentita*, configurează în concepția lui Amiel triada obligativităților de consemnat într-o operă de gen. Cazul cel mai fericit, firește, este însă acela în care, între imaginea exteriorității și cea a interiorității, între lumea din afară și cea dinăuntru (binecunoscuta diadă conținînd *le dehors* și *le dedans*) reflectate în epitext există complementaritate, și nu antagonism. Parcurgînd oricare dintre dialogurile cuprinse în "veritabilul banchet platonician" **101 dialoguri în libertate**, la care Cassian Maria Spiridon provoacă personalități de prim rang din lumea românească actuală (de la Petre Țuțea, Monica Lovinescu, Paul Goma sau Ilie Cleopa la Costache Olăreanu, Cezar Ivănescu, Mihai Ursachi sau Nicolae Manolescu), cititorul se poate delecta în egală măsură cu detalii privind frămîntările interioare, frustrările și interogațiile oamenilor din spatele numelor, dar și cu imaginea adiacentă a lumii prin care ei au trecut. Document al sine-lui, dublat de un document al universului traversat de acesta este și fiecare interviu din **Scris și de scris** la care Iolanda Malamen i-a provocat, de-a lungul timpului, pe Radu Anton Roman, Augustin Buzura, Magda Cârneci, Basarab Nicolescu sau Mircea Horia Simionescu. Aceeași dublă apetență, pentru exercițiul autoscopic cel mai profund și pentru creionarea, din linii sigure, deși subiective, a lumii exterioare, care servește clarificării și potențării sine-lui, o regăsim cu atît mai mult în cărțile în care interviewerul optează pentru un singur partener de dialog, obligatoriu unul de calibru: mă gîndesc, spre exemplu, la tulburătoarele **Convorbiri cu Octavian Paler**,

semnate cu ceva vreme în urmă de Daniel Cristea-Enache, sau la provocatoarea conversație a Iolande Malamen cu Tudor Țopa din *Literatura e un om fără milă*. Exemplele pot continua, desigur, deși nu la nesfârșit, pentru a dovedi faptul că majoritatea scrierilor confesive editate pe piața literară românească (și pe care am fi tentați să le includem în categoria epitetului genettian sau chiar a “sub-textului” barthesian) se poate transforma, din complement al altei opere, în document autonom, cu un rol esențial în procesul constituirii imaginii unui scriitor în mentalul colectiv. Ca să nu mai vorbim despre faptul că, în interiorul fiecărei determinări subcategoriale de gen, pot exista situații diferite: un epitext ca jurnalul, spre exemplu, poate funcționa și ca un complement necesar al unei alte opere, care să îi reveleze din sensuri (cazul *Jurnalului* scris de Titu Maiorescu, cel al lui Liviu Rebreanu, Petru Comarnescu, Mihail Sebastian etc.), dar și ca o structură tex-

tuală care să nu poată fi raportată la o alta, mai ales când aceasta din urmă nu există (cazul unicei scrieri lăsate de Jeni Acterian, splendidul *Jurnal al unei fete greu de mulțumit*).

La acest gen de texte, vitregite cândva, re-valorigate în vremea din urmă, mă voi opri în rubrica de față, ce-și propune în definitiv a oglindi, la rîndu-i, varietatea unei piețe literare și editoriale în care paleta operelor incluse de sintagma *non-fiction* tinde să echilibreze, de nu cumva, în anumite situații, chiar să eclipseze, nevoia de ficțiune a cititorului înclinat, mai mult ca oricînd, spre lecturile potențat subiective, spre “felii-le de viață” autentică pe care autorii le împart, cu o generozitate parcă din ce în ce mai mare...

* Gérard Genette, *Palimpsestes*, Seuils, Paris, 1981 și Gérard Genette, *Seuils*, Seuil, Paris, 1987.

Cristian SANDACHE

Privirea lui Clio

Jurnalul politic al lui Octavian Goga

Octavian Goga (1881-1938) n-a fost ceea ce se numește un „diarist”, în sensul absolut al termenului, complicata lui existență împiedicându-l adesea să se aplece cu detașare, seninătate și minuție asupra însemnărilor jurnaliere metodice. Sub aspect umoral, poetul Ardealului era un romantic întârziat, combinând puseurile de energie wagneria-

nă, cu neașteptate prăbușiri în străfundurile abisului interior. Pentru un psiholog ar fi reprezentat prototipul ciclotimicului.

Ne-au rămas totuși de la el niște *Note de călătorie* (Spania, Franța, Italia), o suită de notații cotidiene și cugetări cu valoare aforistică, reunite între coperti prin grija celei de-a doua soții, Veturia Goga (*Pagini noi*) și două micro-jurnale propriu-zise. Cel dintâi (*Fărămituri dintr-o prăbușire*) a fost redactat în perioada 17 noiembrie - 25 decembrie 1916, la Iași, și e una dintre cele mai acuzatoare mărturii privind colapsul moral colectiv consecutiv șirului de înfrângeri militare suferit de România, în prima etapă a participării sale la războiul pentru reîntregirea granițelor. Un condei excesiv de aspru, o com-

poziție dantescă, șarje grotești, scârbă metafizică vărsată în principal asupra unei elite politice diriguitoare pe care poetul o considera definitiv compromisă, din toate punctele de vedere. Ne gândim lecturând rândurile lui Octavian Goga la celebrul *Jurnal* al controversatului (și el!) scriitor francez (colaboraționist mai apoi) Pierre Drieu la Rochelle, care descria, la rîndul său în tonuri sumbre, prăbușirea militară a Franței, în 1940...

Celălalt document se intitulează *Jurnal politic* și acoperă intervalul 21 martie - 16 mai 1931. Regele Carol al II-lea al României domnea de mai puțin de un an și se bucura încă de o popularitate apreciabilă la nivelul percepției opiniei publice, dispusă a-i trece cu vederea atitudinile șocante din anii în care fusese prinț moștenitor.

Octavian Goga pare a fi abandonat cu totul ambițiile literare, pe altarul noii zeități numită Politică, o zeitate infinit mai crudă și mai imprevizibilă, capabilă a fascina prin miraculoase cântece de sirenă, pentru a te lovi crunt, exact când crezi că ea ți s-a dăruit definitiv. Poetul n-a fost niciodată un mare admirator al democrației, mai ales în maniera în care aceasta era înțeleasă și aplicată pe malurile murdare ale Dâmboviței. A scris extraordinare (și nedrepte) texte publicistice, în care compara modelul democratic neo-valah cu un bluff, o mască în spatele căreia cercuri nefaste de inițiați ar fi urzit însăși distrugerea substanței morale vitale a poporului român. De aici până la un antisemitism violent-declarativ n-a mai fost decât un pas. Naționalist prin structură, Goga s-a manifestat admirabil înainte de 1918, afirmându-se ca un reper moral și intelectual al românilor transilvăneni, pentru care pajura cu două

capete a Imperiului Austro-Ungar nu mai reprezenta de mult o icoană instituțională. După reîntregire, poetul pare a nu se mai regăsi în noul context, lira îi va sta mai mult agățată în cui, fiind tot mai rar reluată și atunci, în scurte momente de respiro. Rămân publicistica (absolut impresionantă stilistic, deși condamabilă, ori de câte ori antisemitismul e prezent, în ciuda faptului că Goga a respins mereu acuzația de a fi fost antisemit), prestațiile oratorice de înaltă ținută emoțională și aceste însemnări jurnaliere, în care polemistul de calitate își dă întreaga măsură a talentului său fosforescent.

Jurnalul politic, redactat în 1931 de către fiul Rășinarilor, trebuie citit în primul rând ca spectacolul derulării unei colecții de portrete și mai puțin căutându-i corectitudinea judecăților valoric-politice propriu-zise. Inevitabil radical subiectiv, caustic și pătimaș, febril în dorința-i de a accede la guvernarea țării, Goga se dovedește în multe pasaje nedrept cu contemporanii săi, mult mai înclinat în a le reține defectele, decât a le pune în valoare vreo calitate. Starea de spirit a celui care notează oscila între tensiunea unei așteptări pe care el o credea prelungită la infinit și încercarea de a-și oferi sieși motive de optimism.

Tensiunea din 1917 se păstrează și în 1931, deși vremurile și contextul erau cu totul altele: „Țara fierbe de la un capăt la altul. Știri care sosesc din toate părțile dau impresia că suntem în ajunul unor mari frământări de mase. Nu este exclus ca în curând să ne pomenim cu fenomene de răzvrătire. Guvern nu există, iar regele ezită și nu dă impresia că ar avea formula pentru salvarea situației. Nu știu ce va fi, din granițele logicei am ieșit de mult”.

Primul personaj fixat cu necruțare în insectarul lui Goga este Nicolae Titulescu, invidiat pentru faptul că în acel moment era avut în vedere de suveran pentru alcătuirea unui viitor guvern de uniune națională. Marele diplomat român e introdus finalmente, într-o baie de acizi: „Ciudată apariție acest om care de zece ani stă la Londra și nu și-a retușat cătuși de puțin particularismul local de la Ploiești. (...) Fricos, grandilocvent, gesticulator. (...) Sunt aproape uimit cât de puțin înțelege jocul realităților politice din țară. (...) Ceea ce știu sigur este că acest om zgârcit, cu gesturi dezordonate, pornind dintr-un fizic care n-are osatură, nu poate constitui un punct de razim pentru țara în pragul nebuniei. Isteric și feminin, plin de vorbe mari și de sughițuri sentimentale, bietul avocat cu trei discursuri pe an, talent de erupție verbală, fără liniștea nervoasă pe care o necesită o muncă metodică, Titulescu ar fi pentru România actuală o nouă legendă distrusă, care s-ar dărâma vertiginos, începând cu ziua când va ajunge în fruntea guvernului”.

E un crochiu remarcabil prin exactitatea cu care Goga surprinde unele dintre particularitățile personalității titulesciene și, dincolo de exagerări, e sigur că autorul *Jurnalului* avea un spirit de observație ieșit din comun, dublat de un sarcasm pe măsură.

Cu totul nedrept e schițat I.G. Duca, unul dintre cei mai onești politicieni importanți pe care România interbelică i-a avut. Octavian Goga pare să-l fi detestat, considerându-l

reprezentativ pentru tipologia intrigantului, lipsit de constanță în atitudinile publice, un fel de giruetă dezgustătoare. În această ultimă privință, poetul nu se înșela prea mult, știut fiind faptul că inițial Duca a fost un acerb adversar al regelui Carol al II-lea, pentru ca ulterior să-și schimbe radical atitudinea.

Octavian Goga se simte pradă unei oboseli morale covârșitoare și crede că această stare de spirit e a majorității opiniei publice. Un lirism extrem de fin conturat se deslușește totuși sub aparenta groasă crustă de exasperare, și cei care au studiat atent felul de a fi al poetului înțeleg bine fenomenul. Uciğătoarele caracterizări se combină (într-o secretă alchimie sufletească), cu o senzație de vag oblomovism. Deja, Goga e pe jumătate sastisit de arcele politicii, dar e mult prea târziu, a gustat din fructul ei otrăvit-amețitor și, deși nu va înceta (lucru vizibil mai ales în corespondența lui) să deplângă soarta creatorului transpus într-un peisaj ce-i e prea puțin prielnic, va rămâne până la finalul vieții obsedat de năluca politicianistă. (Din această perspectivă, Nicolae Iorga e cel care l-a caracterizat cel mai obiectiv, în necrologul pe care i-l făcuse lui Goga, în anul 1938...).

O auto-introspecție de efect: „Mi-e sufletul azi, simt, ca o armonică rusească pe care mâini murdare au cântat arii de mahala și i-au tocit resorturile”.

O audiență la Carol al II-lea îi oferă prilejul de a-i face suveranului un crochiu fizic aproape suprarealist: „Ochii albaștri deschiși au licăriri simpatice. În jurul lor stăruie o linie de oboesală. Gura cu buzele cămoase se detașează din ansamblu: la bărbie, o linie abruptă dă impresia parcă s-ar isprăvi prea repede capul, că lipsește ceva, probabil voința”.

Regele românilor e un personaj shakespearian prin contrastele firii sale, din ce în ce mai greu de conciliat, un actor de excepție, căruia fardurile i se vor decoji însă neașteptat de repede, ocazie pentru opinia publică de a descoperi cu uimire și dezgust un biet om, incontestabil bolnav, categoric născut sub o conjuncție astrală diabolică. Nu se știe dacă sinceritatea lui a durat vreodată mai mult de câteva zbateri de-o clipă, exceptând sentimentul durabil și aproape magic de care s-a lăsat dominat față de voluptuoasa Elena Lupescu...

Goga nu realizează că este și el una dintre multele victime ale firii nefaste a regelui, unul dintre cei care s-au simțit precum fluturii, atrași de falsa strălucire a personalității acestuia, pentru ca, în final, eroarea să le fie fatală. În ceea ce-l privește pe Octavian Goga, apropierea mult prea mare de Carol i-a fost fatală, nu doar sub aspectul carierei politice, dar l-a costat indirect chiar viața. Istoria a arătat peste șapte ani că din momentul neașteptatei sale demiteri de către rege din funcția de premier, poetul s-a prăbușit iremediabil sufletește, aspect care i-a grăbit sfârșitul, pe fondul unei anumite vulnerabilități a sănătății sale...

Și totuși găsim în conținutul *Jurnalului* acest portret psihologic al suveranului, lucid, absolut excepțional: „Necontestat, Carol face o bună impresie de suprafață, debit ușor de vorbă, o dragoste de țară pe care o cred sinceră, apa-

rențe de orientări generale, dar în problemele politice n-am văzut azi încă o formulă clară. Înconjură rețetele consacrate, are atitudini de negațiune și gesturi de destructor. Nimic însă din ce să se desprindă omul care zidește. Plin de bănuiele, se deschide foarte greu; îți dă neconținut senzația că după reticențele lui stăruie un gând ascuns, un păcat nemărturisit sau o intenție extraregală. Mai este ceva care tulbură în mod constant psihologia lui și-i împrumută o nesiguranță, făcându-l să se epuizeze în energii verbale și-n gesticulări fără consecințe, rămânând nehotărât în fața faptei. Cei 4 ani de exil, trăiți în afară de ritualul regalității, se resimt cu fiecare pas. (...) Amestec curios, nedefinit încă, de impulsuri atavice, care-l împing spre un autoritarism fără frână și de clișee occidentale, ale așa-zisei democrații de peste graniță. Carol nu cunoaște meseria de rege și-n dorința nebuloasă de a părea un inovator n-a reușit să fie decât un diletant”.

Finalmente, însă, poetul va fi unul dintre cei mai credincioși susținători ai cultului monarhic autoritar, fenomen care va ajunge la apogeu în anii 1938-1940. A justificat acest paradox, sugerând că în respectivul context istoric, România ar fi fost extrem de vulnerabilă față de amenințarea ideologiei comuniste de filiație sovietică, iar ideea unui stat autoritar, al cărui simbol ar fi fost reprezentat de către suveran, constituia unica alternativă a poporului român.

Prin anticomunism, poetul își justifica antisemitismul, punând frecvent semnul egalității între comunism și evreitate, făcând mereu apel la exemple concrete în această privință, dar care nu puteau totuși justifica o judecată depreciativă globală, categorică și nenuanțată, asupra unei întregi etnii...

Ion Inuleț (activ luptător pentru drepturile românilor basarabeni în anii dominației rusești) e pictat succint și veninos: „Enormul malagheț, încet la gând și la vorbă, onctuos și șiret, rural în concepții și pământos în expresii, îmi întinde laba zdravănă. (...) Simt că ar fi în stare să se aranjeze cu oricine de la Carol până la Stalin. Namila asta de moldovan-ucrainț ar fi în stare să joace pe o vastă claviatură”.

E uimitoare această capacitate a poetului de a-și depăși prin energia exasperării starea de spleen, pentru a plonja decis și strălucitor în plin teritoriu al pamfletului, grotescului fermecător, absurdității ce țâșnește ca un havuz din aparentele aspecte normal-banale ale existenței. Goga ar fi trebuit să-și pună mai mult în valoare excepționalele înzestrări stilistice, nu numai în poezie și publicistică (unde, oricum, numele său nu va putea fi niciodată acoperit de praful uitării), dar și în această specie a jurnalului, ori a memorialisticii politice, pentru că doar Constantin Argetoianu îi e comparabil prin fascinația veninului creator, dacă ne referim la un alt nume din peisajul politic românesc al vremii...

Un dineu la Palatul Regal e un alt prilej pentru Goga de a surprinde atmosfera dominantă a locului, apăsătoare, nefirească, kitch, amintind de scenografia unui film răsufat. Baronul Stârcea are o „voce bleagă de plutonier austriac ieșit la pensie”, comparație de o lapidaritate tipică unui mare artist al cuvântului...

Regele Carol al II-lea n-are nimic grandios în finută,

dimpotrivă, Goga îi vede mai curând silueta pântecoasă care se „profilează dizgrațios”. Stilul aulic din vremea predecesorilor suveranului actual pare definitiv apus, eticheta curții are în ea ceva de împrumut, e lipsită de rigoare și eleganță, preluând stigmatele personalității bizare a regelui... Unii dintre cei de față sunt caricaturizați cu o plăcere drăcească, precum G.G.Mironescu (premier în funcție), prezență ce și-ar putea găsi la fel de bine locul într-o pânză a lui Pieter Brueghel cel Bătrân: „Mironescu (...) cu mustățile răsucite în sus, cu gura întredeschisă și cu un neg cât aluna pe chelia din moalele capului”.

Nicolae Lupu: „Cineva îmi face semn să mă uit la dreapta: sub tabloul Caterinei, doctorul Lupu a adormit”.

Mihail Manoilescu e o „licheluță” care cunoaște cel mai bine jocul dezgustător (dar cât de eficient!) al cultivării în stil de nevertebrată a tuturor puternicilor momentului, pentru a sări (atunci când consideră că situația și interesele personale o reclamă), în altă și altă barcă/ tabără/ grupare, cu abilitatea unui acrobat.

O altă victimă importantă a *Jurnalului* lui Octavian Goga a fost Miron Cristea, patriarhul României din acea vreme, inițial unul dintre apropiații poetului. Goga surprinde cu vigoare și umor evoluția personalității înaltului ierarh și, dincolo de unele observații răutăcioase, este evident că omul bisericii e surprins de câteva ori cu exactitate și nu iese deloc bine din această experiență. Putem să-i analizăm portretul și fără să mai fim atenți la identitatea exactă a personajului public, fiind vorba în fond de o meditație amară la adresa raportului dintre individ și ideea de Putere. Fostul fiu de țărani ardeleni, inteligent, atent la oportunități, pragmatic, atractiv fizic, dar lipsit de atingerea divină a talentului, se metamorfozează în caricatura unui om de stat, bolnav de narcisism, tot mai departe de atributele primare și perene ale clericului prin vocație, închipuit, imoral și megaloman, mereu înfrânt de propria-i precaritate. Imaginea *acestui* Miron Cristea e străbătută de la un capăt la altul de blestemul ridicolului, personajul seamănă cu un fost valet care s-a trezit peste noapte în rolul stăpânului și nu reușește să treacă dincolo de faza în care îi îmbracă haina de casă cu brandenburguri, uitând să mai plece din fața oglinzii, unde se admiră la infinit, excitat și tâmp.

Pe 1 aprilie 1931, Goga împlinea cinci decenii de viață, ocazie cu care notează în spiritul stoicilor: „Viața unui om nu trebuie judecată după avânturile cu care a pornit la drum, ci după obstacolele pe care societatea le-a pus de-a curmezișul gândurilor lui”.

E tot mai scârbit de micimea morală și intelectuală a oamenilor cu care intră în contact, are (fără îndoială) o lungă criză de mizantropie, s-ar dori cu totul separat de multele figuri familiare care-l sufocă în mod constant. Pe toată întinderea *Jurnalului* subiectele ori prezențele banale se salvează grație acestei superioare scriituri vehemente și mai ales a capacității sale de a vedea în interiorul trupului omenesc - vegetația fetidă a moralității îndoielnice, cancerul extins al prostiei, viermele fără de leac al compromisului gratuit...

Corneliu Baba

Vorbind despre evoluție când ne referim la pictură privită la dimensiunile ei universale și nu numai, înseamnă să remarcăm că a urmat calea așezării și articulării unor concepte, viziuni, idei prin orientările și aspirațiile născute într-un nou cadru socio-economic și spiritual-ideatic, pe temelii consolidate și confirmate prin trecerea timpului. Arta Romei antice s-a născut având-o drept model pe cea a Greciei antice,

iar strălucitoarea epocă a Renașterii înseamnă asimilarea explorărilor și aflarea răspunsurilor la întrebările și căutările îndelungate ale artiștilor asupra modului de reprezentare a celei de a treia dimensiune, cunoașterea științifică a corpului uman, a reprezentării spațiului prin culoare în pictură și multe altele. Fiecare perioadă a adus câte ceva nou, diversificând, îmbogățind și în cele din urmă întregind ceea ce noi numim Patrimoniul Universal.

Marii maestri ai picturii s-au format asimilând lecțiile predecesorilor. Rubens, Velasquez, El Greco sunt, alături de mulți alții, pictori care și-au limpezit căile cunoașterii și descoperirii propriilor viziuni artistice, a stilului, privind operele unor înaintași ca Tiziano, Tintoretto, Veronese. Manet l-a cercetat pe Goya, iar Picasso a fost fascinat și adânc tulburat de Velasquez până la obsesie, eliberându-se doar pictând nenumărate interpretări după „Las meninas”.

Aplecându-ne privirea cu bună credință asupra operei pictorului român Corneliu Baba, contrar unor judecăți nu o dată de suprafață și conjunctural convenționale, trebuie să acceptăm (mărturisim, admitem) că el face parte din familia maștrilor mai sus pomeniți. Opera sa are dimensiuni atemporale prin semnificație și își are locul alături de cea a multor maestri ai picturii universale. Prin creația sa, Corneliu Baba a umplut vidul de universalitate al picturii naționale, aducând, alături de „scriiturile cochete” și strălucitoare ale unor frumoase „concerte camerale” absolut înălțătoare ale celorlalți pictori români din deja trecutul secol și jumătate de modernitate, grandoarea tematică, gravitatea expresivității plastice a unor opere de amploare beethoveniană, cu mari vibrații, acorduri și sonorități simfonice, care, de fapt, lipseau inventarului patrimonial național.

Temele picturilor lui Corneliu Baba sunt grave, purtând în miezul lor atât de contradictoria ființă umană, cu ale sale evoluții imprezvizibile în a-și purta povara destinului. Traietoriile desenate prin creația lui Corneliu Baba așează ființa omească în ipostazele esențiale: ale nașterii, ale dramei existențiale legată de pământ și mediul în care trăiește, de spaimete

ce se nasc datorită neputinței de a înțelege, depăși și înlătura cataclismele cu tragismul lor, până la întoarcerea finală în adâncurile mute și primitive ale pământului. Pe aceste trasee întâlnim ființe umane, personaje emblematice – de la enigmaticul și dintotdeauna obiditul țăran, care de la nașterea sa rămâne cu trupul legat de glie, într-o simbioză ancestrală și al cărei mister nimeni nu l-a pătruns vreodată în totalitate, la regele nebun, pălit de spaimetele grandomaniei și pierdut într-un spațiu fără repere, debusolat. Iubirea caldă, învăluită în tandrețea pe care numai o mamă poate să o dezvăluie pruncului său, se alătură (juxtapune, adaugă) decrepitudinii irevocabile a bătrâneții, când neputințele strivesc și pulverizează destinele. Din când în când, ecouri ale unor habitaturi urbane marchează rotundul pământului ca semne ale civilizației, dar și acestea sunt văzute de pictor ca „ființe” expuse eroziunii timpului. Alteori, obiectele din preajmă, în aranjări simple, vin să întregescă acest univers în așa fel încât repertoriul subiectelor pictorului să fie cât mai bogat.

Unii comentatori ai operei l-au prezentat pe Corneliu Baba ca pe un mare îndrăgostit de pictura spaniolă, mai ales de Velasquez, sugerând o anumită precaritate a originalității creației sale. Admirația artistului român față de pictorii iberici și nu numai este cunoscută și recunoscută de el însuși. Un exercițiu de memorie, imaginativ, prin care să ne închipuim o mare expoziție în care, alături de Velasquez, Goya, Rembrandt, s-ar afla operele pictorului român, ne-ar surprinde prin diferențele stilistice și de factură plastică și conceptuală categorice, care relevă originalitatea viziunii fiecăruia. Singurul aspect surprinzător ar fi acela că am descoperi că ei fac parte cu adevărat din aceeași familie, asemeni unor frați, a Marilor maestri.

Însuși Baba, prin propriile cuvinte în paginile catalogului ultimei retrospective, mărturisește că este fascinat și îndrăgostit de arta lui Rembrandt. Ceea ce îl apropie de acesta nu este numai stilul și maniera, ci mai ales acea mare iubire și atașament pentru oameni și psihologia lor.

Marii artiști se nasc și datorită modelelor care le-au stat în preajmă ca îngeri păzitori, a căror aură îi înnobilează, transfigurând ceea ce se definește prin a fi o promisiune în strălucirea propriei personalități pentru ca, mai apoi, la rândul lor, să devină modele pentru urmași.

Despre tema modernității picturii lui Baba, după știința mea, prea puțini comentatori s-au încumetat să aprofundeze analizele. Majorității i-a fost mai la îndemână să-l considere un romantic întârziat, îndrăgostit și dăruit până la robie obsesivă reprezentării omului. Puțini sau aproape nimeni nu a pus problema că Baba ar putea fi considerat un mare pictor expresionist al secolului XX, deasupra unor artiști cotați la cele mai ridicate nivele, dacă luăm în considerație tematica și mijloacele de expresie ale operei sale. Remarcăm că operarea în analiză din partea unor istorici de artă cu elemente de suprafață a condus treptat la crearea unor șabloane convenționale și derutante.

Opera lui Corneliu Baba a fost catalogată ca aparținând „estului”, neeuropeană, deci, la vremea când lumea era împărțită după criterii ideologice, deși expozițiile cu lucrările sale erau vernisate la New-York, în Italia, Spania sau Germania.

S-a aplicat judecății grila unor criterii de natură ideologică ale unui sistem și nu cele de ordin estetic. Istoricii de artă și esteticienii români s-au mulțumit să dezvolte comentariile, având ca reper de plecare considerațiile remarcabilului estetician Tudor Vianu, care a elogiat arta lui Corneliu Baba, considerându-l, înainte de toate, un „pictor al omului”, cărora li s-au alăturat influențele unor pictori clasici.

Pentru istoricul de artă, problemele de psihologie și expresie, atracția pentru investigarea ființei înfricoșate în fața cataclismelor ce nu pot fi învinse reprezintă, cred, un teren de cercetare fertil, așa cum portretele lui Th. Gericault, Van Gogh și ale altor pictori oferă psihiatrilor fațete noi ale câmpului de investigare a abisurilor psihologiei umane.

Citind cu atenție textele șlefuite cu migală și măiestrie a cuvântului de pictorul însuși, am descoperit din confesiunile sale solitudinea artistului trăitor de aproape un secol, cu multe decenii petrecute în fața pânzelor, amestecând culorile și având sfetnici de taină umbrele unor maeștri ai picturii universale, obsedat de soarta ființei umane și apăsătoarea îndatorire a conștiinței sale de pictor asupra înțelegerii și reprezentării acesteia. Transpare din miezul acestor confesiuni starea de conștientizare a valorii proprii, contrară cu aceea a confuziei percepției a operei din partea multor contemporani și izolarea impusă de apartenență, fără voia sa, estului mânjit până la saturație de comunism.

Referindu-ne la operă, elementele și mijloacele de expresie, factura plastică a suprafețelor, structurile compoziționale, atât de personala modalitate de a interpreta relația dintre lumină și umbră, mai aproape de adevăr spus, dintre lumină și întuneric, și nu în ultimul rând asupra paletei a cărei simplitate l-a apropiat de idealul lui Tizian, care a concluzionat, la vârsta senectuții, că roșul, negrul și albul sunt tonurile fundamentale și îndestulătoare pentru crearea celor mai frumoase și expresive armonii de culoare în pictură.

În ansamblul său, pictura lui Corneliu Baba se distinge printr-o evidentă dominantă telurică, indiferent de subiect. De la portret la peisaj, scenă de gen, compoziție sau natură moartă, dominantă „pământescului” este atât de evidentă încât nota de gravitate, cu accente dramatice impuse, până la tragismul acut cum este cel din ciclurile „Spaime” sau „Pieta”, este pentru privitor ca dangătele unui imens clopot vestitor de mari evenimente, ale cărui sunete reverberază îndelung până la răscolirea celor mai ascunse coarde ale sufletului.

Portretele sale, începând cu reprezentările unor personali-

tăți, până la chipurile de țărani sleiți de munca roboitoare și neiertătoare a pământului, și până la fizionomiile descompuse ale „regilor nebuni” sau cele ale figurilor înspăimântate, trădează, prin expresia lor, singurătatea și neputința în fața veșniciei de nepătruns a timpului. Sunt imaginile unor ființe neajutate, trecători grăbiți prin lume. Suferințe intime, resemnare, melancolia împăcării cu lumea din jur mai lesne decât cu sine, se pot citi pe fiecare chip pictat de Corneliu Baba. El a creat în pictura românească o anume tipologie a personajului emblematic, pentru a releva, prin mijloace artistice plastice, o adevărată filosofie în centrul căreia respiră omul trăitor în acest perimetru de pământ. Nu ne vom putea imagina vreodată că personajele sale, fie că se întorc de la muncă, frământând sub călcâie pământul, sau că, într-un moment de repaos, extenuați de efort își refac energiile, ținând în mână o lingură în fața unui blid, fie că au figuri descompuse ivindu-se din colțuri întunecate, acoperite cu câte o bucată de pânză, întruchipând „regi nebuni” sau năluci măcinate de spaime, fără identități vestimentare autohtone, aparțin altor locuri, dar, totodată, în afara timpului și locului, ele sunt expresia unor concepte a căror dimensiuni ating universalul.

Nu știu dacă Baba a fost un om religios, dar, cu siguranță, pictura sa ne vorbește despre un spirit profund, iscoditor asupra rosturilor existențiale ale ființei umane, aici pe pământ în relație cu ceea ce ne putem imagina a însemna „dincolo”. Ciclul de autoportrete, mai ales din ultimii ani ai vieții, în care clepsidra, ca simbol al măsurii timpului, dar și unele naturi moarte din tinerete, în care alegerea repertoriului de obiecte vizează aceeași temă existențială, sunt în măsură să argumenteze ideea enunțată.

Lumina și întunericul din picturile lui Baba, așa clar cum le interpretează el, depășesc valențele de expresivitate ale clar-obscurului, devenind, în viziunea sa, mijloace de expresie ale reprezentării unei neîntrerupte bătălii, fără început și capăt, dintre bine și rău, dintre „material” și „ideal”, într-un anume fel semănând, printr-o extrapolare metaforică, cu istoria acestui popor și a pământului său.

În paginile jurnalului său, pictorul se confesează ogîndindu-se pe sine: „Mulți au găsit să-mi reproșeze că sunt rob al unor formule depășite cu preferință pentru clar-obscur... dar umbra și lumina sunt eu! Sunt eu, cel plin de contraste, de inegalități, suntem noi toți, este însăși viața din jurul nostru. (...) Suntem făcuți din umbre și lumini. Pentru a prețui strălucirea luminii trebuie să știm a pătrunde misterul întunericului”.

Prietenii Iașului

Vasilian DOBOȘ

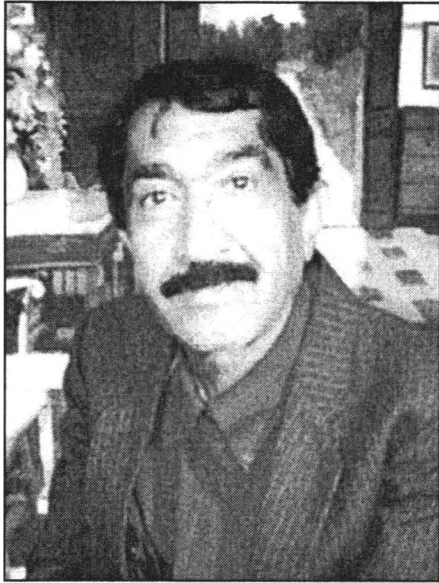
Liviu Suhar

Era prin anii '80. Întâi am fost frapat de sunetul numelui: SUHAR. Mai ales că numele cuprinde și cuvîntul HAR. Apoi, pe simezele de la *Cupola*, am văzut niște acorduri cromatice, în dominante de albastru, ciudate, nu ale unui pămîntean, ci, parcă, ale unui arhanghel, trimis pentru a construi un Templu. Zi de Zi, aproape, l-am văzut pe **Liviu Suhar** lucrând la acest edificiu, cu o credință rară.

Din ceea ce era, la începuturi, o efuziune, un entuziasm, foame de elemente plastice, devine, acum, la maturitatea înțeleaptă, cristal, șlefuire, forță, profunzime; alăturări cromatice cu energii opuse, linii-pilon, rădăcini înfipte în trupul lui Dumnezeu.

Iese în lume când se simte un zid. Și face rondul țării. Este matematica sa dintotdeauna. Și este una câștigătoare. Iată ecuația: tăcere + liniște + meditație + sobrietate + căutare + înțelepciune + respectul harului și SUHARULUI.

Salah MAHDI

Moartea lui Cristi Fekete

Toamna în Satu Mare este ca o văduvă părăsită. Chiar și apa Someșului se usucă în paharele poezilor în septembrie.

Într-o noapte mergeam de la barul cu brazi și ca de obicei pe „Corso“ stăteau fetele „de noaptea“, vopsite în toate culorile. Deodată am auzit un strigăt după mine:

– Turcule, turcule!
– Dar ce? Scrie

pe fruntea mea că sunt turc?

– Toți sunteți la fel! Nu schimbați dolari, mărci, forinți?

Hai să gustăm din petrolul vostru!

– Nu am de schimbat nimic! Nici valută, nici petrol!

– Nu-i nimic! Nu-ți trebuie o față pentru noaptea asta?

Avem de toate vârstele.

Nerăspunzând mi-am continuat drumul spre casă.

*
* *

Dimineața următoare, pe la ora 7,20, am auzit o bătaie neobișnuită la ușă.

Deschizând, am văzut doi civili. Erau de fapt polițai. Pe unul îl cunoscteam.

– Ce-i poetule? Dormi la ora asta? Hai cu noi la sediu, mi-ai spus cunoscutul.

M-am gândit că mă cheamă, ca alte ori, să traduc ceva și am mers.

În „Dacia“ pe bancheta din spate: o femeie. Tot drumul nu a scos nici o vorbă.

Am intrat în curtea Poliției pe poarta laterală.

După ce s-a oprit mașina și am coborât, a dispus unul dintre polițai să o ducă pe femeie la arest.

Femeia a început să plângă susținând că ea nu a luat mărci de la nimeni.

Pe mine m-au dus în sediu într-o cameră, și, deschizând un fișet, au scos o hârtie și m-au pus s-o citesc. Nu mi-a venit să cred. Am început să țip:

– Nu se poate! Nu...

– Ba da, se poate! Mi s-a zis. Acum cobori la arest!

Am început să tremur în timp ce coboram.

Cel care a deschis ușa arestului a spus:

– Ce-i cu turcul acesta?

– Nu e turc! E arab! E arestat pentru evaziune fiscală.

M-au condus într-o altă cameră, unde, punându-mi pe

piept o tablă cu numărul 212, mi-au făcut poze din față și din profil. Am râs în sinea mea că am devenit un număr.

M-au predat altui polițai, care mi-a zis să mă dezbrac.

Mi-am dat jos cămașa și maieul, iar el mi-a cerut să dau jos și pantalonii. Aveam o cataramă metalică la pantaloni și mi-a strigat să o dau jos.

– Dă jos și chiloții și pantofii.

Am rămas gol pușcă precum un copil în fața lui Dumnezeu.

– Acum, întoarce-te!

După ce s-a uitat la mine și din față și din spate mi-a spus să mă îmbrac.

– Scoate tot ce ai în buzunare și pune pe masă.

– Domnule, am în buzunar 37.000 de lei, un pachet de țigări, o brichetă și un pix, plus o legitimație provizorie.

– Obiectele rămân aici, inclusiv ceasul de mână. Țigările poți să le păstrezi.

M-a condus într-o celulă. Acolo am întâlnit niște figuri interesante. Erau 12 paturi așezate două câte două. S-au uitat la mine mirați pentru că eram îmbrăcat în haine civile. Unul care stătea pe pat (fumând) chiar în fundul celulei m-a chemat la el:

– Bei o cafea?

– Dă-mi un foc. Vreau să fumez!

– Ți dau. Pe mine mă cheamă Cristi Fekete. Eu știu cum să ascund chibriturile. Aici îți dau foc la vizetă din oră în oră. Tu lucrezi aici, în România?

– Am terminat Facultatea de Drept și sunt și poet.

– Dacă ai terminat dreptul, de ce ești aici?

– Mie mi se pare că toată lumea a terminat dreptul, numai eu stângul.

– E poet, a strigat unul. L-am văzut la televizor și în ziare.

– Ești primar? m-a întrebat Cristi.

– Nu sunt primar, nici prefect.

– Înseamnă că ești recidivist!

– Tu îți bați joc de mine? Ce-i acela recidivist?

– Acea că ai fost închis de mai multe ori. Ai terminat dreptul și nu știi ce înseamnă?

Oricum, la penitenciar o să-ți fie mai bine, pentru că acolo o să fii închis cu străinii. O să ai televizor și veceu în celulă.

M-a apucat pișatul din cauza frigului și l-am întrebat unde pot să mă ușrez.

– Uite acolo, în colț, este o găleată. Ridică-i capacul și dă-i drumul.

Hop, însă, că ridicând capacul a ieșit un miros insuportabil încât mi-a venit să vomit. Chiar când am terminat s-a deschis ușa și un polițai a spus:

– Salah Mahdi și Zoltan Megyesi, veniți cu mine.

Ne-a pus cătușe zicându-ne că ne duce la analize la plămâni. Ne-a băgat într-o dubă cu alți deținuți.

Pe drum l-am întrebat pe Zoli:

– Ești îmbrăcat în kaki! Ești militar? Ce-ai făcut?

– Astea sunt haine de penitenciar. Ieri m-au adus la poliție pentru cercetări. Acolo nu ai voie să folosești haine civile. Pe mine m-au arestat că m-au găsit cu opt monede de aur și un tablou.

*
* *

Ajungând înapoi la arest, ne-au scos cătușele și ne-au băgat în celule.

Primul lucru pe care l-am făcut a fost să-i cer lui Cristi un foc. În timp ce fumam s-a deschis vizeta și ni s-a servit masa într-un vas de aluminiu. Erau fasole cu slănină, la care ne-au dat o lingură fără mâner.

Cristi mi-a spus să mănânc.

– Nu! Mulțumesc, cum poți să mănânci cu o lingură fără mâner?

– Trebuie să te obișnuiești!

– Înseamnă că tu nu ești „recidivist“, cum îmi explicai!

– Nu chiar, dar așa e!

* * *

Au trecut clipele, orele cele mai grele și eu am fumat țigară după țigară.

S-a întunecat și Cristi Fekete a adormit adânc, începând să sforăie. El era un țigan mic de statură și foarte tuciu, cu mustață și un început de țacălie, de parcă ar fi fost capra mea din deșertul Babilonului.

Peste noapte a murit...

* * *

Am început să plâng.

Și au început versurile mele să curgă ca niște oameni îmbrăcați în dolii:

A murit Cristi Fekete.

Ca un cactus bronzat în deșert...

Loredana A. ȘTIRBU

Arabesque

Sahdi are ochi verzi adânciți în orbită, pielea de culoarea măslinei coapte, este un bărbat îmbrăcat întotdeauna elegant, în haine de culoare deschisă, foarte rar negre. Este singurul arab din orașul meu.

S-au auzit multe zvonuri despre el, cum că ar fi un fiu de șeic, sau că ar face afaceri necurate. Dar toate au rămas doar zvonuri. Din întâmplare am aflat că este poet, lucru care m-a surprins peste măsură. Arată mai degrabă a om de afaceri.

Odată l-am întâlnit la cafeneaua „Chat Noir“. Stătea cu un prieten la masă, fuma o țigară de foi, discuta liniștit și fără să vreau am auzit că vorbeau despre artă. Stăteam cu fața spre el, dar evitam să mă uit țintă sau măcar să îi arunc vreo privire. Priveam concentrată ceașca de ceai din fața mea și mă străduiam să amestec încet ca să nu stropesc. Brusc mi-am dat seama că sunt privită și asta fără măcar să fie nevoie să mă uit la el. Mă frământam să găesc o soluție de a ieși din situația asta, nu puteam sta acolo la nesfârșit învârtind lingurița într-o ceașcă aproape goală. Așa că mi-am luat inima în dinți și m-am ridicat, încercând să fiu cât mai naturală și să fac abstracție de ceilalți. Mi-am luat poșeta, am lăsat banii pe masă pentru consumație și am pornit spre ieșire.

– Adela, ce faci?

Cornel se îndrepta spre mine și nu mai era nici o cale să îl evit. Cred că este cel mai pisălog bărbat pe care îl cunosc, cu siguranță trebuia să se nască femeie. Hotărât lucru, nu mai puteam să trec neobservată. Nu era genul lui Cornel să fie discret, iar dacă i-ai fi sugerat cumva să o facă, ar fi sărit ca ars.

– Mulțumesc, bine.

Sahdi ne privea și mă enerva atenția ce mi-o acorda mai ales că nu l-am provocat în nici un fel să o facă.

– Ai mai scris ceva? Știi că aștept multe din partea ta.

L-am privit nedumerită. Am surâs încercând să găsec ceva să îi spun deoarece era genul de persoană care mă lăsa fără replică aproape întotdeauna. Spunea cele mai năstrușnice lucruri în cele mai neașteptate momente.

Norocul meu că n-am apucat să reacționez în nici un fel. L-a zărit pe Sahdi și i-a făcut semn cu mâna.

– Vino să te prezint, mi-a spus și m-a tras de mână după el.

– Nu am timp, mă grăbesc.

– Te grăbești pe naiba! Sahdi! În sfârșit te vede omul și pe tine. Vreau să ți-o prezint pe Adela, o poetă de viitor și colegă la ziar cu mine!

Sahdi s-a ridicat încet, mi-a luat mâna întinsă spre el și mi-a sărutat-o fără afectare. Câteva clipe mi-a reținut mâna întorcând-o cu palma în sus.

– Adela, ai o mână elegantă, ca o petală de orhidee. Sunt fericit să te întâlnesc.

– Mulțumesc. Complimentul m-a luat pe nepregătite și pentru o clipă m-am pierdut în ochii lui, ochii mării Egee mi-am spus, așa cum am văzut-o uneori la Naxos, înainte de furtună.

Am stat de multe ori fermecată în liniștea plajei de la Panormos, admirând transformarea miraculoasă a mării. Mă așezam chiar pe mal, pe nisipul umed, cu picioarele mângâiate de valuri, așteptând să iasă din ele vreo zeităte a mării. Eram la începutul lumii, doar eu și marea, orice era posibil aici.

– Mi-a făcut plăcere să vă cunosc domnule Sahdi. Am auzit multe despre dumneavoastră.

– Sunt convins, mi-a răspuns surzând. Cunosc bârfele, să știi.

Cornel s-a așezat și a început discuția printr-un atac furibund, împotriva unui oarecare critic, pe care nu îl suporta.

Sahdi îl asculta amuzat. Era extrem de politicoasă cu toată lumea, știam asta. Într-un oraș mic se află totul. Este aproape imposibil să ascunzi ceva.

În timp ce Cornel se dezlănțuia mă străduiam să fiu atentă la ce spune, însă era un lucru mai greu de realizat decât credeam.

– Pe mine mă scuzați, trebuie să plec.

Am spus asta, brusc, destul de tare, i-am salutat și am pornit grăbită spre ieșire. Am apucat doar să îl văd pe Cornel cum a rămas cu discursul suspendat. După părerea mea a fost o ieșire cam teatrală și m-am simțit destul de prost după aceea.

La o săptămână, într-o sâmbătă superbă de septembrie, mă aflam în locuința lui, de pe strada Iasomei nr. 26. Privită din exterior, casa nu îți sărea în ochi, nu avea nimic deosebit. Am stat afară mai bine de un ceas, nehotărâtă. Am acceptat invitația lui la o cafea, din curiozitate gazetărească, mi-am spus, încercând să mă conving că era doar asta și nimic mai mult.

Mi-a deschis ușa zâmbitor. Era îmbrăcat cu un pantalon gălbui, puțin mai larg și o cămașă lungă aproape până la genunchi, dintr-o țesătură pe care nu am reușit să o identific, arămie.

Un parfum discret de santal te întâmpina de la intrare, apoi simțeai cum pașii ți se afundau în covoare groase sângerii cu arabescuri negre și galbene. Geamurile erau acoperite cu draperii verzi cu ciucuri de aceeași culoare și fir de aur. În încăperea destul de mare erau două sofale care te îmbiau să lenevești și o măsuță joasă din abanos încrustată cu sidex.

Mă simțeam transportată în lumea magică a celor 1001 nopți. Cu siguranță era ceva magic în încăperea aceea, ceva ce nu mai întâlnisem niciodată.

Stânjeneala mea era probabil evidentă, eram o intrusă într-un spațiu care nu îmi aparținea. În așteptarea cafelei, m-am uitat în jur, curioasă. Mi-a atras atenția un ceas aurit care ticăia pe o etajeră și o fracțiune de secundă am avut senzația că mai trăisem clipa aceea, un deja-vu care m-a luat prin surprindere.

Aroma cafelei proaspăt făcută m-a trezit la realitate și atunci am văzut-o așezată într-un colț pe o lădiță. Era o lampă veche de aramă, împodobită cu arabescuri fine. Mânerul avea o arcuire grațioasă, fermecătoare.

M-am ridicat apropiindu-mă de ea, simțeam că trebuie să o ating, neapărat trebuia să o ating.

– S-a întâmplat ceva?

– Nu, am răspuns rușinată. Doamne, omul m-a invitat la el, iar eu îi cotrobăiesc printre lucruri. Admiram lampa aceea, parcă ar fi lampa lui Aladin, i-am spus crezând că va gusta gluma. Însă el a rămas la fel de serios.

– Și dacă ar fi? Dacă ar fi o lampă magică? Ce ai spune?

– Nu există lămpi magice, nu există lucruri care nu pot fi

explicate. Totul are o explicație logică.

– Eugen Ionesco a scris „Mă lovesc de limitele, de zidurile rațiunii mele“. Și cred asemenea lui că despre asta este vorba. Căutați explicații pentru orice, inclusiv pentru dragoste, pasiune. Inexplicabilul nu se cere mereu explicat.

– L-ai citit pe Ionesco?

Eram uimită.

Mi-a surâs, apoi cu un gest m-a îmbiat spre măsuța de cafea. S-a așezat turcește pe o sofa, cu mișcări leneșe și a aprins o țigară.

– Ai presupus că dacă sunt arab, nu sunt cultivat?

Ochii aceia magnifici mă țintuiau cu ironie.

– Nu m-am gândit la asta, să știi.

– Da, știu, pentru că eu scriu poezii și proză se presupune că sunt educat! Dar dacă nu ar fi așa, ce ai fi crezut.

– Aș fi crezut că ești duhul lămpii, i-am răspuns, încercând să îl dezarmez cu un surâs.

M-a privit surprins.

– Adevărat? Și ce te-ar fi făcut să crezi asta?

– Locul acesta are ceva magic, dar habar nu am ce.

– Magic?

– Glumeam desigur. Ți-am mai spus că eu nu cred în magie! A urmat un moment de tăcere. Am băut din ceașca aburindă urmărind cu privirea desenul întortocheat al covorului.

– Ce te-a făcut să vii astăzi? Mi se părea puțin probabil să o faci.

– Cred că a fost curiozitatea cea care a biruit până la urmă. Ești o adevărată enigmă.

S-a ridicat, a lăsat țigara fumegând în scrumieră și s-a apropiat de mine.

– Pune-ți o dorință. Am să ți-o împlinesc.

Am închis ochii, ca să îi fac pe plac. Ce joc naiv, copilăresc. Apoi i-am simțit palmele cuprinzându-mi tâmpile și buzele lipite de fruntea mea. Inima mea... bubuia nebună, nebună.

Magie! Omul acesta nu era real. Camera aceea era plămădirea imaginației mele.

– Mi-am pus dorința, să știi, i-am spus îndepărtându-mă de el. Trebuie să plec. Mă așteaptă mama.

Am spus asta cu vocea aproape sugrumată de emoție.

– Am să te conduc.

– Nu, voi lua un taxi de la colț. Mulțumesc.

Dimineața m-am trezit convinsă că seara precedentă fusesse un vis frumos, un vis la care râvnisem inconștient. În viața mea se întâmplase ceva. Am deschis geamul de la cameră și privind în grădină am rămas fără respirație.

Nu, nu există magie, trebuie să fie o explicație logică pentru asta.

În grădina tristă, dezgolită, înflorise magnolia, așa cum îmi dorisem.

Ion HANGIU

O ediție incompletă și un argument final în Dosarul Gellianu

Spre sfârșitul anului 2006, în Biblioteca „Miorița” din Câmpulung Moldovenesc, a apărut ediția Gr. Gellianu, *Schițe literare*, alcătuită de Ion Filipciuc, cercetător cu preocupări speciale referitoare la Mihai Eminescu și Miorița. Ediția întocmită de Ion Filipciuc este amplu comentată de cunoscutul și apreciatul eminescolog Constantin Cubleşan, într-un articol intitulat *Enigmaticul contestatar Gellianu* (I. Hangiu, Ion Filipciuc), apărut la începutul acestui an în revista *Dacia literară*, articol inclus de autor în recentul său volum *Eminescu în comentarii critice*, Editura Grinta, 2008, p. 106-115. În articol este semnalat al șaselea articol apărut în ziarul lui C. A. Rosetti, *Românul*, din 28 noiembrie 1875, fără însă să-l comenteze. În paranteză fie spus, subscrierul acestor rânduri i-a furnizat această informație despre a șasea semnătură a aceluiași G. sau Gr. Gellianu, *Doctorul Obedenaru și opera sea*.

Conștiința mă îndeamnă să reiau discuția începută în 1981 și să aduc ca argument final, în „Dosarul Gellianu”, articolul din ziarul *Românul*.

Cele cinci texte semnate cu pseudonimul Gellianu – în *Revista contemporană* – sunt precedate de întrebarea *Unde ni sînt detractorii?*, de o *Notă asupra ediției* și, după editarea celor cinci texte, urmate de o *Addenda*, bogată în informații despre poetul englez Byron. Ion Filipciuc încearcă să dovedească, în cele aproape 100 de pagini ale studiului intitulat *Un*

pseudonim pentru eternitate (p. 65-148), că adevăratul critic al lui Eminescu, ascuns sub pseudonimul „Gellianu”, nu este Petru Grădișteanu, cum am susținut pe bază de texte publicate, și nu pe analogii, ci Grigore Haralambie Granda, ipoteză de care, în concluzie, se îndoiește chiar Domnia Sa: „Dar se prea poate ca, în pofida tuturor documentelor și argumentelor invocate în paginile de mai sus, literatul ce stă ascuns vreme de un veac și încă aproape o jumătate (mai exact: 132 de ani – s. n.) sub

criptonimul Gr. Gellianu să nu fie cu adevărat scriitorul Grigore Haralambie Granda. Oricum, cititorul obișnuit cu enigme «inesplicate», sau specialistul în probleme de istorie literară românească se poate alege măcar cu perspectiva investigației și cu înregistrarea datelor care ne-au împins pe o pistă greșită” (p. 148).

Ion Filipciuc nu ține seama de afirmațiile lui P. Grădișteanu citate anterior în primele două articole (*Convorbiri literare*, nr. 7[139] din iulie 1981, și *România literară*, nr. 22 din 7-13 iunie 2000, precum și în ultimul meu articol din *România literară*, nr. 51-52 din dec. 2005 și ian. 2006):

1. În finalul primului atac împotriva lui Eminescu din 1873, Grădișteanu promite cititorilor *Revistei contemporane* că mai are o „colecțiune de salturi haslii luate din *Convorbiri*”.

2. Aceeași afirmație este reluată și dezvoltată de P. Grădișteanu în articolul *Câteva cuvinte la adresa „Convorbirilor literare”*:

„Voi aduce aminte vechiului meu amic care se află în capul „Convorbirilor” că aveam gata răspunsurile, se și imprimase în broșură” când „avurăm onoarea de a primi o epistolă de la D. V. Alecsandri, care ne cerea să încetăm lupta și să ne dăm mai bine mâna, deoarece urmăream cu toții același scop: răspândirea luminilor în țară [...]”

Acum pentru a treia oară, „Convorbirile” se complac în atacuri contra „Revistei contemporane” [...] Cu sarcina de a răsfși cărțile nemțești [...] voi zice vechiului meu amic: la revedere!” (*Revista contemporană*, nr. 6 din 1874).

Intervenția lui V. Alecsandri ca polemică să înceteze, precum și motivele care l-au determinat, rezultă dintr-o scrisoare a poetului trimisă din Mircești la Iași lui Iacob Negruzzi, în care mărturisește: „... de mă vei întreba cum am produs o asemenea infidelitate... (colaborator fidel al *Convorbirilor literare*, poetul publicase o poezie în *Revista contemporană*), te-o trimite să răspundă frumoșii ochi și graciositatea dnei Grădișteanu”. (Vezi Mircea Angheliescu, *V. Alecsandri către Iacob Negruzzi, în Limbă și literatură*, vol 10, 1965, p. 76).

În anul 1874, P. Grădișteanu publică în nr. 5 actul I, și nu actul II din *Revizorul*, adaptare după Gogol dedicată lui V. Alecsandri, iar în nr. 6 din același an, articolul la care ne-am referit mai sus.

3. În primul număr al *Revistei contemporane* din 1 ianuarie 1875 apare un nume nou în critica literară: G. Gellianu. Cu acest pseudonim sunt semnate cele cinci texte, din care trei sub titlul generic *Schițe literare*, după cum urmează: *Foi de*

I. HANGIU

DICTIONARUL
PRESEI
LITERARE
ROMÂNEȘTI
1790 - 2000

EDITURA INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN

I. Hangiu.

Dicționarul presei literare românești (1790-2000), ediția a III-a.
București, Editura Institutului Cultural Român, 2004

toamnă. *Poesii de N. Georgescu* (nr. 1 din 1 ianuarie 1875); *Domnului Directore al „Revistei contimporane“* (nr. 2 din 1 februarie 1875); *Poesiile d-lui Eminescu* (nr. 3 din 1 martie 1875); o poezie având ca titlu semnul „?“ în „Revista literară și științifică“ (nr. 4 din 15 mai 1876) și *Ultimul cânt al lui Lord Byron în Grecia* (în Revista contimporană, nr. 7 din 1 iulie 1876). Aceste texte sunt republicate de Ion Filipciuc în ediția Gr. Gellianu, *Schițe literare*, fără însă ca editorul să menționeze după fiecare text în ce număr al publicației a apărut și la ce dată, semnătura **G.** sau **Gr.**, trimițând cititorii la *Note și comentarii*.

4. Există însă și un al șaselea text semnat Gellianu în ziarul *Românul* din 28 noiembrie 1875, care dezleagă „enigma“ pseudonimului. Cine se ascundea sub pseudonimul G. Gellianu? Gr. H. Granda se afla în 1875 la Craiova, pregătind apariția seriei a doua a ziarului *Albina Pindului* sau P. Grădișteanu, membru în comitetele de redacție, menționat în 1876 pe copertile *Revistei literare și științifice* și ale *Revistei contimporane*.

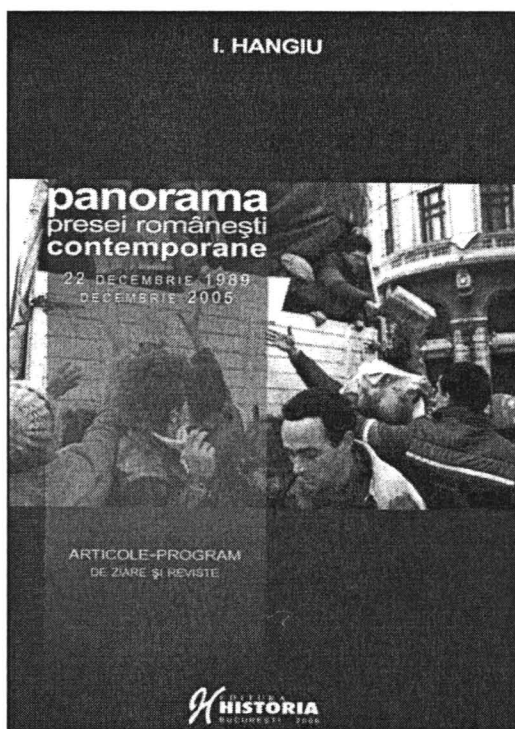
Să rezumăm istoricul polemicii. În *Direcția nouă* din 1872, Titu Maiorescu îl așază (citează) pe Mihai Eminescu după Vasile Alecsandri ca „poet în toată puterea cuvântului“. Cel mai scandalizat de această așezare (previziune) a lui Maiorescu este Petru Grădișteanu, care în numele celor 20, 30 sau 40 de colaboratori ai *Revistei contimporane* răspunde *Convorbirilor literare* și lui Titu Maiorescu: „... mentorul Junimii se credea autorizat a grămădi împreună pe toți 20, 30 sau 40 de colaboratori-redactori ai *Revistei contimporane* și a-i condamna ca descendenți ai maimuțelor [...] pentru că s-ar ameți de beția de cuvinte, beție care, ca oricare alta, le slăbește funcțiile intelectuale“.

În polemica dintre *Convorbiri* și *Revista contimporană* intervine Alecsandri, Grădișteanu afirmând public că avea gata „răspunsurile“, și că se „imprimase în broșură“ alte „salhuri haslii luate din *Convorbiri*“.

Dacă primul atac împotriva poeziilor lui Eminescu din 1873 era mascat sub pretextul criticii Junimii și *Convorbirilor literare*, G. Gellianu pregătește al doilea atac prin două semnături: *Foi de toamnă. Poesii de N. Georgescu* (în nr. 1 din 1 ianuarie 1875) și a doua semnătură, după răspunsul dat lui G. Dem Teodorescu la scrisoarea adresată redacției: *Domnului Directore al Revistei contimporane*. Ce legătură avea Granda cu redactorii și colaboratorii publicației, în timp ce Grădișteanu făcea parte din redacție și era recunoscut conducător al acesteia?

La argumentele anterioare aduc unul edificator ce rezultă din lectura articolului *Doctorului Obedenaru și opera sea*, apărut în ziarul lui C. A. Rosetti, *Românul*, și semnat G. Gellianu.

La 28 noiembrie 1875, Gellianu oferă câteva date despre viitoarea carte a doctorului Obedenaru, anunțată în presa

I. Hangiu. *Panorama presei românești contemporane.* 22 decembrie 1989 - decembrie 2005.

Eseu introductiv de **Ion Cristoiu**.

Prefață, note bibliografice și indici de **I. Hangiu**. București, **Historia**, 2006

românească, și dă publicității un fragment din scrisoarea unui amic al său din Paris. Se știe din biografiile celor doi presupuși autori ai articolului *Poesiile d-lui Eminescu* că Petru Grădișteanu a studiat la Paris, iar Gr. H. Granda la Liège în Belgia. Nu este exclusă ipoteza ca și Granda să fi avut un amic la Paris. Dar fiindcă Ion Filipciuc mă contrazice că în 1876 Grădișteanu avea 37 de ani, și nu 36 ca Byron, menționez că data nașterii lui P. Grădișteanu, până la apariția *Dicționarului Academic* era îndoielnică: anii 1839-1841.

Aduc încă un argument. Cele trei articole din *Revista contimporană*, ca și cel din *Românul* (28 noiembrie 1875), sunt semnate: G(eorge) Gellianu. Peste două luni și ceva, la 15 februarie 1876, pe coperta *Revistei literare și științifice* având ca director literar pe antijunimistul B. P. Hasdeu, apar ca redactori Gr(igore) Gellianu și Petru Grădișteanu. Aceași semnătură apare și în nr. 4 din 15 mai (poezia fără titlu...) urmată de *Ultimul cânt al lui Lord Byron*, publicată în *Revista contimporană*, al cărei conducător era. Gr. Gellianu (alias Petru Grădișteanu) își ia rămas bun de la literatură, consacrându-se politicii și advocaturii.

Anul 1875 debutează cu două evenimente: unul de ordin politic, și anume în lunile ianuarie-martie se încheagă coaliția grupărilor liberale cunoscută sub numele de „Coaliția de la Mazar-Pașa“. Nu știu dacă Granda a făcut politică, dar știm

sigur că Petru Grădișteanu a fost om politic, inițial conservator, apoi liberal, deputat în Parlamentul României, și, paralel, poet ironizat de Titu Maiorescu în *Direcția nouă* din 1872, polemist reprezentând pe cei 20, 30 sau 40 de colaboratori ai *Revistei contemporane*, criticați de Maiorescu pentru „Beția de cuvinte“, autorul primului atac la adresa poetului începător Mihai Eminescu, pe care mentorul Junimii îl citase, după V. Alecsandri, ca „poet în toată puterea cuvântului“. În 1875, P. Grădișteanu conduce din umbră *Revista contemporană*, își înscrie numele după Gellianu în 1876, în comitete de redacție, și mai publică în *Revista literară și științifică* un singur articol *Studie constituționale* în nr. din 15 martie 1876, cu numele său adevărat.

La începutul anului 1875, mai exact la 1 ianuarie, are loc al doilea eveniment: G. Gellianu, un nume nou apare în critica literară, care încearcă să-l imite pe Titu Maiorescu. Recenzând cartea *Foi de toamnă. Poesii de N. Georgescu*, G. Gellianu nu este de acord cu D. Bolintineanu, care, în *Prefață*, aprecia că Georgescu este „un poet în formare“, repetând caracterizarea lui Maiorescu din *Direcția nouă*: N. Georgescu „este un poet în toată puterea cuvântului“.

O dovadă credibilă că G. Gellianu nu era altcineva decât P. Grădișteanu este răspunsul dat la scisoarea lui G. Dem Teodorescu, adresată „Domnului Directore al *Revistei contemporane*“, răspuns publicat în nr. 2 al revistei, care poartă semnătura aceluiași Gellianu.

În sfârșit, în nr. 3 al publicației din 1 martie 1875, G. Gellianu semnează articolul *Poesiile d-lui Eminescu* sub același supratitlu *Schițe literare*, în care amintește generația poezilor de după revoluția din 1848, ce „s-au încercat în poezie, între care Eminescu a fost pus de Maiorescu în fruntea *Nouei direcțiuni*“. Analizând *Mortua est*, noul critic se întreabă:

„Pentru ce ne-a prezentat în *Criticile sale*, ca model, câteva floricele ale d-lui Eminescu, la cari nu poți ajunge decât străbătând un nămol de greșele de versificare, de rime imposibile, de imagini inexacte, de cuvinte fără sens, pe cari le repudiază sentimentul artei fie modernă, fie antică?“ (citât după ediția I. Filipciuc, p. 40).

În 1873, Grădișteanu exprimase aproape aceleași idei, cu alte cuvinte: „*Asemenea ineptii* (s.n.) nu sunt tolerate nici unui școlar de clasa a III-a gimnazială, și D. Eminescu este pus în fruntea *Nouei direcțiuni*“.

A doua dovadă incontestabilă – și cea finală, în legătură cu dezlegarea „enigmei“ – este articolul *Doctorul Obedenaru și opera sea*. Din scrisoarea amicului din Paris, care l-a cunoscut pe doctorul Obedenaru la Congresul Internațional de Geografie, venind ca delegat din partea Societății de Geografie din România, rezultă că Gellianu (alias Grădișteanu) era la curent cu mișcarea științifică din țara noastră și că avea tot interesul să informeze lumea științifică despre o carte care a apărut un an mai târziu, în 1876, la Paris.

Cartea lui Obedenaru avea titlul *La Roumanie économique, d'après les données les plus récentes*, fiind semnalată în *Bibliografia românească modernă*, vol. III, 1989, operă sponsorizată de Societatea de Științe Filologice din România.

Unde se afla Gr. H. Grandea la începutul anului 1875? După ce trecuse prin tot felul de slujbe, mai toate provizorii, fără atestate (nu-și luase licența), Grandea este funcționar, profesor la școala macedo-română din București, redactor la *Monitorul Oficial*, profesor suplinitor la Craiova și Bacău. La 15 aprilie 1875 editează la Craiova primul număr al *Albinei Pindului*, reînviată „după o iarnă cumplită de cinci ani“.

Să fi fost preocupat Grandea, cu vastele lui cunoștințe de versificație, să critice versurile de început ale lui Eminescu, pentru că se închipuia demn urmaș al poetului englez Byron și chiar rudă a sa? Pentru a ne convinge că Grandea este autorul articolului *Poesiile d-lui Eminescu*, I. Filipciuc așază pe coperta exterioară a ediției sale, pe fundalul unei cărți de joc, fotografiile celor doi: Byron în prim-plan și Grandea răsturnat cu capul în jos.

Cele cinci texte apărute inițial în *Revista contemporană* din anul 1875 și în *Revista literară și științifică* din 1876, sub pseudonimul G. (trei) și Gr. (două) Gellianu – al șaselea *Doctorul Obedenaru și opera sea* nefiindu-i cunoscut lui I. Filipciuc, – sunt însoțite, cum am precizat la început, de ample informații istorico-literare grupate în secțiunile: *Unde ne sunt detractorii?*, *Notă asupra ediției*, o bogată *Addenda* și un final intitulat *Un pseudonim pentru eternitate*, o adevărată risipă de informații în sprijinul opiniei sale că autorul articolului *Poesiile d-lui Eminescu* este Grigore Haralambie Grandea, așezat pe copertă cu capul în jos.

Criticul Al. Dobrescu a afirmat în ediția *Detractorii lui Eminescu* din anul 2002, ediție care are meritul de a fi alăturat cele două texte critice la adresa tânărului poet Eminescu, semnate în 1873: *Petre Grădișteanu*, și în 1875: *G. Gellianu*: „Probabil că într-o zi va ieși la lumină și dovada care să garanteze o paternitate incontestabilă“ (citât reproduc de I. Filipciuc la p. 132).

În istoria literaturii române, ca și în cea universală, există opere (texte) a căror paternitate incontestabilă n-a fost și nu va putea fi niciodată descoperită. Un exemplu îl oferă poemul *Cîntarea României*, despre care *Dicționarul general al literaturii române* glosează: poem „atribuit lui Alecu Russo sau lui Nicolae Bălcescu“.

Citându-mă de mai multe ori, I. Filipciuc crede că *Dicționarul Academic* n-a avut „argumente“ (în loc de date) și că „argumentele“ aduse de mine nu au fost convingătoare.

Argumentul final din acest articol este, poate, mai convingător, până la descoperirea manuscrisului după care s-a cules textul articolului *Poesiile d-lui Eminescu*, descoperire improbabilă, ca și în cazul poemului în proză *Cîntarea României*.

Revelații intelectuale nipone

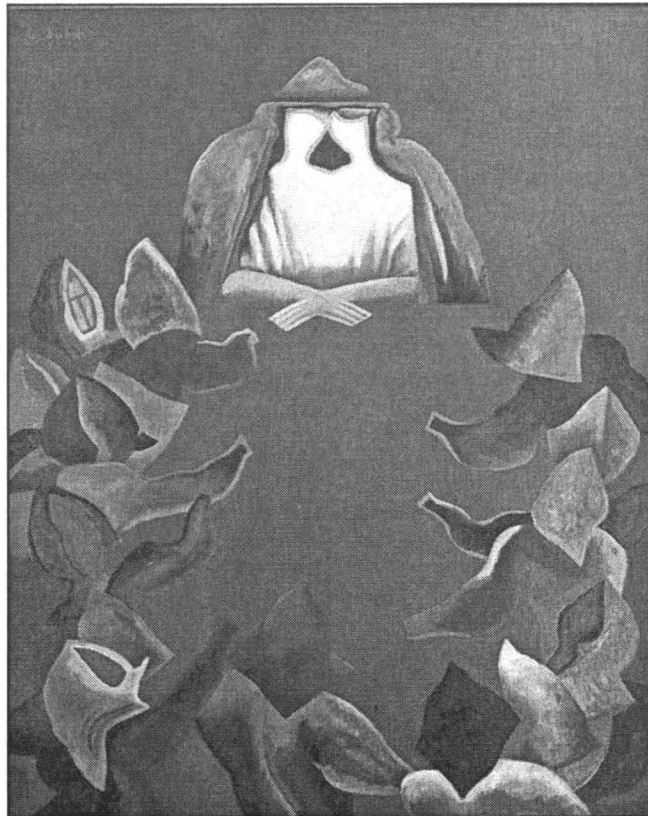
Cartea *Darurile zeiței Amaterasu* (Iași, Editura Institutul European, 2008), semnată de doi tineri universitari craioveni, Roxana și Cătălin Ghiță, și prefațată de Alexandru Călinescu, este structurată în trei părți, corespunzând celor trei daruri pe care divina Amaterasu le oferă oamenilor ca moștenire și dat al sortii, pecetluind ca existența lor terestră să fie pentru eternitate ghidată de efigia sacră a eticii („Sabia”), a esteticii („Giuvaierul”) și a autocunoașterii („Oglinda”). Japonia pare, privită prin ochii acestei zeițe necunoscute, un tărâm al încântării și dezîncântării, căci japonezul trăiește într-o lume a individualității sublimate constant de principiile morale, dar în același timp bucurându-se de existența în sânul unei „umanități nedegenerate”, sensibilă la vibrațiile frumosului cultivat cu un soi de religiozitate. Trebuie spus că nu grila celor trei simboluri dispune tematica și stilul medalioanelor cuprinse în acest volum, ci avem impresia că, din contră, autorii își clarifică și construiesc o mitologie proprie a raportului lor vital cu această cultură orientală. Situarea sub zodia celor trei obiecte mitice nu face decât să încorporeze percepțiile lor în sfera magiei difuze care învăluie trăirea în acest spațiu, integrându-se perfect în semantica esențială a adverbului „acasă”, ale cărei nuanțe subiective ne sunt dezvăluite în epilog, în virtutea mișcării irepetabile prin care lumea din jur, gata să fie cunoscută, vine spre subiectul înțelegător, așa cum autorii ne explică procesul semnificării specific limbii japoneze, care nu forțează ordinea lumii, ci o lasă să se desfășoare. Dacă la final aceștia își revendică o deschidere subiectivă dincolo de granițe și stereotipuri culturale, prin apologia căminului itinerant, breșa antropologică din întrebarea gravă de la început: „De unde vine sentimentul greu de definit, fantomatic, care îl încearcă pe un european în confruntarea cu un japonez?” dispăre, printr-o inițiere de cealaltă parte a „oglinzii”.

Suntem avertizați că nu avem în față un jurnal de călătorie, urmare a celor patru ani petrecuți de autori în arhipelagul nipon, dar nici pactul autobiografic nu pare să fie respectat, căci, într-adevăr, cartea e un melanj savant, neforțat, în spiritul autenticității eseistice, între pagini de istorie a mentalităților, mici istorii literar-culturale, bio-

grafii minimaliste de obiecte și personaje, literatură pură de introspecție sau de atmosferă, pasaje de geografie simbolică, reflecții de antropologie culturală, scene dramatice cu sau fără măști, tragice sau tragi-comice, descrieri clasice sau realiste, paragrafe de sociologie a arhetipurilor umane, restrânse studii etimologice sau explicații ale unor ideograme, toate acestea fiind completate în mod organic de fotografiile vapoaze, plasate ici și colo, în consens cu tehnica *mozaicului* propusă de autori.

La lectură, această decantare a substanțelor alcătuitoare ale specificului națiunii japoneze lasă o impresie de miraculos și straniu datorită antinomiilor care-i stau la bază, polul tradițional și cel modern al unui construct identitar ce-și trăiește cu veridicitate toată gama de refracții ale spiritului său prin excelență colectiv. Explicațiile socio-istorice pe care ni le oferă generos autorii, strecurate cu mîgală printre detalii descriptive și accente lirice, sunt o continuare necesară a fluxului de idei despre „ciudățeniile” identității colective nipone, idei generate de poveștile eterogene cuprinse în această carte. Că acest gregarism fundamental și această seninătate a acceptării poveștii etice sunt urmări ale mixturii dintre confucianism și

budism, la care s-ar adăuga recesiunea unor instincte economice provocate de istoria beligerantă a Japoniei ne dăm seama și din micile „istorii” ale lui *homo ethicus nipon*, fiindă a maselor, pion al modernizării, al angrenajului perfect al societății, încrezător în forța grupului. Dar același japonez, care nu-și refuză decât plăcerile „hipnomaniei colective” sau ale „băii comune” (iată câtă apetență spre social...!), se vede imersat în mecanismul asistării totale de serviciile publice, acceptă mimetic darurile occidentale ale „Moș Crăciunului postmodern” și conglomeratul urban de stiluri arhitectonice (indian, occidental, chinez, dar cu păstrarea unei „camere tradiționale”), căutându-și în fine scăparea de apăsătoare datorie civică în virtuțile tradiționale, intens încercate, ale sinuciderii.

Liviu Suhar - *Introspecție*
(pictură)

Dar partea „Sabiei”, deși necesară apropiere de spiritul japonez contemporan, nu este cel mai delectabil dar al Zeiței. Un cititor hedonist va căpăta plăcerile pure ale lecturii în secțiunile care descriu natura vie a sufletului nipon, acea natură detectată în aluviunile estetice și psihologice pe care le lasă conviețuirea româno-japoneză. Spiritul critic european, încarnat și îmblânzit în Roxana și Cătălin Ghiță, vine să configureze, prin comparații grăitoare și uimitoare între realitățile „Olteniei de baștină” și cele orientale, ale prezentului povestirii, un teritoriu ideal al contemplației, al nedeterminatului, al accidentalului ridicat la rang de artă, prin consacrată retorică oblică niponă. Febra artistică, pe alocuri vitalizată livresc, pe care o întrețin cei doi autori, de la prolog la epilog, contestă accentele atât de impunătorului factor social japonez, în beneficiul unui abandon total în voia sinesteziiilor generalizate oferite de acest univers.

O artă a contemplației de rafinament specific oriental se ipostaziază în ritualuri dedicate simțurilor: „calea ceaiului” și „calea tămâii”, prelungindu-se armonios în etic și ontologic. Un *modus vivendi* este prezent implicit în specificul lexicosemantic al limbii japoneze, opusă antropocentrismului subiectului lingvistic european și incapabilă de sugestii argotice și injurioase, supusă, ca și ființa colectivă niponă, unui principiu etic cenzurant, care exagerează în politețe pentru a atenționa subtil. Estetica ambalajului face parte din aceeași apetență japoneză pentru cultivarea conștiinței a efemerului, a gestului esențial, din respect pentru celălalt, iar estetica trăirii celor patru anotimpuri stârnește efluvii culinare și imaginația cromatică a întregii comunități. Descoperirea tuturor acestor misterioase căi spre sufletul japonez este condimentată de exordiile comparatiste specifice îndeosebi conștiinței masculine auctoriale, de simțul autoironic ce pune alături, persiflând cu seninătate și captându-și cu modestie cititorul, conștiința contemplativă niponă de pură leneveală românească sau empatia corectitudinii japoneze de răceala politeții formale europene, concretețea stilului japonez de boemia autoreflexivă a limbii române.

Chiar și moartea, alături de transfigurările sale artistice, este percepută diferit între „aici” și „acolo”. Comparația excrescențelor grotești din filmul *horror* americano-european, care ar fi trebuit să fie expresia cinematică a imaginarului thanatic occidental, cu naturaletă eroilor tragici japonezi, conduce la încă o concluzie hermeneutică, în afara celei constatate de autor, a interesantei opoziții material / imaterial din raportul occidental vs. oriental în perceperea reprezentărilor *post mortem*. Evident este faptul că japonezii au știut să-și conserve determinantele tradiționale ale unei autentice viziuni rituale asupra morții, pe când noi, europenii, din dorință de spectacular, evadăm din aceeași seninătate a întâlnirilor dintre conștiința viilor și reminiscențele pământești ale celor morți, specifică imaginarului antropologic românesc, de pildă. Idealismul occidental, bovarismul și melancolia, dualismul ireconciliabil din sufletul european sunt strategic destituite în confruntarea cu trăirea pe axa orizontală a japonezilor, una a conștiinței pragmatice, o acceptare liniștită a condiției umane, *carpe diem* care poate deveni un punct de plecare în înțelegerea cultivării accidentalului.

Admirația nedisimulată a celor doi autori pentru civilizația niponă nu afectează obiectivitatea privirii, deși declarat

neștiințifice, centrate pe realitate. Minusurile omului nipon sunt arătate de fiecare dată cu degajare și perspicacitate: cultura japoneză a resorturilor estetice ale aparenței și disimulării (manifestate în teatrul *no*) face loc unei „schemofilii și exactități” supărătoare, prezente mai ales în mass-media, ofertantul turism nipon este de multe ori gata să impună vizitatorului o cavalcadă printre obiective, rigurozitatea serviciilor publice robotizează existența, așa cum gregarismul japonez codifică orice interacțiune socială, trăirea anotimpurilor devine o fugă obstinată de la o livadă de cireși în floare la alta, iar „principiul tomnatic” și „contemplarea lunii”, deși generate de sensibilul spirit estetic nipon, tind să devină refracții naționaliste, conduse obligatorii ale „modului de a fi japonez”.

Răspunzând probabil așteptărilor oricărui cititor român al unei cărți despre Orient, de la *Maitreyi* încoace, autorii ne oferă și un discurs de tip *gender studies*, pagini substanțiale despre demonizarea și infantilizarea arhetipului feminin într-o societate patriarhală. Vocea feminină (cum altfel!?) a autorului dual dezvăluie nepărtinitor substratul existențial al ideogramelor japoneze care eternizează statutul inferior al femeii, arătând apoi dificultățile comunicării dintre bărbați și femei, filozofia empirică a metaforelor legate de intimitate, tabuuri lingvistice lipsite de metafizic. O continuitate aparent insidioasă se naște între mitul încarnat încă al gheiselor, moda *kawaii*, care obligă femeia niponă să se păstreze în limitele infantilității, fiind o veșnică „școlăriță neștiutoare” sau o „copilă prefăcută”, și fricile ascunse ale bărbatului european în confruntarea infernală cu materializarea arhetipului feminin, „construct cultural forjat și mănuit de bărbat”. Diferențele dintre femeia japoneză și femeia europeană rămân să fie reprezentate de inflația și talentele seducătorilor de ocazie, de variația preferințelor pentru anumite toposuri corporale, de jocul conștient sau nu al ascunderii și arătării. Nu putea lipsi din acest discurs de adevărată antropologie feminină (în niciun caz feministă!), termenul de opoziție care ține direct de visul lui Mircea Eliade sau de cel al lui Gauguin. Pătrunderea în interiorul japonez pregătit pentru ritualul ceaiului a unei „femei din cealaltă Asie”, arăboaică Rezvan, este prilejul găsit de autoare pentru a sublinia diferențele considerabile dintre două tipuri de feminitate orientală: minimalismul japonezelor se opune tranșant femeii Orientului apropiat, planturoasă și barocă, întruchipată mitic în generoasa Zeiță-Mamă.

În continuarea inițierii din „oglină”, interfețele alterității feminine vin să precizeze instinctul vizual al disonanțelor fizice dintre oriental și european. Corpul străinului completează dialectica formelor, oferind semele pentru un discurs al oglinzilor paralele. Poate cel mai interesant pasaj al cărții este acesta al trăirii pe viu în fața ochilor îngustați, examenul dat înaintea „prudentei fețe nipone”, care secționează și analizează, pentru a măsura previzibil distanțele, modul în care alteritatea se corporalizează, integrând pe nedrept ființele umane în tipare prestabilite. Culoarea pielii, înălțimea gâtului, unduirea părului devin astfel mărci identitare ale europeanului, „străinul arhetipal” pentru japonez. Călătoria în această „Japonie ambiguă”, cum își caracterizează patria un laureat al premiului Nobel pentru literatură, se încheie și se deschide iarăși, reală sau ficțională, în spațiul inițiativ oferit de semantica japoneză a verbului „a înțelege”: 'există starea de separare'.

Unele aspecte despre poemul de sorginte niponă în România (I)

Dacă primul haiku scris de un european, Hendrik Doeffl, după câte se știe, a fost publicat în Japonia, în 1816 (într-o antologie de haiku, tanka, renga ș.a.), și, se spune, frații Goncourt ar fi introdus haiku în Occident, în secolul al XIX-lea, în Germania, Karl Florenz a publicat, în 1894, primele poeme haiku (de Yamazaki Sōkan, Arakida Moritake, Matsuo Basho ș.a.) traduse din japoneză, în România, s-ar putea discuta despre preocupările pentru apropierea de/ cunoașterea poeziei de sorginte niponă tot după jumătatea secolului XIX deși, vom vedea, este de discutat.

E și o versiune (fără confirmare documentară²), lansată de Petre Anghel în romanul *Zăpezile de-acum un veac*, preluată de mai mulți haijini români, începând cu Florin Vasiliu, conform căruia, în anul 1978, după ce Războiul de Independență se încheiase, regele Carol I ar fi primit din partea unui prinț japonez, Nigata no Itu, în afară de alte lucruri, și un sul de mătase scris cu ideograme. Regele l-ar fi trimis lui Bogdan Petriceicu Hasdeu să îl traducă. Ideogramele ar fi dintr-un poem (*Contemplarea vânătorii*) al lui Wang Wei (Mo Jie), pictor și poet chinez din timpul dinastiei Tang. Hasdeu, directorul Arhivelor Statului în acea vreme, ar fi spus: „Sire, din câte îmi dau seama e vorba de mici poeme, pe care însă nu le pot descifra singur. Cunosc un grădinar chinez. Dați-mi un răgaz să-l găsec și să tălmăcim împreună mesajele.” Hasdeu

ar fi constatat că între acele ideograme chineze... erau și poeme japoneze. Hasdeu ar fi tradus din lungul poem două strofe, redată astfel de romancier: „În noaptea asta de pustiu/ care-ți încetinește pasul,/ precum fazanul auriu, / când penele își despresoară, / cine-ar fi singur? Noaptea zboară”//...//sub țipătul fazanului/ care nu poate dormi./ Luna îngheață”. Hasdeu ar mai fi tradus și din creațiile a doi poeți japonezi, un bo-zu, preot japonez, pe nume Gyōki³ și Motoori Norinaga⁴. Dacă este Bodhisattva Gyōki (Gyōki Bosatsu), și așa ar trebui, atunci ar fi vorba poate de un poem tanka sau waka⁵, în versiunea presupusă a lui Hasdeu: „Întreb când țipă,/ în zorii de zi,/ pasărea Yamadori/ sfâșii-

du-mi cu ghearele teama:/ Să fie oare tata,/ să fie oare mama?”; poemul lui Motoori Norinaga, pe care Hasdeu, nemulțumit de versiunea în latină a unui oarecare Laurențiu Parva, l-ar fi tradus astfel: „Requirat fortasse si quis/ Quomodo nomen dispergat/ Terra Yamato:/ Flos us montani cerasi/ odorem suavem cum suum/ Effundit sole oriente”. Probabil este vorba despre un poem celebru: „Shikishima no/ Yamatogokoro wo/ Hito towaba/ Asahi ni niou/ Yama – zaku- ra-bana”.

Dacă s-ar confirma documentar acest lucru, atunci România ar fi, prin acel an 1878, una dintre primele țări din Europa în care au fost preocupări privind lirica niponă. Informația circulă de acum, unul din numele de prim rang din „lumea haiku”, Jim Kacian, care consideră că „există afinități culturale între oamenii din Balcani și oamenii din Japonia”⁶, a preluat-o din materialele publicate după 1990 de români.

Vasile Alecsandri, care a călătorit adesea atât în Franța, Italia, Spania cât și la Constantinopol ori în Crimeea, îi scria lui Ion Ghica că atât „cât ține timpul aspru, cât termometrul face gimnastică sub linia de la zero... îmi umplu zilele cu îndeletniciri intelectuale”⁷, povestindu-i și despre dorința lui de a călători în Japonia, a cărei poezie – citise diverse poeme nipone, se pare și haiku, în traducere franceză – și pictură îl făcuseră curios. Sau, dintr-o scrisoare către Costache Negri,

de la Paris, 10 noiembrie 1861: „Baligot mi-a citit ultima ta scrisoare, aceea în care mă ocărăști cu o mânie atât de prietenoasă și de mișcătoare pentru proiectul meu de a călători în Japonia”. Viața nu i-a permis să ajungă în Arhipelag. Și numele lui Alexandru Macedonski se leagă de poezia niponă. Tudor Vianu scria despre atracția lui pentru Orient: „Exotismul lui Macedonski, cu a lui curbă geografică întinsă de aci până la viziunea de orient din *Acşam Davalar* și până la japonezăriile din *Excelsior*, dar mai cu seamă din *Rondelurile* bătrânești, este fructul acelei pasiuni romantice pentru culoarea locală și pentru pitoresc”. După ce a luat lecții în particular, apoi la liceul din

Liviu Suhar - *Natură moartă*
(pictură)

Craiova, Macedonski a urmat studii destul de incerte și de inconsecvente la Viena, Pisa, poate Geneva, Neapole. A fost atras cu precădere de Paris, deși scria un poem cu titlul *Rondelul Parisului iad*. A început acolo să scrie poeme în franceză, colaborând la mai multe publicații. A editat și o revistă proprie în limba franceză, *La Beau Danube Bleu*, în 1905. În volumul *Poema rondelurilor* sunt poeme cu titluri ca: *Rondelul apei din ograda japonezului*, *Rondelul crizantemei*, *Rondelul mării japoneze*, *Rondelul Ioshiwarei*, *Rondelul de onix*, *Rondelul pagodei ș.a.*

În 1902, Ministrul extraordinar și plenipotențiar al Japoniei la Viena, Makino Nobuaki, trimitea lui Emil Ghica, Ministru extraordinar și plenipotențiar al României la Viena, o scrisoare în care își exprima dorința de a stabili relații diplomatice între Japonia și România. Apoi, între cele două legații de la Viena s-a desfășurat prima întrevvedere, s-a semnat un tratat comercial și s-au făcut primii pași în vederea stabilirii/ evoluției relațiilor diplomatice. În 1921 s-a înființat prima legatie română la Tokyo (decizia fusese luată în 1917), în 1922 prima legatie japoneză la București. După anul 1902 putem vorbi de o sporire a interesului pentru Japonia, au loc mai multe conferințe despre civilizația, cultura, literatura/ poezia japoneză, se publică și cărți de călătorie, unele conținând capitole distincte despre tanka și haiku, în alte cărți (exemplu: în 1926, Ionel Tedoreanu, *La Medeleni*, vol. II – sunt referiri la poemul „hai-kai”) sunt referiri la poezia niponă ș.a.

În anul 1904, în revista „Evenimentul literar” din Iași au apărut primele eseuri despre poezia japoneză. În 1911, poetul Alexandru Vlahuță publică în volumul *La gura sobei* un text intitulat *Poezia și pictura japoneză*, în care se regăseau mai multe poeme tanka și haiku, traduse de el.

Ion Pillat scria versuri de la 14 ani (frecventase și cenaclul lui Macedonski, pe care-l cunoscuse în 1912), iar fascinația lui pentru Orient era una aparte (fapt evident la o lectură a volumelor sale de versuri – avea titluri ca: Hokusai, Saadi).

În 1935, Ion Pillat a publicat, la Cartea Românească, volumul *Poeme într-un vers*. S-a discutat mult la noi, mai ales după 1990, despre faptul că acest tip de poem ar fi fost o „replică” la haiku (Florin Vasiliu, polemizând cu Sono Uchida, arată că în opinia sa poemul într-un vers ar fi cel mai scurt gen de poezie din lume, și nu haiku. V. Moldovan a prezentat la Festivalul Internațional de Haiku de la Constanța, în iunie 2005, comunicarea *O replică românească a haiku-ului – poemul într-un vers*) sau că ideea i-ar fi venit lui Ion Pillat („creatorul acestui gen, urmat apoi și de poeți din alte țări) după lecturi de poezie niponă. Este cert că Ion Pillat cunoștea diverse tipuri de genuri poetice orientale, inclusiv haiku. Am putea cita un poem – *Din Rubaiyatul lui Yussuf* – din volumul *Vișări păgâne*, 1910-1912, în care mai sunt titluri ca: *Divan din Brussa*, *Divan din Basra*, *Divan din Bagdad*, *Din Samisen*, *Ruga lui Budha* ș.a.

Începând cu faptul că Ion Pillat a ales să dea titlu poemului într-un vers, spre deosebire de haiku, numărul de silabe este diferit (de regulă poemul într-un vers având mai puține,

cum scria autorul în cuvântul înainte la volumul din 1935: „M-am străduit să fiu cât se poate de limpede ca expresie verbală și mi-am ales, drept măsură de vers, cel de 14 silabe ca fiindu-mi întotdeauna mai la îndemână; căci un vers, și îndeosebi când e izolat, ar trebui să aibă maximum de simplitate și de rezonanță sufletească”, și conchidea: „pe cât poetul a scris mai puțin, pe atât cititorul e nevoit să citească mai mult”) și continuând cu kigo, kireji (deși, prin faptul că poemul într-un vers are undeva pe la jumătate fie o cezură subînțeleasă, fie una marcată printr-un semn de punctuație sau spațiu alb, am putea găsi o asemănare), diferențele sunt evidente. Nu e sigur dacă Pillat a vrut, explicit sau nu, să creeze o „replică” la haiku sau, cum pare mai aproape de realitate, a găsit mai curând o formă de exprimare care i s-a părut potrivită din mai multe puncte de vedere: conciziune, mod de exprimare a ideilor, înlănțuirea cuvintelor, locul tropilor etc.

Ion Pillat era conștient și de dificultățile pe care le poate avea receptarea unui astfel de tip de creație: „O atare poezie, prin însăși definiția ei, riscă să rămână prea individuală, să devie intransmisibilă și obscură, grație unui grai poetic sigilat, a cărei cheie o posedă numai poetul”.

Ulterior, au practicat acest gen poeți din țară dar și din străinătate; amintim câteva nume: Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Ștefan Baciu, Aurel George Stino, Nichita Stănescu, Ștefan Augustin Doinaș, Marin Sorescu, Veronica Porumbacu, Gheorghe Tomozei, Toma George Maiorescu, Gheorghe Grigurcu, Aurel Rău ș.a.

Dincolo de regulile stricte ale haiku, și de alte considerații privind propria dorință de conciziune a lui Ion Pillat (avem în vedere și cartea *Poemul într-un vers. Studii* de Florin Vasiliu și Vasile Moldovan, București, Editura Curtea Veche, 2001), câteva exemple de poeme într-un vers ar putea fi relevante:

Insula de mirodenii

Mireasma ei pe valuri venea, ca niciodată.

Apă neînceptută

Mi-ai dat sa beau din cană iubire de izvor.

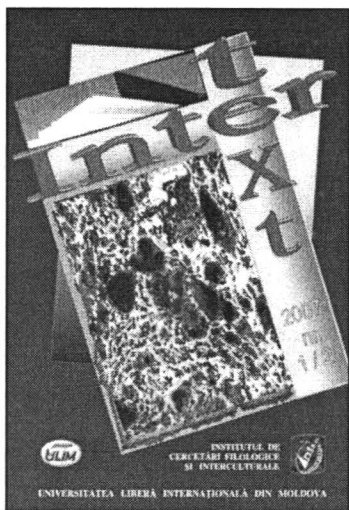
Cîmîtir tătăresc

Pasc moartea capre straniu încremenind pe râpă.

- 1 Florin Vasiliu, *Poemul haiku în România*, Editura Curtea Veche, București, 2001, p. 8
- 2 Al. Chiriac, *Bogdan Petriceicu Hasdeu, talmăcitorul din chineză și japoneză*, în revista *Haiku*, nr. 23, 24/ 2000, la p. 54, scria că nu a găsit încă documente care să confirme versiunea asta.
3. Cunoscut preot, poet; a trăit între 668-749; putea să scrie tanka sau waka. În popor era cunoscut drept Bodhisattva Gyōki (Gyōki Bosatsu). Primul om din Japonia considerat oficial Bodhisattva. Des pomenit în operele literare ale japonezilor.
4. 1730-1801.
5. Florin Vasiliu, *op.cit.*, p. 25, consideră că ar fi vorba despre două haiku contopite de Hasdeu într-un poem.
6. Jim Kacian's speech about Balkan Haiku Global Haiku Festival, Illinois, USA, April 15, 2000.
7. Vasile Alecsandri, *Scrisori, însemnări*, ed. îngrijită, note și indici de Marta Anineanu, E.P.L., 1964

„Intertext“: o revistă de elită

Rod al eforturilor admirabile depuse de o ambițioasă echipă de cercetători din cadrul Universității Internaționale Libere din Moldova, revista științifică „Intertext” (nr. 1-2/ 2007) se constituie ca adevărat model de profesionalism și înaltă ținută intelectuală atât prin prestigiul însumat al membrilor din comitetul redacțional, având în frunte pe doamnele Elena Prus (redactor-șef) și Ana Guțu (director), cât și prin galioanele academice de care se bucură consiliul științific. Astfel, numele unor cercetători de talie internațională precum François Rastier, Philippe Hamon, Marius Sala, Mihai Cimpoi, Silviu Angelescu, Dan Mănuță, Dumitru Irimia sau Corin Braga, precum și contribuțiile valoroase ale unor universitari în curs de afirmare, justifică și girează un conținut generos și variat, pe măsura semnificativului titlu cu încărcătură simbolic-teoretică purtat de ambițioasa revistă moldavă.

Spațiu de manifestare pentru filologii de pretutindeni și nu numai, revista „Intertext” își propune, prin vocea Anei Guțu (Prim Vicerector al Universității Libere Internaționale din Moldova), să „îmbogățească dimensiunea *in extenso* a preocupărilor științifice, asigurându-le substanța indispensabilă a transdisciplinarității”, cu alte cuvinte, să dărâme zidul cetății „umaniorelor” spre a dezvolta cu spor modele și metode de studiu cât mai adecvate cerințelor lumii contemporane. De aceea, studiile adunate în paginile revistei au ca numitor comun des întâlnita particulă „inter”, ca manifestare lingvistică a melanjului postmodern și ca simbol al transgresiunii tuturor tipurilor de frontiere.

Cele șapte secțiuni ale publicației Universității Libere Internaționale din Moldova stau mărturie pentru varietatea de modele culturale și discursive ce frâng barierele culturale și politice, reușind să fuzioneze fertil în pagina scrisă. Revista conține un număr considerabil de studii excelente privind contactele dintre limbi, mentalități, ideologii sau culturi, probând totodată un veritabil dialog între generații. Astfel, prima parte e dedicată colaborării unor autori deja consacrați, cu nume grele în mediul academic, în vreme ce a doua parte privește așa-numita „avanscenă” a cercetării, constituită din tineri doctori în filologie, autori ai unor contribuții demne de toată stima (e vorba de ultimele trei secțiuni: 5. *Profil instituțional: Universitatea „Spiru Haret” din București*; 6. *Avanscena cercetării: teze de doctorat susținute în 2006*; 7. *Recenzii. Personalia*).

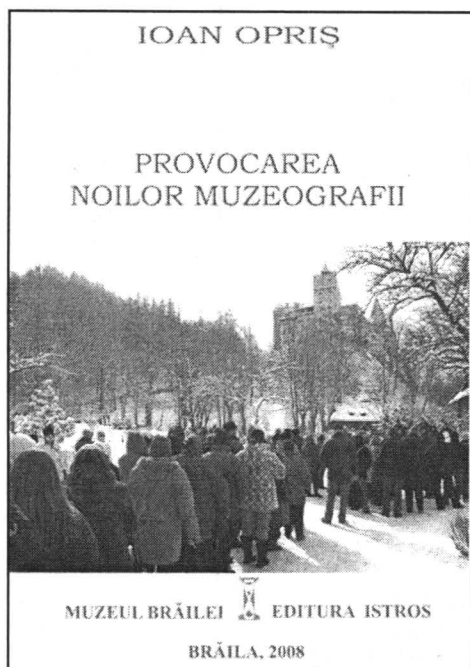
Prestigioasa publicație se deschide cu o rubrică excelentă (1. *Salonul invitaților*), avându-i ca oaspeți de seamă pe Catherine Kerbrat-Orecchioni de la Universitatea Lumière din Lyon, pe Frédéric Tinguely de la Universitatea din Geneva și

pe Maurice Amuri Mpala Lutebele de la Universitatea Lubumbashi, Congo. Textele, redactate în franceză, surprind prin profunzimea interpretării și noutatea perspectivei metodologice, cum era și de așteptat la asemenea nivel de elecțiune. În următoarea secvență (2. *Literatură și interculturalitate*) regăsim studii semnate de cercetători ce explorează dimensiunea mentalitară „transfrontalieră” (vocabulă folosită cu predicție în majoritatea textelor) prin discutarea a numeroase perechi terminologice cu schepsis vizând „liminaritatea” și multe alte probleme complicate, de maxim interes științific. La capitolul 3. *Lingvistică și traductologie*, revista „Intertext” ne oferă spre lectură o serie de abordări complexe pe subiecte dintre cele mai variate, de la limbajul „florilor” baudelairiene la valoarea expresivă a argoului în limba engleză.

Dar poate cea mai consistentă secțiune a revistei este a patra: *Dosar special: egalitate, libertate, feminitate*. Contribuții temerare în domeniul studiilor culturale de orientare feministă, studiile semnate de Elena Prus, Carmen Andrei, Valentina Enachi, Alina Crihană, Marina Cap-Bun sau Veronica Popa constituie probe exemplare de cercetare riguroasă, nuanțată de infinitele disponibilități hermeneutice ale sensibilității feminine. Subtilă și plină de rafinament este viziunea Elenei Prus asupra intimității în secolul al XIX-lea, prin surprinderea unor *pattern*-uri comportamentale manifestate pe scena romanului de moravuri de către „pariziana” tipologică, femeia care „trăiește mai mult prin decât pentru dragoste”. Astfel, fazele amorului parizian, de la sterila incubație și până la ruptura datorată consumării „educației sentimentale”, pot fi surprinse în ficțiunile unor autori diferiți, dar care par să aibă în comun tentația de a demitiza cu orice preț scenariul erotic. Femeia se reifică și „nu-și mai complică viața cu dimensiunea ideală” căci, așa cum constată competentă cercetătoare a secolului al XIX-lea francez, dragostea devine „un sentiment frivol și teatralizat”. Așadar, amorul este redat în dimensiunea sa rizibilă, de mecanică goală („bâlci al deșertăciunilor”), cu ajutorul unor tehnici dramatice prevestind trucerile cinematografice: „În toate scenele în care apare, Pariziana înscrie un spectacol inedit. Aceste scene au deseori efectul unui «stop-cadru» întreținut pentru a insista asupra percepției trăsăturilor sale esențiale, legate de multiple elemente artistice. Densitatea semnelor fiind prea mare, decodarea este încetinită și oprește atenția cititorului”. Perspectiva Elenei Prus pune sub semnul întrebării modelul erotic romantic plecând de la constatarea că romanele de moravuri nu expun moralitatea exemplară a unor eroine de extracție richardsoniană, ci fac trecerea spre un alt tip de feminitate, marcat de vădite trăsături moderne.

Animată de o echipă competentă și ambițioasă, revista „Intertext” nu se dorește a fi doar un cadru generos, capabil să acopere o mare varietate de teme, ci și o adevărată tribună pentru toți cei care, susținând modelul academic, nu au renunțat la expresia elevată a limbajului aulic. Deschiderea internațională a publicației moldave stârnește, pe bună dreptate, și admirația, și invidia confrăților din alte centre universitare. Exemple demne de urmat mai vin, câteodată, și de la Răsărit. Semn că Europa nu se oprește la Prut.

Florin CÂNTEC

*Măștile muzeului**

Distins universitar și încercat administrator, **Ioan Opriș** a devenit, în ultimele decenii, un reper de neocolit pentru cercetătorii români interesați de viziunile moderne, de metodologiile de ultimă oră sau de soluțiile manageriale necesare activității muzeale. O impresionantă bibliografie, aproape singulară în peisajul național, experiențe manageriale și politice în domeniu încununate de succes (Muzeul Național Cotroceni, Muzeul Național de Istorie, directoratele sale în Ministerul Culturii sau fructuoasa activitate ca demnitar în aceeași instituție - între altele, lui i se datorează aproape integral prima viziune legislativă coerentă asupra patrimoniului și muzeelor, după un haos de un deceniu) fac din Ioan Opriș un reper uman și profesional de neocolit pentru specialiștii în muzeologie și patrimoniu precum și pentru cercetătorul interesat de orizontul mai larg al istoriei culturale românești.

Editura **Istros**, a muzeului Brăilei, publică o nouă contribuție a lui Ioan Opriș care va fi utilă specialiștilor din muzee nu numai pentru informațiile asupra muzeografiei americane, inaccesibile, de regulă, specialiștilor români, dar și prin perspectiva diacronică prin care istoricul citește conceptul de muzeu în articulațiile sale moderne (din secolul al XVIII-lea pînă în secolul XXI).

Volumul de față reprezintă continuarea cercetărilor anterioare, în special *Muzeosofia* (Oscar Print 2006), care și propunea trecerea în revistă a noilor curente și tendințe din muzeografia contemporană, autorul decantîndu-și acum observațiile și informațiile inițiale, supunîndu-le unui proces de reflecție mai adîncit, mai nuanțat, pe baza experiențelor de lectură și a vizitelor de documentare întreprinse între timp. De altfel, Ioan Opriș propune nu numai o structurare profesionistă a informațiilor pentru uzul studenților și al muzeografilor, ci și un efort de conceptualizare care merită o dezbatere critică și sugestii.

În primul rînd, o mai clară definire a diferențelor dintre muzeologie, muzeografie și muzeosofie ar fi fost de folos cititorului mediu, neobișnuit cu nuanțele și subtilitățile filosofice generate de rădăcinile grecești ale conceptelor. Muzeul vine din grecescul μουσεῖον (*mouseion*), templul ridicat în Alexandria pentru a celebra cele nouă muze, fiicele Mnemosynei (zeița memoriei, a aducerii aminte). De aici, în înțelesul modern, spațiul destinat celebrării și aducerii aminte a creației și a manifestărilor artistice ale spiritului uman reprezentat de muze (arte plastice, literatură, dans, istorie sau științe naturale). De la această rădăcină, pleacă, firește, toate celelalte derivate ale muzeului. Muzeologia, ca întemeiere rațională, coerentă, argumentată științific a unei discipline (sensul original al *logos*-ului) sau muzeografia ca totalitate a producțiilor scrise profesionist, altfel spus literatura de specialitate despre muzeologie (*graphein*-ul pe care îl regăsim și în „istoriografie”). Despre muzeosofie, o spun net, aș considera-o, mai curînd, o metaforă ce sugerează avînturi teoretizante în domeniu, de tipul mai clar al metaștiinței, decît vreo școală de meditație și reflecție inspirată, cu nuanțe normative și formative „discrete” sau metafizice. Cum volumul profesorului Opriș este totuși, cu precădere, destinat unui public mediu, poate că mici pedanterii de acest tip ar fi fost potrivite în preambul.

Revenind la informația propriu-zisă din carte, există mai multe paliere de interes care merită a fi relevate. În primul rînd, sistematizarea operată, din rațiuni de construcție a unui curs universitar, asupra literaturii secundare cu privire la istoria organizării și conducerii unui muzeu așa cum apare ea în istoriografia problemei din ultimele două veacuri. Este un efort de sinteză serios, susținut academic, cu instrumentar adecvat (note, referințe, bibliografie, indici) - mană cerească pentru cei ce vor dori să-și facă licențe și dizertații pe domeniul muzeologiei europene și pentru care materialul bibliografic este ca și intruvabil în bibliotecile românești.

Această solidă analiză diacronică, cu multe elemente de istoria ideilor, rămîne o latură de rezistență a volumului, prin seriozitate și prin ineditul surselor. Apoi, autorul a fixat cu minuțiozitate, cu ochiul expertului, elemente interesante din marile muzee ale lumii pe care a avut șansa să le viziteze. E o sinteză de observații extrem de utile pentru colegii muzeografi căci autorul plasează detaliile și tipurile de organizări vizitate ca un cunoscător, cu o bună echilibrare comparativă. Sporul de informație mai este completat de o serie de teme și presupuziții metodologice asupra viitorului muzeologiei precum și asupra conceptului de „*new museum*” care face deliciul simpozioanelor internaționale de profil. Faptul că în lume acest tip de dezbateri, care focalizează pe rolul social al muzeului, pe necesitatea subvenționării publice sau pe cheile de interpretare și construcție teoretică de esență socialistă, nu are o relevanță prea mare și autorul, el însuși activ social-democrat, nu face caz de acest lucru și, îndrăznesc să spun, pe bună dreptate. În ansamblul lor, muzeele din România ar dispărea în mai puțin de un deceniu de guvernare sălbatic economică, cu stat minimalist. Accentul cu preponderența viziunii de stînga, dominată în Occident de avataruri ale gândirii de clasă marxist-leniniste, în aceste comunități profesionale solide (muzeografi sau bibliotecarii, bunăoară) e mai curînd un detaliu util pentru intelectualii din Europa de Est care, dacă sunt neinițiați, nimeresc naivi în gura lupului „ideologic” exact acolo unde se așteaptă mai puțin. Dar despre asta poate altă dată.

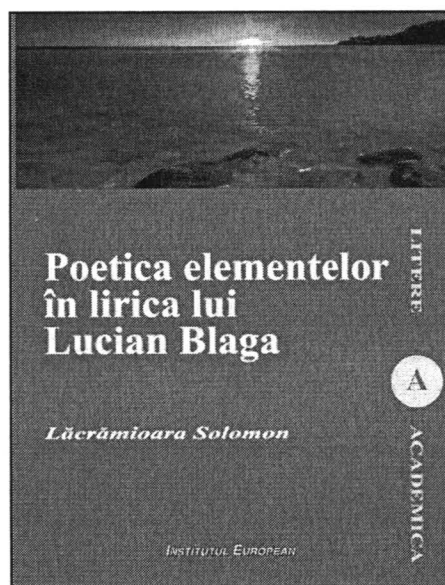
O secțiune care ar merita, de asemenea, o dezbateră mai aplicată este aceea consacrată managementului muzeal. Viziunea comparativă, care structurează informațiile despre programele unor mari muzee ale lumii (Metropolitan din New York, Art Institute din Chicago sau Paul Getty din Los Angeles) pe care autorul le-a vizitat în urma unui stagiu de două luni în toamna anului 2006, este contrabalansată de experiența consistentă a autorului ca manager al unor mari muzee din România. E mult de discutat pe această temă și în principiu (cum ar trebui la noi să fie structurate țintele formative ale muzeului pentru a obține totuși rezultate cuantificabile, sau mijloacele prin care autoritățile ar trebui să fie constrînse să aloce fonduri pentru memoria vie a comunității) și în detaliu (criteriile de selecție și formare a specialiștilor și a managerilor, spre exemplu). Autorul trece în revistă viziunea personală, aplicată într-o anumită măsură și la minister și în instituțiile pe care le-a condus, dar care suportă, bineînțeles, nuanțări și ajustări proaspete.

În ansamblul său, un volum demn de a fi menționat, serios, destinat angajaților din muzee interesați în „desăvîrșirea pregătirii profesionale”, cu binevenite prezentări pentru publicul larg despre viața și organizarea unor mari muzee ale lumii și cu utile sugestii și completări bibliografice pentru specialiști și istorici ai culturii. O privire aplicată, dincolo de măștile mediatică, ideologică sau fantasmatică care acoperă cîteodată chipul adevărat al muzeologiei, grafiei și sofiei contemporane.

*Ioan Opreș, *Provocarea noilor muzeografii*, Brăila, Muzeul Brăilei – Ed. Istros, 2008

Victoria HUIBAN

*Poetica elementelor în lirica lui Lucian Blaga**

Debutul editorial al Lăcrămioarei Solomon reflectă pasiunea sa pentru poezia lui Lucian Blaga, concretizată în lucrarea sa de doctorat. Apărută la o editură de prestigiu, *Institutul European*, colecția *Academica*, în decembrie 2008, *Poetica elementelor în lirica lui Lucian Blaga* a fost prefațată de reputatul profesor universitar doctor Dumitru Irimia. Renumitul expert în stilistică remarcă „originalitatea și rigoarea demersului științific, intuiția pătrunzătoare și relevanța receptării sensurilor poetice, consolidarea teoretică și aplicativă a căilor de acces la poezie” care „impun interpretarea Lăcrămioarei Solomon

ca o contribuție semnificativă la receptarea lumii de sensuri întemeiată de Lucian Blaga și la cunoașterea de profunzime a specificului poeziei sale.“ Într-adevăr, ceea ce impresionează cu precădere în demersul interpretativ al autoarei este o subtilă îmbinare între mai multe niveluri de analiză (stilistic, fonetic, sintactic, morfologic, dar și simbolic, mitic, semiotic), de la decodificarea figurilor de stil (în special a *metaforei revelatorii*, pragul către întuirea misterului în lirica poetului-filosof), la valorificarea plurivalentă a simbolurilor, de la analiza expresiei sonore, constituind semnificantul, până la revelarea semnificatului cu adânci rezonanțe filosofice. Totuși, complexitatea abordării textului liric nu umbrește cu nimic acel inefabil al poeziei care provoacă, de fapt, emoția estetică. Acesta este harul unui hermeneut cu suflet de poet: să interpreteze textul intrând în rezonanță cu acel inefabil de dincolo de cuvinte, izvor al trăirii și al expresivității lirismului.

Încă de la primul capitol: *Esența mitică umană între latență și revelare*, autoarea nu își dezmente harul, evidențind substratul mitic al liricii lui Lucian Blaga, în corelare cu rolul creatorului în lume: „prin intrarea în lume a Poetului, ființa umană își redescoperă esența“ (p.17), căci el are forța de a *trezi virtuțile latente* ale cuvintelor cu *sarcină mitică*. Descoperind că „imaginele blagian are drept cheie viziunea mitică și existența întru revelarea misterelor“ (p.32), autoarea își continuă traseul interpretativ în lumea poeziei lui Lucian Blaga având ca puncte de reper elementele primordiale, chintesența mitică a ființării noastre, dar și a neființei: *Focul – principiu vital și generator thanatic* (capitolul II); *Apa sau tentația incognoscibilului* (capitolul III); *Din imagistica mișcării aeriene* (capitolul IV); *Conștiința caducității și setea de transcendent în simbolistica pământului* (capitolul V).

Valorificând semnificațiile elementelor primordiale și ale cuvintelor din aceeași sferă semantică în numeroase texte poetice (tinzând către o abordare exhaustivă, specifică unui studiu de cercetare în care apar și statistici ce evidențiază frecvența anumitor termeni), Lăcrămioara Solomon descoperă corespondențe complexe între termeni care intră în rezonanță semantică, constituind, astfel, o *matrice stilistică*, concept creat de Blaga însuși, pornind de la interpretări psihanalitice ale stilului. În acest sens, autoarea susține, în ultimul capitol (*Dinamica elementelor și lumea ca TOT*), existența unui complex al elementelor în lirica lui Lucian Blaga, revelând un specific al viziunii creatoare: „...**focul, apa, aerul și pământul** sunt motive constante ale creației poetice, parte componentă a stilului blagian: viața e văzută ca

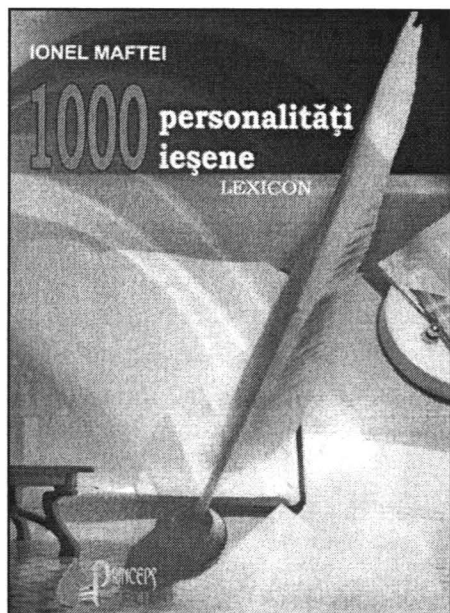
ardere, izvorul reprezintă întoarcerea la „vatră“, aspirațiile ființei umane sunt simbolizate de **zbor**, iar **pământul-mumă** este sursă a vieții și a morții în același timp“ (p.352)

În sens filosofic, acest complex al elementelor revelează, de fapt, *dorul* nestins al făpturii de **lut** de a se întoarce în sufletul de **foc** din care s-a desprins, asemenea unei **lacrimi** de aur, prin aspirația ființei de a se descătușa de propriile-i limite, viziune evidențiată în capitolul *Dezmărginiri spațio-temporale*. Autoarea ne demonstrează cum, prin *simboluri acvatice ale dezmărginirii: marea, oceanul*, prin simboluri ale dimensiunilor (*Orizontalitate și verticalitate*): **drumul, muntele, copacul** (pământul), dar și prin **zbor** (aerul) și **lumină** (focul), ființa se dezmărginește, proiectându-se dincolo de sine prin contemplare. Astfel ajunge la *disoluția limitelor*, ființa umană intrând, prin poezie, în rezonanță cu ființa lumii: „Spațiul poetic blagian este un loc al integrării armonioase a ființei umane în ființa lumii... Infinitul spațial cuprinde în sine totodată posibilitatea **dezmărginirii temporale**; contemplarea mării în asfințit suscită nu doar visul cuceririi departelui, ci și dorința ruperii barierelor temporale. Timpul este oprit, depășit sau lăsat în urmă – oricum, dominat – de către eul care, tocmai prin conștientizarea propriilor limite, reușește să le depășească, să le dizolve sau, dacă nu, să le împingă spre ne-margini, până la confundarea cu însăși ființa lumii.“ (p.335) Aceste conotații filosofice, către care converg semnificațiile ultime ale poeziei lui Blaga în simioza propusă de autoare, având ca centru iradiant complexul elementelor primordiale, revelează cea mai profundă și străveche aspirație a omului: dorința de nemurire, setea dezmărginirii sau dorul de eternitate.

Căutând să atingă acel *Semnificat absolut* către care tinde orice simioză, Lăcrămioara Solomon ne proiectează în *zăriștea misterului*, acel orizont poetic blagian de unde putem și noi intra în rezonanță cu sufletul poetului și cu ființa lumii, sub semnul magic al dorului de nemărginire resimțit ca *neliniște metafizică*. Tot astfel, demersul interpretativ intră în rezonanță cu vibrația lirismului poetului din Lancrăm (căci și autoarea „poartă în nume sunetele lacrimi“), devenind, astfel, o fascinantă călătorie pe „marea textuală“ (după expresia profesorului de hermeneutică Paul Cornea), prilej de minunate descoperiri, având drept călăuză o Ariadnă modernă care-și asumă rolul de hermeneut, păstrându-și, totuși, un suflet de poet.

* **Lăcrămioara Solomon**, *Poetica elementelor în lirica lui Lucian Blaga*, Iași, Institutul European, 2008

Cele 1000 personalități ale Iașului*

Ionel Maftei, autorul primelor opt volume din *Personalități ieșene (1972 – 2000)*, ne face o surpriză, la început de an 2009, dăruindu-ne un foarte interesant *Lexicon*, intitulat *1000 personalități ieșene*, acoperind etapa 1550 - 2007 din istoria Iașului cultural. Adică de la nașterea mitropolitului Anastasie Crimca (1550) la decesul academicianului Cristofor Simionescu (6 august 2007). Reamintim că este cea de a doua «surpriză» a harnicului publicist ieșean, prima fiind volumul *O istorie a culturii ieșene în date 1408 - 2008*, realizat în colaborare cu Elena Leonte (Editura Princeps Edit Iași, 2008).

Dacă cei care au urmărit «serialul» celor opt volume din *Personalități ieșene* erau informați despre personalitățile legate de orașul Iași din secolele XVI-XVIII (Mitropolitul Varlaam 1580-1657; cronicarul Grigore Ureche 1590-1647; mitropolitul Dosoftei 1624-1693; Nicolae Costin 1660-1712; Ion Neculce 1672- 1745; Dimitrie Cantemir 1673-1723; Gavril Callimachi 1710-1786 ș.a.), ei vor avea prilejul regăsirii aici a unor personalități care au fost, pînă de curînd, aproape de noi, precum arheologul Nicolae Pușcașu 1933-2002; pictorul Constantin Radinschi 1920- 2003; poetul Mihai Ursachi 1941-2004; scriitorii Stelian Baboi 1938-2004 și Adrian Marino 1921-2005; dr. Mircea Munteanu 1913-2002, dr. Gheorghe Georgescu 1943- 2005; compozitorul Vasile Spătăreanu 1938-2005; istoricul și poetul Ioan Saizu 1931-

2005.

Deplin corect, Ionel Maftei menționează că a utilizat și informații din volumele IX - XI (2001-2008) din *Personalități ieșene* semnate de Ioan Timofte, cel care a preluat sarcina continuării acestor cărți ale Iașului».

Am consemnat acea «predare de ștafetă» în volumul *Parfum de Iași* (2002), în fragmentul intitulat «În Copou se lansează o carte», și am continuat cu fragmentul «Vorbind despre cele zece volume...» în *Despre Iași – numai cu dragoste...* (2005). Reproduceam mărturia lui Ionel Maftei («Către cititori») din prefața la ultimul său volum (al VIII-lea): «Acest ultim volum încheie o activitate de peste trei decenii închinată ilustrațiilor noastre. De-a lungul anilor, am adunat, cu pasiune, dragoste, stăruință și respect, în peste 3000 de pagini, 1000 de nume prestigioase afirmate pe meleagurile ieșene, românești și internaționale. Le-am strîns și le-am așezat la «masa tăcerii» pentru a fi mărturie contemporanilor și, poate, posterității (...) Mărturisesc – pentru prima oară – că, atunci cînd am predat arhiva mea urmașului meu, am simțit o durere în suflet: parcă se rupea ceva în mine. Dar am făcut-o cu toată dragostea, convins că încredințez această ștafetă unei persoane demnă de toată încrederea mea și care – sînt sigur - va continua, competent, o activitate pe care am început-o acum treizeci de ani...».

Nu s-a înșelat și, în curînd, «urmașul» Ioan Timofte ne va dăruii cel de al XII-lea volum.

Ce includea Ionel Maftei în cele *1000 personalități?* Iată: 121 scriitori, poeți și publiciști; 102 medici și chirurghi; 75 actori și regizori; 64 compozitori, muzicologi și dirijori; 57 istorici și arheologi; 57 ingineri; 55 naturaliști, biologi, zoologi și botaniști; 55 profesori și pedagogi; 47 pictori, graficieni, sculptori; 44 lingviști și filologi; 41 matematicieni; 35 chimiști; 31 oameni politici; 25 jurnaliști; 25 teologi; 21 fizicieni; 21 geografi; 19 geologi; 21 agronomi; 20 filozofi; 20 artiști lirici; 18 economiști; 14 muzeografi și folcloriști, 14 cărturari enciclopediști. Deci, cum a spus un cititor din București: «...o defilare de personalități proeminente ale culturii românești, în care Iașul este atît de bogat».

Aprecieri elogioase au fost primite din varii localități din țară: Blaj, Sibiu, Cluj etc. În Moldova din stînga Nistrului interesul stîrmit de primele cinci volume a fost atît de mare, încît editura Universitas din Chișinău, în 1993, le-a retipărit în două volume, prefațate de istoricul Ion Țurcanu în cuvinte emoționante («...Este o carte de referință, de o deosebită valoare informativă, pe care neobositul cercetător ieșean Ionel Maftei o pune, astăzi, pentru prima dată, la dispoziția publicului cititor de dincoace de «pîrâu»).

Absolut toate cele opt volume semnate de Ionel Maftei, inclusiv volumele IX și XI ale lui Ioan Timofte, sînt demult epuizate. Ele au ajuns rarități bibliofile. Iată de ce demersul lui Ionel Maftei de a ne oferi, într-un singur volum, primele 1000 de personalități ieșene reprezintă un necesar și așteptat act de cultură la încheierea anului 2008, cînd Iașul a sărbătorit 600 de ani de la prima atestare documentară (hrisovul lui Alexandru cel Bun din 6 octombrie 1408). Conectat cu volumul din 2008 (*O istorie a culturii ieșene în date 1408-2008*), întăresc convingător spusa cronicarului Miron Costin, ce figurează pe pagina de început a volumului de care ne-am ocupat în aceste succinte însemnări: «Nasc și în Moldova oameni...».

* **Ionel Maftei**, *1000 personalități ieșene. Lexicon*, Iași, Princeps Edit, 2008

ședință de răs amar, pentru că ne regăsim în absurdul și uneori naivitatea contemporană, deși titlurile sunt cu totul normale, de genul: „Cum ne-mbrăcăm, la ocazii speciale?”, ori „Cum să dialogăm?” etc.; răspunsurile țin chiar de manelismul care atacă fără scrupule, chiar și mințile luminate...

Așa cum și partea a doua, „jucată” sub forma unor chestionare pseudo-sociologice are replici de genul: „eu nu pun murături, fiindcă oricum le am în casă pe mătușa neveste-mii (centenară!)... etc.”.

Rămân la opinia că umorul este forma superioară a inteligenței... lui Bogdan Ulmu.

* **Bogdan Ulmu**, *Codul manelelor elegante. Teste de supraviețuire în mileniul trei*, Iași, Opera Magna, 2008

Liviu APETROAIE

Cărțile pe masă

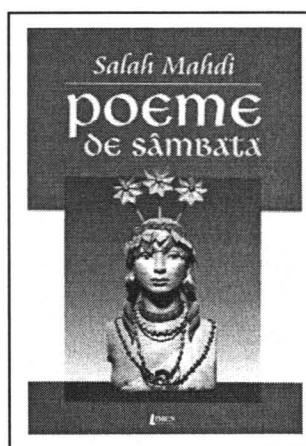
Grafică de **Constantin CHITIMUȘ**

Cînd pe copertă scrie: autor **Bogdan Ulmu***, mă gîndesc, invariabil, la una dintre lecturile profitabile, fie că este vorba de un volum de critică ori istorie literară (redactat solemn și pe trama științifică riguroasă), fie că sunt adunate în pagini nenumăratele escapade umoristice, gas-

tronomice ori mondene (scrise sau trăite) de care e greu de despărțit.

Codul manelelor elegante – urmat de – *Teste de supraviețuire în mileniul trei* (Editura „Opera Magna”, Iași, 2008) face parte din scriitura din cel de-al doilea registru, după cum și titlul trimite într-acolo, cu precizarea că, la Bogdan Ulmu, umorul vine pe substratul scriitorului matur și îndelung exersat, unde jocul de limbaj superior acoperă majoritar factologia sau circumstanța impusă de anecdota spiritului comun.

Codul manelelor elegante este, fără doar și poate o

De la „Limes” (Cluj-Napoca, 2008), ne scrie „Poeme de sâmbătă” irakianul din Satu-Mare, **Salah Mahdi***, „precum un palmier oriental/ la răscruce de vânturi”.

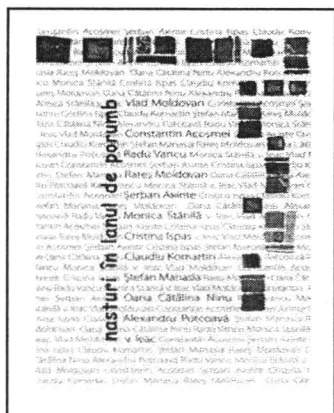
Trecut la limba română prin adopție, Salah Mahdi are acel curaj (uneori știut doar de noi, dar admirabil intuit de el) de a supralicita semantica și sintactica (cazul benefic al alogenilor, care aduc suflet nou în limbaj), în fericita finalizare a unor spuneri în adevăr poetice.

Dănțuiește între viață, femeie, vin, lacrimă și moarte, nu departe de confratele Omar Kayam, cu care cântă aceleași mituri îndepărtate.

Nimic nu plictisește la Salah Mahdi, e atît de viu încât se simte că a trudit pentru limba română și nu a moștenit-o prin naturala descendență a sîngelui, ca să o recite prozaic. Una dintre cărțile de poezie reușite ale anului trecut...

Salah mi-a amintit de Adam Puslojic, pe care nu l-am mai citit de ceva vreme bună.

* **Salah Mahdi**, *Poeme de sâmbătă*, Cluj-Napoca, Limes, 2008

Nasturi în lanul de porumb* (Brumar, Timișoara, MMVIII) e o antologie care nu poate să rămână deoparte, și nu atât prin faptul că reunește poeme ale unora dintre cei mai reprezentativi poeți ai generației tinere, cât îndeobște pentru felul lor deschis de a se **reuni**,

într-o tabără de creație, la Săvârșin, pentru a doua oară (se precizează), în urma căreia promet să lase câteva texte.

Îi amintesc, de pe copertă, pe Vlad Moldovan, Constantin Acosmei, Radu Vancu, Rareș Moldovan, Șerban Axinte, Monica Stănilă, Cristina Ispas, Claudiu Komartin, Ștefan Manasia, Oana Cătălina Ninu, Alexandru Potcoavă și Vasile Leac (el fiind și antologatorul, căruia îi lipsește dintre pagini „opera” lui Florin Măduța, acesta fiind „un scriitor atât de discret, încât nici nu a trimis texte pentru volum”, după cum ne asigură prefațatorul, Bogdan Crețu, el însuși făcând parte din prima linie a criticii literare care prinde din ce în ce mai mult teren și fiind speranța celor numiți mai sus la nemurire literară).

Un dulce tânăr comando literar, care atacă pe hârtie, cu și fără victime și se impune prin erudiție și valoare.

* *Nasturi în lanul de porumb*, antologie de poezie, Timișoara, Brumar, 2008

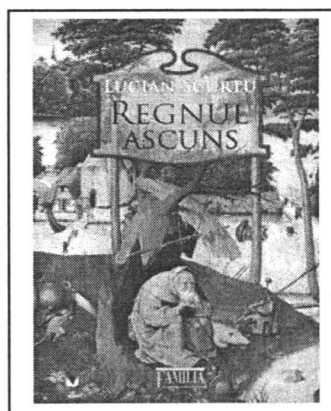
„Cu viața mea am petrecut/ doar câteva ceasuri...” ne spune **Ioana Coșereanu*** la începutul unui poem, din care ne inundă o confesiune tristă, de amurg prelung și friguros. Înscrisurile din recentul volum de versuri, „Focul

verde” (Junimea, Iași, 2008), sunt, fără doar și poate, rodul unei combustii maxime, efectul arderii zero, miezul unei lumini care se leapădă de alte fluorescențe și se prezintă: „O femeie frumoasă își încarcă sufletul/ cu inel de logodnă și trup mistuit,/ coboară malurile limpezi repetînd/ ziceri despre sine: nu-ți mai aparții./ în ceas lacom ai dăruit tot”.

Explicit meditativă, derulându-se pe o cascadă de întrebări și relative răspunsuri, poezia Ioanei Coșereanu, recomandată clipelor de singurătată, este în ansamblu o interogație a fiecăruia dintre noi.

Nimic nu se trece sub tăcere, astfel încât eul poetic, purificat, încenușat și renăscut ni se pro-pune cu o sinceritate bizară, cu totul ruptă de necesarul orgoliu de poet; de aici și până la suferința nedisimulată nu mai e nimic. Decât dureroasa, perfecta suprapunere...

* **Ioana Coșereanu**, *Focul verde*, Iași, Junimea, 2008

„Un baudelaireianism rezidual, un suflet când demonic, când angelic”, spune Ion Simuț despre poetul **Lucian Scurtu***, cu referire la recentul volum de sonete, *Regnul ascuns* (Editura Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 2008).

Arta poeziei cu formă fixă este la îndemâna

autorului, lucru din ce în ce mai rar în rafturile inundate de versificație albă și, mai mult, Lucian Scurtu o poate aplica expresiv și cursiv unor subiecte dintre cele mai diverse, născând catrene și terține vorbitoare și despre fapte banale de pe stradă, dar și despre dorurile finale ale ființei.

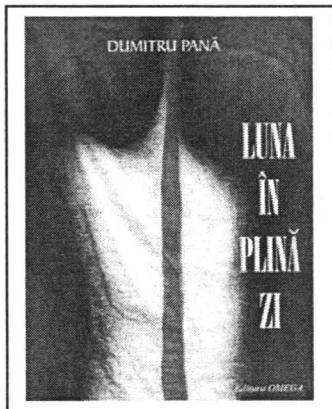
Aparent ironic și autoironic (aici rima are un mare avantaj față de formele moderne), sonetul orădeanului are un subtext profund, cu deschideri abrupte, uneori explozive și cu finaluri prelungi, elegiace.

Cum poate fi și aici: „Dantesc, când bisturiul taie pleușca slută/ Rămân în urmă pete imense de puroi/ Se

smiorcăie mirosuri de spirt, formol, gunoi/ Triumvirat anemic în bolgia urâtă// (...)

Sau poate-a poeziei ce-și dăruie splendoarea!/ Cu reverii, delicii ori tânguiri de mierlă/ Materia stricată ascunde-n miez o perlă.”

* **Lucian Scurtu**, *Regnul ascuns*, Oradea, Biblioteca Revistei Familia, 2008

•
Îl regăsesc pe **Dumitru Pană*** același scormonitor de metatext, același poet care își descifrează lecturile de peste noapte în versurile de a doua zi. Astfel, găsește potrivit să vorbească despre *Lună în plină zi*, titlul de pe volumul de la editura „Omega” (Buzău, 2007), și la fel de important să

înfigă subtil pana în spatele literelor și cuvintelor cu intenția luminării raportului profund între poet și poezie.

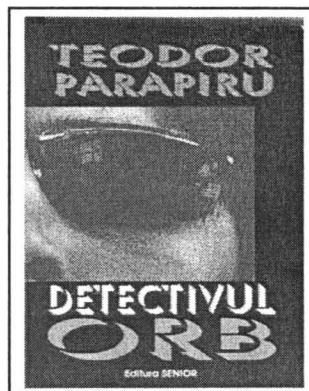
Aparent frust, stilul lui Dumitru Pană are rafinamentul de a sintetiza cu simplitate suma de căutări în mijlocul cărora stă timpul, în diversele sale secvențe și forme psihologice de receptare; nu întâmplător și acest titlu, care nu contravine realului (cine n-a văzut luna și în plină zi?), ci completează, închide cercul adevăratei staze poetice.

Altfel spus, fiorul poetic, un apanaj al inspirației nocturne (mai ales în poezia metafizică) este unul permanent, fiind la fel de prezent și rezistent în fața apolinicului cathartic. Până când: „eu am întâlnit poezia/ tu ai întâlnit poezia/ și brusc nu ne-am mai întâlnit”.

Asta nu înseamnă că dionisiacul este privilegiat într-un fel, ci, mai degrabă, poetul Dumitru Pană reușește o elegantă echilibristică între rațiune și sentiment, un subtil balet între lumile pe care le seduce și care, la rândul lor, neîncetat îl seduc.

Un poet viguros, viril, respirând aerul tare al lirismului înalt, Pană aduce suficiente argumente pentru încarnarea în realul de zi a lunii de noapte.

* **Dumitru Pană**, *Luna în plină zi*, Buzău, Omega, 2007

•
La Editura „Senior” din Călărași, aflui de o carte a lui **Teodor Parapiru***, o proză în patru părți, reunite sub titlul *Detectivul orb*.

La prima vedere, prozele, pe care e de ajuns să le începi și sigur le vei duce până la capăt, par a fi strict din registrul policierului, gen de succes și care s-ar

putea să aibă mai mult public decât poezia.

Există un personaj comun, detectivul Marsias Delușor, prin care Teodor Parapiru se arată a fi mai degrabă un subtil logician, precum clasicii în breaslă, dar amprenta de scriitor, cu care suntem obișnuiți la autor, este în mod cert partea solidă a textului.

Parapiru nu lasă secvențele prozei doar la nivelul narațiunii și al dialogului (reușite vizibile), nu grăbește descifrarea enigmei ci desfășoară evenimentele și personajele în amănunt, cu instrumentele descrierii, analizei, raportării și relaționării complexe între loc, timp și actanți.

Poate cel mai seducător ingredient din rețetarul pe care autorul îl propune îl reprezintă tocmai progresia premeditată a tensiunii narative și o gradație bine condusă spre piscuri acționale.

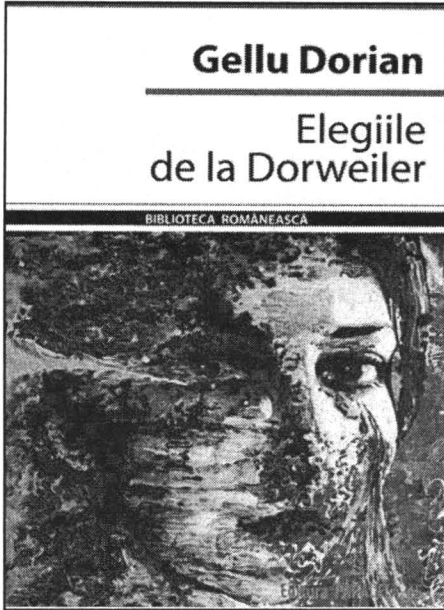
În ansamblu, scrierea sa ține mai mult de psihologism și subiectivism, personajele fiind tenebroase, vizibile și ascunse, provocate, desigur, de situațiile limită în care sunt puse cu ocazia anchetelor legate de întâmplări care iau prin surprindere și obligă la reacții pe măsură.

Cartea reprezintă, în același timp, un argument că încă mai există suflu pentru scriitura de tip policier, oarecum abandonată după explozia din perioada imediat următoare anilor '90, când se sufocase în propria-i inflație, rabătând calitatea în fața cantității și pierzându-se treptat în apele incerte ale derizoriului.

Probabil conștient de asemenea riscuri, Teodor Parapiru își rafinează discursul scriitoricesc, obținând rezultate care îl califică în această personală aventură prin specii literare pe care oricine le abordează își asumă niște riscuri.

* **Teodor Parapiru**, *Detectivul orb*, Călărași, Senior, 2008

Elegiile maniei din dragoste*

Sub specia aproape dispărută a elegiei, Gellu Dorian ne prezintă cartea *Elegiile de la Dorweiler*. Dacă *elegein* se referă la plâns, cine mai plânge în zilele noastre?... În fapt, este un volum de dragoste, ușor surprinzător pentru persoana în cauză, trecând peste primul poem, un ecou mai vag dintre zidurile Meșterului Manole, ajungem la Casa Veche - „te scoteam dintre zidurile mele, înviai,/ erai biserica în care intram, eram numai ziduri golite de sfinți,/ din coasta mea te nașteai, din sângele tău renășteam,/ cu palmele mele te profanam,/ cu mâinile tale mă rezideai, un trist șuierat de șarpe/ prin așternutul ca o mahramă lăsată peste noi”.

Există un anumit fel de evlavie sensuală în aceste poeme; ulterior, sentimentele cauzate de răstignirea reciprocă se accentuează - „zidită între brațele mele pline de cuie/ pe care le aruncai rând pe rând/ până când, alb ca un crin, mă așezai în tine,/ unde găseam mormântul meu nelocuit”. Uneori, unele urme de manierism diluează versurile, ca în următorul exemplu: „o vreme/ o voce fără nume/ mi-a ținut de urât, adormit între brațele mele/ ca între brațele tale nevăzute”. Remarcăm o imagine fulgurantă în economia poemelor - *săgeată încă în zbor printr-un cer din care Dumnezeu a plecat*. De asemenea, percutante sunt versurile „în timp ce o mână din cer/ scrie numele tău subțire ca o sfoară de care Dumnezeu și-a legat/ toate păpușile lumii” (*Gara de Nord. Septembrie 1999*).

Convins fiind, precum Frazer, că numele este omul, poetul îi acordă o importanță deosebită, situându-l adecvat între *uitare* și *eternitate* - „când va veni să mă strige, numele ei va fi atât de aproape/ de buzele mele, încât cerul se va închide ușor/ peste noi, ca ruinele peste numele unei cetăți antice”. Cât despre *zile*, „unele din ele s-au pierdut ca mărgelile pe sub tălpile/ drumeților, sau nici nu s-au pierdut, ci au fost/ arse ca vreascurile în zile de iarnă,/ iar din cenușa lor au crescut flori sau nici flori,/ buruieni, sau nici buruieni,/ s-a ales praful, cum de regulă se alege praful din toate/ câte sunt pe lume și lumea nu le mai ia în seamă” (*Terasa*). Meditația costiniană se îmbină cu frământările inițiale aflate în legătură cu monastirea Argeș: să fie oare o întâmplare că scriitorul a ales o legendă ale cărei rezonanțe provin din localitatea greacă Arta?

A doua elegie este de nivel inferior ca forță poetică și abundă în substantive. Un livresc transfigurat rămâne, în versuri precum „chiar pielea noastră se face sul și arde/ într-o bibliotecă prin care nu mai trece nimeni”. Sunt numeroase titlurile inspirate - *Umărul meu zdrențuit ca un steag*, *Muguri gata să zboare*, *Sângele ca nisipul pe plajă*, iar finalurile poemelor sunt, de obicei, cele mai reușite - „prin venele ei numai dăre de cer din care ies/ ca o fotografie din ape, gălbuie/ ca-n pereții fagurelui ceara ce ne va arde ușor până la capăt”.

Dintr-un alt ciclu, *Eu*, reținem fragmentar expresii din poemele respective, de altfel foarte lungi „frumosul ei cap ca o clopotniță în mijlocul unui sat pustiit”; „Acel trup al tău ca un măslin înflorit”; „Stau în mine ca într-un schit”; „Următoarea clipă va fi o lamă de secure”; „pe lângă mâini va curge aceeași apă ca uleiul/ cu care mă ungi,/ iar între noi se vor zbengui peștii ca niște frunze de arțar/ peste toamna care ne face la fel de singuri/ și de frumoși”.

Dacă frumusețea va mântui sau nu lumea, putem afla din *A treia elegie* - „am văzut frumusețea cum vezi zăpezile așternându-se/ peste case, cum țipătul copilului taie parte-n cer/ alături de îngeri”. În *A patra elegie*, stănescian și rilkean, Gellu Dorian oficializează misterii iubirii mature. *Sophia* este un miez memorabil al cărții: „stau suspendat într-un gând părăsit și subțire/ ca un fir de paing”; tot aici, întâlnim versurile - „ea rămâne lumina cuibărită în întuneric,/ spinul însângerat de pe fruntea celui rămas/ să aștepte, glasul stins/ și asurzitor, prăpastia pe care o urc, o cobor”.

A cincea elegie pare mai lumească, de vreme ce face referire la o multitudine de femei, însă acestea nu sunt decât formele proteice ale celei iubite. Versul „Sub sărutul tău stă îngerul care mă sărută” vine să confirme acest lucru. În sfârșit, penultimele elegii subliniază și estom-

pează, în același timp, sentimentul de însingurare dat de dragoste... (*Skitoma*). Odată cu *Ultima elegie*, înțelegem că elegia se transformă în elogiul pentru ființa iubită, între manierism și mania de origine sacră nu este mare deosebire, așadar, poetul trebuie să aibă grijă să deosebească între cele două, așa cum procedează și în acest volum.

* Gellu Dorian. *Elegiile de la Dorweiler/ Cartea Sophiei*.
Postfață de Al. Cistelean. Pitești, Editura Paralela '45, 2008

Poeme stătătoare*

Ne aflăm în fața celui de-al 9-lea volum al Ioanei Dinulescu, *Poeme de pe malul stâng*. Unui poet la început de drum îi acorzi circumstanțe atenuante, unuia deja cunoscut, circumstanțe agravante... De aceea, vom spune că *Poemele de pe malul stâng*, - față de celelalte ale autoarei -, deși se referă, cel puțin ca titlu, la ape curgătoare, sunt niște poeme ... *stătătoare*, în sens pozitiv, și în sens negativ; posedă, adică, o certă autonomie lirică spre deosebire de altele, însă nu depășesc un anumit nivel de expectanță critică.

Prima poezie, *Discursul meu despre Dumnezeu*, se înscrie într-o serie tematică despre un Dumnezeu personal, kazantzakian, atât de personal, încât devine aproape *domestic*, în sensul apropierei de om („Doamne, aș vrea să fiu mătza ta/ cu gheare și aripi/ și pureci mici între gherutze !/ Să mă salvezi toamna din tufișuri// însângerate de măceși” - *Doamne, să mă hrănești*, sau „Bunul

Dumnezeu se pregătește să ne prăjească”, ori „Sufletul - pisoi oropsit, lepădat/ la ghenă, cățărându-se/ pe scara lui Iacob” - *Cerneală de mandragora*).

Citind în noiembrie aceste versuri - „E noiembrie, Doamne! Peste orașul Craiova/ plutește mireasma ta ofilită” (*Mireasma iernii viitoare*), observăm un fel de apocalipsă *à rebours*, un sentiment al pierzaniei și al dezabuzării, în mod curios mult așteptate, regăsit și în altă parte - „mireasma de trup putrezit/ a iernii viitoare” (idem). Așadar, *aproapele* și *departele* în raport cu divinitatea alternează permanent la această scriitoare.

Există două motive recurente: *floarea de mac* și *floarea de măceș*, care, dincolo de incluziunea formală, ambele trimit la o formă de deriziune amestecată cu o doză de dureroasă agresivitate; astfel, inutilitatea suferinței rămâne problema de dezlegat, dostoievskian, de Ioana Dinulescu. Totodată, iubirea îngerească vine să compenseze o lipsă - „Lasă-mă să greșesc, îngere Ioan,/ lasă-mă să-mi rup glezna de aur./ să-mi mototolesc aripile de hârtie/ și rochia incoloră de Văduvă trandafir” (*Lasă-mă, îngere, să fiu*), sau, altădată, dragostea pământescă... („Apele bătrânului fluviu împietreau,/ peștii uitau să respire-n adâncuri.// Neagra lumină a ochilor săi/ frunzarea palimpsestul/ sângelui în așteptare” - *Purta numele alexandrinului*. Îngerul Ioan, un patron liric puternic, se confundă uneori cu Iona și se ascunde, după o nouă *mitoteologie* poetică, în pântecul chitului...

În ciclul *Autumnalia* se evocă o toamnă atipică, precum o primăvară - „Toamna aceasta are miros anapoda,/ de zambilă crudă, de vioarele,/ de urzici culese de țigânci virgine/ de pe marginea șanțurilor verzi” (*O toamnă anapoda, muzicală*). Tot într-o situație lirică asemănătoare, scriitoarea pedepsește (etimologic)/ sancționează reprezentările cititorilor și ne înfățișează pe Dumnezeu, nu pe *Cel vechi de zile*, ci unul care întinerește din ce în ce mai mult, invers proporțional cu vârstele oamenilor. În general, sunt descrieri gingașe, în antiteză cu sentimentele negative, în fapt, ale acestui volum.

Secțiunea *Intra muros* se constituie ca un respiro poetic; un plus este de acordat poemului aproape cu rimă - *Până ajunse valul de pământ*, „Toamna îmi umple forma cu pământ,/ în jurul gurii simt cum se destramă/ eterica făptură-mi de cuvânt/ ce, verii doar, dăduse vamă”. Alte sentimente descrise sunt singurătatea (*Din turnuri ruinate, Otahi*) și nostalgia - „Privești în oglindă și nu-ți mai zărești/ chipul de-acum, de jumătate de veac,/ doar freamătul bluzei albastre/ verzui clipește intermintent/ Ca un far îndepărtat și senin”. Spre sfârșitul cărții, apare iară un *deisis*, o imagine aproape bizantină a Maicii Domnului cu Iisus în brațe, Iisus aflându-se la o vârstă matură - „îmi vine să te iau matern în brațe,/ să-ți murmur în ure-

chea trandafirie/ un cântec din îndepărtata,/ fumegoasa mea copilărie”.

Între starea de sălbăticie a poetului și încercarea lui de domesticire, o preferăm pe cea dintâi; desigur, există o împlănzire pozitivă, în sensul problematicii puse în *Micul Prinț*. Între scriitorii (olteni), Ioana Dinulescu se cade să fie chiar mai sălbatică, așa cum îi stă bine unui *bon sauvage*.

* Ioana Dinulescu. *Poeme de pe malul stâng*. Craiova, Editura Aius, 2007

Melania CUC

*Aripa întoarsă spre sine**

Jurnalistul Menuț Maximinian este unul dintre cei mai prolifici scriitori tineri, cu activități diverse și care, aparent, nu au afinități între ele.

Cultura scrisă, etnografia și folclorul, activități de voluntariat în sfera dreptului omului și realizator de televiziune, Menuț a reușit ca într-un timp record să întru-nească sufragiile cititorilor, să câștige respectul și simpatia publicului de toate vârstele și din toate categoriile sociale.

A pășit cu dreptul în lumea cărților, cu un volum care intrunea în paginile sale o serie de interviuri interesante,

inedite și spumoase ca stropii de șampanie.

Mai apoi, ne-a surprins frumos cu pagini dense de monografie locală, cu referință directă la Diug, satul de care încă se simte legat prin rădăcini și bucuriile pe care i le rezervă acel colț de paradis terestru situat pe Valea Ilișuei.

O carte cu conotații sociale clare dar care, scrisă cu talent, a devenit literatură bună, a fost inspirată de copiii dintr-un orfelinat al României actuale.

Mai recent, în 2008, la Editura **Karuna** din Bistrița, Menuț Maximinian își publică volumul *Pe aripa cerului*. De fapt, un jurnal de observații fine și expuneri de stări și sentimente, vorbind despre o lume pe cale de dispariție și care, ca o fata morgana, se află la limita dintre ficțiune și realitate.

Pornind de la lumea imaginară, care... încapă într-o coajă de nucă, cu aplecări clare spre arhaic și cutumele unei civilizații de tip rural, și unde Menuț face o figură de artist al cuvântului,- filmul cărții se derulează în secvențe independente una de alta, în fragmente de imagini și acțiuni umane care, la prima citire, nu par a avea legătură una cu alta. Lumea decupată de Menuț Maximinian și prinsă (romantic) de «Aripa cerului» este o lume din «bucăți» care așezate sub lupă, ca într-un joc de puzzle, ne arată dimensiunea unui spațiu populat cu eroi, eroi adevărați de literatură, care trăiesc în noi și lângă noi.

Inspirat din mediul ce îl înconjoară, Menuț folosește personaje anonime, dar ușor de recunoscut în realitate, pentru a ilustra stări de tensiune teribilă, cum ar fi în «Super Preș», pagini în care umorul inundă amărăciunea și autorul nu trece cu vederea teatrul ieftin dat de cei atotputernici.

În «Graniță și pită», tristețea autorului se resimte cu acuitate teribilă, derizoriul și infinitul spațiului din care țăranul își ia lumea în cap se confundă până la lacrimă. Casele noi și sfidătoare prin opulență, dar în care nu locuiește nimeni, sărbătorile de iarnă care trec fără a fi împodobite cu veselia tinerilor ce muncesc în străinătate - toate aceste detalii fac o adevărată pagină de istorie actuală, o frescă de deznădejde în cronică localităților noastre rurale, de care Menuț Maximinian se simte legat cu nojițele responsabilității sale de intelectual ce vede lumea prin propriile sale perceptive.

Satul care se stinge! Aceasta este imaginea care transpore mereu, chiar și acolo unde autorul, voit sau nu, încearcă să salveze aparențele, descriind cu lux de amănunte pitorești locurile și oamenii pe care îi cunoaște așa cum se cunoaște pe sine.

În «Pană de păun», autorul face interferență între o lume a zeilor din Olimp și lumea satului transilvan, locul unde Baba Ioana își începe vraja odată cu răsăritul soarelui. Fantasticul și realul, miticul transpus într-un topos fecund și născător de legende, iată spațiul prin care Menuț Maximinian se învârte ca un fecior la jocul de duminică. Mai puțin sigur pe el mi s-a părut a fi în fragmentele în care definește, cu uneltele scrisului, spațiul urban, barurile de noapte, întâlnirile cu scriitorii care-s hotărâți să facă o carieră indiferent de prețul plătit. Pilduitoare în substrat, dar efervescente și plăcut a fi lecturate, povestirile din volumul *Pe aripa cerului* sunt mostre de talent nativ ale unui jurnalist care vede totul, notează ce-i place și mai ales ce nu-i place în ceea ce-l înconjoară, apoi, retras în liniștea unei după-amiezi de duminică, își construiește cartea ca pe o oglindă în care aripa cerului se vede răsturnată. Menuț Maximinian construiește o lume din lumini și umbre, o lume din care, dacă am fi un pic mai atenți cu noi înșine, am putea observa că facem cu toții parte.

* Menuț Maximinian, *Pe aripa cerului*, Bistrița, Karuna, 2008

Constantin SECU

*Suprarealismul românesc**

George Bădărău face o sinteză a fenomenului cultural în discuție, analizând conceptul de suprarealism, izvoarele culturale, literatura manifestelor, estetica suprarealismului, tipologiile acestui curent literar etc.

Discursul are sobrietate, adunând informații de peste tot, din ziare, dicționare, reviste, sinteze, cu trimiteri exacte, bibliografie, tabel cronologic, compartimentări personale care ar putea fi folosite de un public-țintă divers: elevi, studenți, profesori, dar și de toți cei interesați să afle câte ceva despre izvoarele și evoluția suprarealismului românesc, despre onirismul și modalitățile sale de manifestare.

În vederea clarificării conceptului de „suprarealism”, autorul a apelat la mai multe surse, încercând să concilieze diferite puncte de vedere, să nuanțeze, să sintetizeze într-un discurs comun avalanșa de informații.

Fiind interesat de evoluția suprarealismului românesc

în context european, exegetul s-a referit la relațiile culturale româno-franceze, la împrumuturi, dar și la inovații, la publicații, expoziții, spectacole, manifeste literare, atitudini, ecouri în presa vremii și la operele care au atras atenția prin noutatea lor.

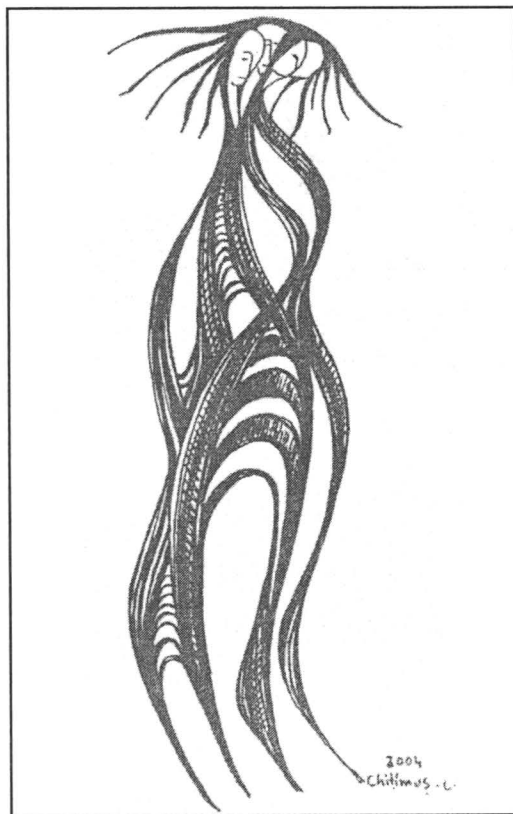
Un moment de răscruce l-a reprezentat Urmuz, care a creat, indirect, o adevărată școală și a fascinat contemporanii prin tehnici literare, anticipând mai multe direcții, într-o operă de mică întindere.

În exemplificarea tipologiilor suprarealiste, George Bădărău a folosit concepte, formule, etichete precum: suprarealismul imagistic, ludic, elegiac, hieratic, manifest, absurd, fantastic, contemplativ, delirant, radical.

La fel de interesante sunt și categoriile onirismului românesc: onirismul baroc, miraculos, transrațional, parabolic, antiromanesc.

Urmărind metamorfozele oniriste, autorul a analizat și creația poetului contemporan Emil Brumar, apreciat de toate generațiile.

* George Bădărău. *Suprarealismul românesc în context european*. Iași, Editura Feed Back, 2008

Grafică de Constantin CHIȚIMUȘ

S U M A R

EDITORIAL

Alexandru ZUB: Unirea în perspectivă serială 1

EMINESCU - 2009

Cristian SIMIONESCU în dialog cu Călin CIOBOTARI: „Provincia e o povestire foarte lungă în viața oricărei ființe“ 3

Claudiu KOMARTIN: O reverență 5

IN MEMORIAM: Constantin CIOPRAGA, Grigore VIERU, Corneliu ȘTEFANACHE

Cinci scrisori de la Constantin Ciopraga 6

Constantin CIOPRAGA: [Despre Grigore Vieru] 8

Ilie DAN: Echilibru și înțelepciune 9

Alexandru ZUB: Un ostaș al cauzei naționale: Grigore Vieru 10

Daniel CORBU: Grigore Vieru - Taina care îl apără 12

Lucia Olaru NENATI: Recviem pentru Grigore Vieru - amintiri despre un eveniment istoric la Botoșani 14

Silviu GUGA: O amintire 17

Grigore VIERU în dialog cu Călin CIOBOTARI: „La noi, la români, mortul trebuie să jure că a murit...“ 18

Nicolae BUSUIOC: Cu poetul la Nemțișor 20

Eugenia BULAT: Poezii (pentru Grigore Vieru) 20

Natalia CANTEMIR: În memoria - Grigore Vieru 20

Corneliu ȘTEFANACHE în dialog cu Călin CIOBOTARI:
„Rămân cu manuscrisele mele“ (fragmente)..... 21

Bogdan CREȚU: În memoria Corneliu Ștefanache 24

Valentin CIUCĂ: Drumuri de fum... 25

Nicolae BUSUIOC: Speranța care ne rămâne 26

Bogdan ULMU: Cu Corneliu Ștefanache despre... negrilică 26

Grigore ILISEI: Din via omului în via Domnului 27

Mario CASTRO NAVARRETE: Corneliu Ștefanache, un om de omenie 28

Ion HURJUI: TutanCuman (6) 29

Nona POPESCU: Domnul Director 29

Vasile NECHITA: Gânduri la plecarea a doi prieteni 30

RUBRICI

Ilie DANILOV: „Crimă“ sau „pedeapsă“ 31

Stelian DUMISTRĂCEL: Atracții literare... minore: titlurile „cocktail“ 32

Ioan HOLBAN: Timpurile continentului Mu 34

Emanuela ILIE: Anticipări, prefigurări: Epitexte actuale 36

Cristian SANDACHE: Jurnalul politic al lui Octavian Goga 37

Liviu SUHAR: Corneliu Baba 40

Vasilian DOBOȘ: Liviu Suhar 41

PROZĂ

Salah MAHDI: Moartea lui Cristi Fekete 42

Loredana A. ȘTIRBU: Arabesque 43

ARCA LUI NOE

Ion HANGIU: O ediție incompletă și un argument final în *Dosarul Gellianu* 45

Ioana REPCIUC: Revelații intelectuale nipone 48

Marius CHELARU: Unele aspecte despre poemul de sorginte niponă în România 50

Antonio PATRAȘ: „Intertext“: o revistă de elită 52

PULS EDITORIAL

Florin CÂNTEC: Măștile muzeului 53

Victoria HUIBAN: Poetica elementelor în lirica lui Lucian Blaga 54

Constantin OSTAP: Cele 1000 personalități ale Iașului 56

Liviu APETROAIE: Cărțile pe masă 57

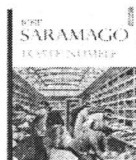
Amalia VOICU: Elegiile maniei din dragoste 60

Poeme stătătoare 61

Melania CUC: Aripa întoarsă spre sine 62

Constantin SECU: Suprarealismul românesc 63

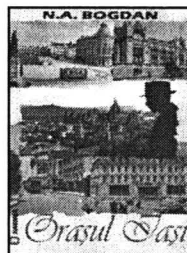
- Cecilia Ștefănescu
Intrarea Soarelui
- Cele mai frumoase basme bengaleze
- Radu Cosașu
Opere I. Maimuțele personale
Povești pentru a-mi împlinzi iubita
Alți doi ani pe un bloc de gheață
- Nicolae Breban
Orfeu în infern
- José Saramago
Toate numele
- Ernest Hemingway
Sărbătoarea continuă
- Anne Enright
Reuniunea
- E. A. Poe
Misterul lui Marie Rôgêt
Schite, nuvele, povestiri
- Vladimir Nabokov
Ochiul
- Mika Waltari
Egipteanul

Comenzi la: CP 266, 700506, Iași.
Tel. & Fax: (0232)214100; (0232)214111; (0232)217440
București, Bd. I. C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138978
Timișoara, Tel.: 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

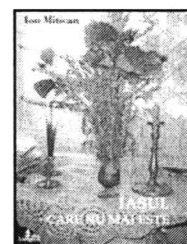
IAȘUL EDITORIAL

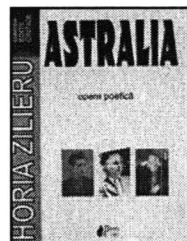
N.A. Bogdan.
Orașul Iași.
Studiu introductiv de **Cătălin Turliuc.**
Iași, **Junimea**, 2008

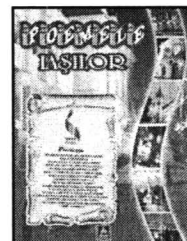
Ionel Maftei.
1000 personalități ieșene.
Lexicon.
Iași, **Princeps Edit**, 2008

Ion Mitican.
Iașul care nu mai este.
Iași, **Tehnopress**, 2008.

Horia Zilieru.
Astralia. Opera poetică - ediție critică.
Ediție realizată de Horia Zilieru și
Călin Cocora. Itinerar biografic și bi-
bliografie de Paul Gorban. Prefață de
Daniel Corbu. Postfață de Ioan Holban.
Iași, **Princeps Edit**, 2008.

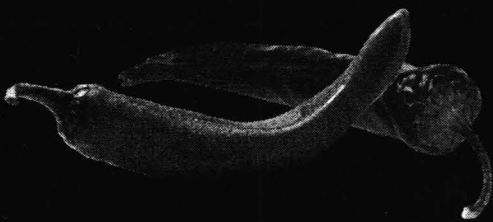
Poemele Iașilor.
Ediție îngrijită de Nicolae Panaite.
Prefață de acad. Constantin Ciopraga
Iași, **Alfa**, 2008.

Iași. Imagini din suflet. Album.
Prefață de Grigore Ilisei. Postfață și
traducere în engleză de Mihai-Silviu
Chirilă. Fotografii de Mihai Potâr-
niche și Eugen Harasim
Iași, **Fundația AxArt**, 2008.

Print & Publishing

kolos
group

Tipărim iute și bine!

Iași - Romania, Str. Eremia Popescu 57
Tel. 0232 261 555; Fax. 0232 266 588
www.kolosgroup.ro
tiparnita.iasi@yahoo.com

Tiparul executat la S.C. KOLOS GRUP S.R.L.

DACIA

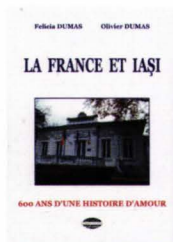

LITERARĂ

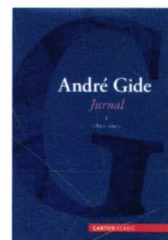
SEMNAL

Prelecțiunile Junimii.
Ediție îngrijită, fișe biobibliografice și note
de Olga Rusu și Ioana Coșoreanu.
Prefață de Lucian Vasiliu.
Iași, *Junimea*, Colecția Mousaion 2, 2008

Felicia DUMAS, Olivier DUMAS.
La France et Iași
600 ans d'une histoire d'amour.
Index de personnes par Alexandrina Ioniță
Iași, Casa Editorială *Demiurg*, 2009

André GIDE. *Jurnal.* Vol I (1890-1913), traducere
de Cezar Sandu-Tițu; vol. II (1914-1925), trad. de
Alexandra-Andreea Sandu-Tițu; vol. III (1926-
1936), trad. de Raluca Vârlan; vol. IV (1937-1950),
trad. de Raluca Vârlan (până la 1939) și Luiza
Vasiliu. Chișinău, *Cartier*, 2008

Dora PAVEL.
Rege și ocaș (din culisele scrisului).
Cluj-Napoca, *Casa Cărții de Știință*,
2008

Noaptea condeielor. Vol. I-II.
Antologie a poeziei ieșene contemporane.
Îngrijitor de ediție: Valeriu Stancu.
Iași, *Cronica*, 2008

Vasilian DOBOȘ.
Treptele – album de artă.
Iași, Editura *Dana Art*, 2009

Revista apare bimestrial:

nr. 1 la 15 ianuarie

nr. 2 la 15 martie

nr. 3 la 15 mai

nr. 4 la 15 iulie

nr. 5 la 15 septembrie

nr. 6 la 1 decembrie

Harta muzeelor literare ieșene
Autor: Florin BUCHULEAC

Revista poate fi procurată și de la
muzeele dedicate scriitorilor:

Dosoftei,
Vasile Alecsandri,
Constantin Negruzzi,
Mihai Eminescu,
Ion Creangă,
Vasile Pogor,
Nicolae Gane,
Mihail Sadoveanu,
Mihai Codreanu,
Otilia Cazimir,
G. Topîrceanu

ISSN (Tipărit) 1220-7322; ISSN (On-line) 1584-73

5948402100066

Preț: 2,5 lei

- **33 DE POEȚI GRECI CONTEMPORANI.** Selecție și traducere de Sorina Munteanu. Bacău, Editura **Fundației Culturale Canciov**, 2008;
- **Itimie NESFÂNTU.** *Poate ning...* Cuvânt înainte de dr. Al. Trifan. București, **Codex Aureus**, 2008;
- **Niculina OPREA.** *Viețile noastre și viețile altora.* Versuri. Timișoara, **Brumar**, 2008;
- **Dan ELIAS.** *Mersul pe nori.* Sonete și oglinzi. Slobozia, **Helis**, 2009;
- **Pavel PELIN.** *Privitor ca la teatru* (carte despre artiști). Chișinău, Editura **Cartea Moldovei**, 2007;
- **Ticu LEONTEȘCU.** *E toamnă în eden.* Versuri. Cu o prefață de Ion Arieșanu. Timișoara, **Eubeea**, 2008;
- **Emil STĂNESCU.** *Liberus; Centurionul.* Târgoviște, **Bibliotheca**, 2008;
- **Nicolae DRĂGAN.** *Poeme duminicale.* Cu un cuvânt de Adrian Popescu. Alba Iulia, **Reîntregirea**, 2008;
- **Ioan ȚICALO.** *Ghimpele.* Proză. Câmpulung Bucovina, Biblioteca **Miorița**, 2008;
- **Livia CIUPERCĂ.** *Culianu... în haiku.* Iași, **Spiru Haret**, 2008;
- **Ion BUGA.** *Secolul mistic.* Cu un cuvânt de preot Ioan Petraș. Timișoara, **Brumar**, 2008;
- **Vasile LARCO.** *Semnalul de alarmă.* Epigrame alese. Vol. 5. Iași, **Rocad Center**, 2008;
- **JUDEȚUL VASLUI.** *Vatră de istorie...* Album coordonat de dr. Constantin Teodorescu. Bârlad, f. e., 2008;
- **Nicolae BUSUIOC.** *Biologie și literatură.* Prefață de Daniel Corbu. Iași, **Princeps Edit**, 2008;
- **Liviu MĂRGHITAN, Ioan MANCAȘ.** *Academicienii Iașilor* (secolele XIX-XX). Arad, **Ramira**, 2008;
- **Melania CUC.** *Miercurea din cenușă.* Roman. Prefață de Aureliu Goci. București, **Zip**, 2008;
- **Attila F. BALÁZS.** *Missa bestialis.* Versuri în traducerea Adelei Iancu. Prefață de Ștefan Borbely. Cluj-Napoca, **Limes**, 2008;
- **Dan PURIC.** *Cine suntem.* Prefață de părintele Iustin Pârvu. București, **Platytera**, 2008;
- **Riri Sylvia MANOR.** *Save as....* Poeme. Pitești, **Paralela 45**, 2007;
- **Adrian GEORGESCU.** *Anul putorii.* Roman. București, **Sieben Publishing**, 2009;
- **Cristina Anca CIUBOTARU.** *Clauzul la răsărit de veacuri.* Teatru. Iași, **Trinitas**, 2008;
- **Leonard GAVRILIU.** *Dicționar de cerebrologie* (Creier și psihic). Pașcani, **Moldopress**, 2008;
- **Florin DOCHIA.** *Șarpele dezaripat.* Poeme. Cu un cuvânt de Constantin Trandafir. Iași, **Princeps Edit**, 2008;

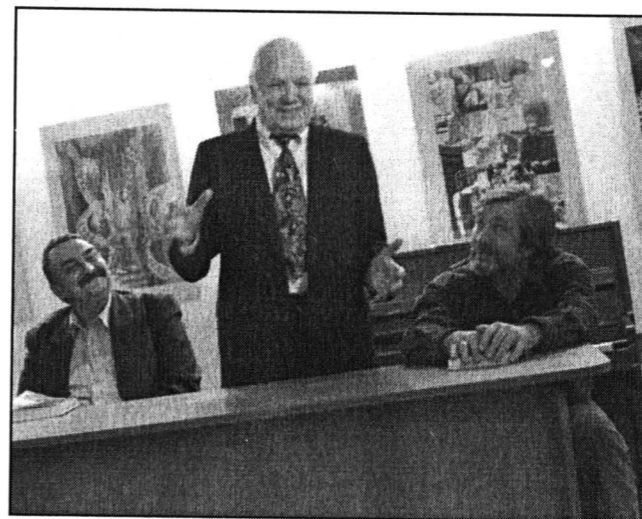

Lansări de cărți
Ionel Maftăi, Olga Rusu,
Constantin Ostap, Lucian Vasiliu
 Galeria „Pod Pogor-fiu!”, 16 ianuarie 2009, Iași

Amiaza Bucovineană
Liviu Papuc, Mircea Ghenghea,
Vasile Diacon, Călin Ciobotari, Daniel Corbu
 Galeria „Pod Pogor-fiu!”, 25 ianuarie 2009, Iași

- **Sorin IFTIMI.** *Iașii. Simbolurile unui oraș simbol.* Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreașfințitului TEOFAN, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Iași, **Trinitas**, 2008;
- **George ARHIP.** *Țara fără nume sau Povestiri de la marginea firii.* Sibiu, **Arhip Art**, 2008;
- **Dumitru IGNAT.** *Mulțimi vide.* Proză. Botoșani, **Quadrat**, 2008;
- **Paolo RUFFILLI.** *Încăperile cerului.* Versuri. Traducere din italiană de Geo Vasile. Prefață de Alfredo Giuliani. Iași, **Princeps Edit**, 2008;
- **Constantin POPA.** *„Gheorghe Popescu” de Gheorghe Popescu.* Iași, **Junimea**, 2009;
- **Minerva CHIRA.** *Armura florii de câmp.* Poeme. Cluj-Napoca, Ed. **Casa Cărții de Știință**, 2008;
- **Octavian ONEA.** *Călătoria.* Menodramă. Ploiești, **Karta-Graphic**, 2008;
- **Silvia BUTNARU.** *Nuanțe.* Poezii. București, **Nic Vox**, 2008;
- **CUVINTE ȘI IAR CUVINTE.** Poezie, proză, critică literară... Antologie de Ion Machidon. București, **Amurg sentimental**, 2008;
- **Ioan NEȘU.** *Molima.* Proză. București, **Semne**, 2008;
- **Slavomir GVOZDENOVICI.** *Fragment despre adjectivele descriptive.* Poeme. Traduceri de Lucian Alexiu. Timișoara, **Hestia**, 2007;
- **Miodrag PAVLOVIĆ.** *Adunarea câinilor la Cnossos.* Poeme. Traduceri de Anghel Dumbrăveanu, Slavomir Gvozdenovici și Lucian Alexiu. Postfață de Dumitru Radu Popescu. Timișoara, **Uniunea Sârbilor din România**, 2006;
- **Bică N. CĂCIULEANU.** *Sărutul franțuzesc.* Roman deasupra-realist. Piatra-Neamț, **Crigarux**, 2008;
- **Paul EVERAC.** *Armonia plăcerilor.* Schițe. București, **Semne**, 2008;
- **Paul EVERAC.** *50 de pamflete.* București, **Roza vânturilor**, 2008;
- **Ioan CIPU.** *Români de văză din Banatul sârbesc. Torăcenii.* Serbia (Uzdin), **Societatea literar-artistică Tibiscus**, 2008;
- **Horia MOCANU.** *Press – papiers.* Versuri. Debut. Coperta și ilustrațiile de Bogdan Fondrea. Prefață de Radu Voinescu. București, **Vinea**, 2008.
- **Ion PANAIT.** *Mierlele de toamnă.* Stampe japoneze. Focșani, **Andrew**, 2008;
- **Cristina SCARLAT.** *Mircea Eliade, hermeneutica spectacolului.* I Convorbiri. Cuvânt înainte de Mircea Handoca. Iași, **Timpul**, 2008;
- **Liliana SCĂRLĂTESCU.** *Nichita Stănescu – întâlniri fundamentale.* Iași, **Timpul**, 2008.

Lansare de carte
Ioan Holban, Victor Ciutaș, Valentin Talpalaru
 Galeria „Pod Pogor-fiu!”, 31 ianuarie 2007, Iași

PUBLICAȚII PRIMITE

- **Academia bărlădeană**
- **Acolada** (Satu Mare)
- **Agora literară** (Cluj-Napoca)
- **Antares** (Galați)
- **Antract** (Focșani)
- **Apostrof** (Cluj-Napoca)
- **Ardealul literar** (Hunedoara)
- **Astra** (Brașov)
- **Argeș** (Pitești)
- **Astra blăjeană**
- **Atitudini** (Ploiești)
- **Axioma** (Ploiești)
- **Axis libri** (Galați)
- **Baaadul literar** (Bârlad)
- **Banat** (Lugoj)
- **Brod** (Ruse – Bulgaria)
- **Bucovina literară** (Suceava)
- **Buletinul Fundației Urechia** (Galați)
- **Cafeneaua literară** (Pitești)
- **Caiete Silvine** (Zalău)
- **Caietele Columna** (Târgu-Jiu)
- **Caietele INMER** (București)
- **Caligraf** (Drobeta-Turnu Severin)
- **Carmina Balcanica** (Iași)
- **Citadela** (Satu Mare)
- **Contrafort** (Chișinău)
- **Contemporanul** (București)
- **Convorbiri literare** (Iași)

- **Cultura** (București)
- **Cuvântul** (București)

- **Diagonale** (Buzău)
- **Discobolul** (Alba Iulia)
- **Dilema veche** (București)
- **Dor de Basarabia** (Iași)
- **Dunărea de Jos** (Galați)

- **Euphorion** (Sibiu)
- **Europa** (Serbia)
- **Ex Ponto** (Constanța)

- **Familia** (Banat, Serbia)
- **Familia** (Oradea)
- **Feed Back** (Iași)
- **Floare de latinitate** (Novi-Sad, Serbia)

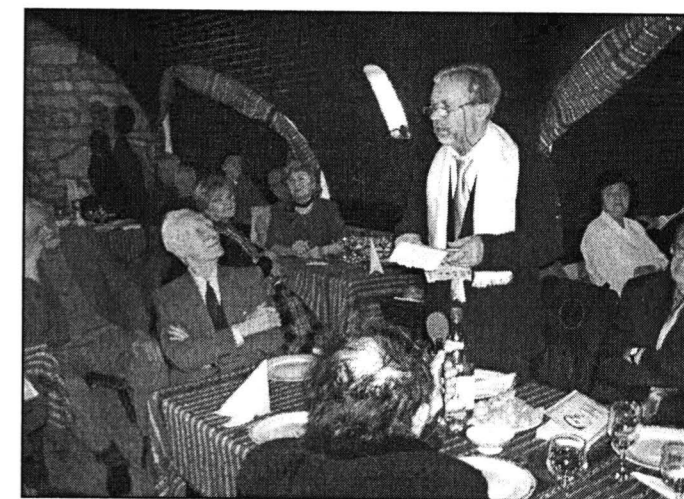
- **Hyperion** (Botoșani)

- **Limba română** (Chișinău)
- **Lucașfăruș de dimineață** (București)
- **Lumina** (Serbia)
- **Lumină lină** (New York)

- **Memoria** (București)
- **Mesagerul** (Bistrița)

- **Nord Literar** (Baia Mare)

- **Observator cultural** (București)
- **Oglinda literară** (Focșani)
- **Opinia veche** (Iași)
- **Orașul** (Cluj-Napoca)
- **Orizont** (Timișoara)
- **Orizont literar** (Vaslui)

În prim plan: nonagenarul **Alexandru Teodoreanu** (vărul scriitorilor **Ionel** și **Păstorel Teodoreanu**) în dialog cu actorul **Dionisie Vitcu** Bolta Rece, 6 februarie 2009, Iași

- *Plumb* (Bacău)
- *Poarta Sărutului* (Ploiești)
- *Poesis* (Satu Mare)
- *Poezia* (Iași)
- *Porto Franco* (Galați)
- *Pro Saeculum* (Focșani)

- *Ramuri* (Craiova)
- *Revista Nouă* (Câmpina)
- *Revista română* (Iași)
- *România literară* (București)

- *Salonul literar* (Odobești)
- *Scrisul Românesc* (Craiova)
- *Semnele timpului* (București)
- *Spații culturale* (Râmnicu Sărat)
- *Spiritul critic* (Pașcani)
- *Steaua* (Cluj-Napoca)
- *Sud* (Bolintin Vale – Giurgiu)
- *Suplimentul de cultură* (Iași)

- *Tecuciul literar-artistic*
- *Tibiscus* (Uzdin, Serbia)
- *Top bussines* (București)
- *Tomis* (Constanța)
- *Tribuna* (Cluj-Napoca)

- *Unu* (București)

- *Vatra* (Târgu Mureș)
- *Verso* (Cluj-Napoca)
- *Vestea Bună* (Răducăneni – Iași)
- *Viața Românească* (București)
- *Visătorii* (Puiesti – Vaslui)
- *Vitalii* (Râmnicu Sărat)
- *Vitaliu* (Bacău)

- *Wallonie/ Bruxelles* (Belgia)

Eminescu - dezbateri
Galeriile „Pod Pogor-fiu!”,
3 februarie 2009, Iași

Concursul Național „Ion Creangă” de creație literară - povești - Iași, 11-12 aprilie 2009 ediția a XVI-a

Muzeul Literaturii Române Iași, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor – filiala Iași, organizează la Muzeul „Ion Creangă” (Bojdeuca), în zilele de 11-12 aprilie 2009, ediția a XVI-a a Concursului Național „Ion Creangă” de creație literară – POVEȘTI.

La acest concurs pot participa, indiferent de vârstă, creatorii care nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor (inclusiv din Basarabia și Bucovina, precum și Români care trăiesc pe toate meridianele).

Manuscrisele (maximum 15 pagini), dactilografiate la 2 rânduri, în 5 exemplare, vor fi însoțite de un motto. Numele autorului, vârsta, adresa, numărul de telefon se vor afla într-un plic sigilat – pe care va fi scris același moto și mențiunea „Pentru Secțiunea copii” sau „Pentru Secțiunea adulți”.

Textele care nu se vor încadra acestor rigori nu vor fi luate în considerație.

Concurenții vor expedia lucrările până la data de 27 martie 2009 (data poștei) pe adresa: Muzeul „Ion Creangă” (Bojdeuca), str. Simion Bărnuțiu, nr. 4, Iași, cod 700118, tel. 0747499488 sau 0232-272944.

Juriul, format din membri ai Uniunii Scriitorilor din România, va acorda următoarele premii în ziua de 12 aprilie 2009, în cadrul manifestărilor organizate de Muzeul Literaturii Române Iași, la împlinirea a 91 de ani de la inaugurarea BOJDEUCII ca prim muzeu literar memorial din România:

Premiul ION CREANGĂ al Uniunii Scriitorilor – filiala Iași
Premiul revistei *Dacia literară* și al Societății Culturale *Junimea '90*

- Premiul revistei *Convorbiri literare*
- Premiul Editurii și al revistei *Cronica*
- Premiul Editurii „Junimea”
- Premiul Editurii „Universitas XXI”
- Premiul Editurii „Dram Art”
- Premiul Editurii „Porțile Orientului”
- Premiul Casei Editoriale Regina
- Premiul Editurii „Danaster” a Fundației ECOART
- Premiul Editurii „Sagittarius Libris”
- Premiul Editurii „Timpul”
- Premiul Galeriilor Anticariat „D. Grumăzescu”
- Premiul Bojdeucii „Ion Creangă”
- Premiul Cenaclului „Junimea studențească băcăuană”
- Premiul Studioului de Radio Iași
- Premiul Teatrului „Luceafărul” Iași
- Mențiuni la **Secțiunea copii**

Poveștile premiate la această ediție vor fi publicate în volumul **XI Poveștile de la Bojdeucă**, ce va fi lansat în aprilie 2010.

Va fi lansat volumul **X Poveștile de la Bojdeucă**, în care vor fi prezenți autorii premiați la ediția din anul 2008.

PARTENERI

REVISTA CONTEMPORANUL

REVISTA CULTURALĂ

preparat de editura

TIMPUL FLACĂRA IAȘULUI

EDITAT DE UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA ANUL CCLII

CONVORBIRI LITERARE

REVISTA FONDATĂ DE SOCIETATEA CULTURALĂ JUNIMEA '90 LA 1 IANUARIE 1997

<https://biblioteca-digitala.ro/> / <https://www.muzeuliterariiasi.ro/>

Programul Mihai Eminescu
Muzeul „Mihai Eminescu”,
15 ianuarie 2009, Iași

Programul Moștenire culturală transfrontalieră
Galeriile „Pod Pogor-fiu!”,
16 ianuarie 2009, Iași

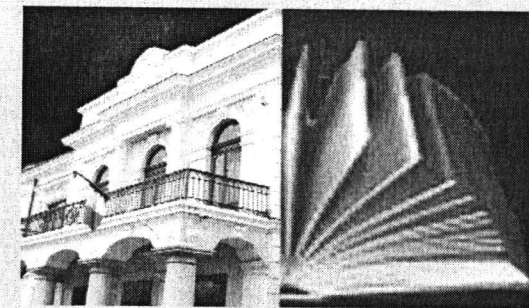
Ziua Memoriei Victimele Holocaustului
Galeriile „Pod Pogor-fiu!”,
27 ianuarie 2009, Iași

MUZEUL LITERATURII ROMÂNE IAȘI
Str. Vasile Pogor, nr. 4, tel.: 0232410340- secretariat; tel./fax 0232213210;
e-mail: muzeul_lit_iasi@hotmail.com, mlrpgor@yahoo.com

DACIA LITERARĂ
Str. Nicolae Gane, 22A, Tel.: 0332212853, 0332102852, Fax: 0232213210
E-mail: dacialiterara@yahoo.com
Adresă web: www.dacialiterara.ro

Info

DACIA LITERARĂ

Fondată în 1840 de **Mihail KOGĂLNICEANU**

Editori: **Muzeul Literaturii Române din Iași**

și

Societatea Culturală "Junimea '90"

în colaborare cu

Uniunea Scriitorilor

și **Consiliul Județean Iași**

CĂRȚI PRIMITE RECENT

(cronologic și selectiv)

- **MINUTARELE GÎNDULUI.** O antologie a prozei ieșene contemporane. Vol. I-II. Îngrijitor de ediție: Valeriu Stancu. Iași, *Cronica*, 2008;
- **Gabriel LIICEANU.** *Scrisori către fiul meu.* București, *Humanitas*, 2008;
- **Anghel DUMBRĂVEANU.** *Măsura lucrurilor.* Versuri. Cluj-Napoca, *Limes*, 2008;
- **Ovidiu PECICAN.** *Reuniunea anuală a cronicilor literare.* Cluj-Napoca, *Limes*, 2008;
- **Vasile IGNA.** *Lumina neagră.* Versuri. Cluj-Napoca, *Limes*, 2008;
- **Silvia BELDIMAN.** *Lucarna.* Proză. Cu un cuvânt de Cornel Nistorescu. Cluj-Napoca, *Limes*, 2008;
- **Sorin ROȘCA.** *Poeme colibri. Hummingbird poems.* Traduceri în engleză de Oana și Eduard Rosentzweig. Constanța, *Ex Ponto*, 2008;
- **Cristian SANDACHE.** *Literatură și ideologie în România lui Nicolae Ceaușescu.* București, *Mica Valahie*, 2008;
- **LICEUL TEORETIC, „MIHAI EMINESCU” BĂRLAD LA 50 DE ANI.** București, *Integral*, 2008;
- **Bogdan ULMU.** *Codul manelelor elegante urmat de Teste de supraviețuire în mileniul trei.* Iași, *Opera Magna*, 2008;
- **Florin PARASCHIV.** *O hermeneutică a duhului oltean.* Focșani, *Andrew*, 2008;
- **Ioan OPRÎȘ.** *Vasile Stoica în serviciul României.* București, *Oscar Print*, 2008;
- **Ion ARHIP.** *Odissea muzeelor ieșene.* Iași, *Princeps Edit*, 2008;